

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede
Center za metodologijo in informatiko, Projekt RIS
Email: info@ris.org, URL: <http://www.ris.org/>

Naročnik raziskave: *Ministrstvo za informacijsko družbo*
Številka razpisa: KID2001-11-13

Digitalni razkorak - Slovenija 2001

Avtorji: Vasja Vehovar, Katja Vukčević

Ljubljana, oktober 2001

POVZETEK

V raziskavi proučujemo razlike med posamezniki in gospodinjstvi glede dostopnosti in uporabe interneta oziroma osebnega računalnika. Navedeno se pogosto označuje tudi kot **digitalni razkorak**.

Gre za pregledno raziskavo, ki podaja pregled stanja, osnovne mednarodne primerjave in opredeljuje metodološke probleme, predvsem problem definicije digitalnega razkoraka ter interakcije sociodemografskih spremenljivk, ki lahko spremenijo siceršnje zaključke, ki običajno temeljijo zgolj na bivariatnih povezavah.

Ugotavljamo, da je v Sloveniji digitalni razkorak razmeroma velik, vendar podoben drugim razvitim državam. Najmočnejši vpliv ima izobrazba, sledita starost in dohodek. Tako npr. je med osebami z osnovno ali poklicno šolo 10% uporabnikov interneta, s srednjo 30%, z višjo 45%, med osebami z visoko izobrazbo pa 70%. Določen vpliv imajo tudi delovni status, tip naselja, zakonski stan, kar vse je večinoma posledica dejavnikov dohodka, izobrazbe in starosti. Razlike pa obstajajo tudi glede spola in regija.

Ocenjujemo, da so pomemben razlog za razkorak predvsem razlike v uporabi interneta od doma, ki je običajno predpogoj za aktivno uporabo interneta. Podrobna analiza ovir pa pokaže osem sociodemografskih skupin, ki navajajo specifične razloge za neuporabo. V grobem prevladujejo stroški (predvsem stroški opreme, deloma tudi tekoči stroški), pomanjkanje vsebin ter predsodki. Eksplicitno nezanimanje za uporabo interneta od doma pa je izjemno nizko. Zmanjševanje digitalnega razkoraka v Sloveniji bi zato veljalo v prvi vrsti usmeriti predvsem v vzpodbujanje nakupa PC-ja (davčne olajšave), pospešeno izdelavo javnih vsebin ter v izobraževalni sistem.

Poudariti velja, da se digitalni razkorak običajno računa na osnovi enostavnih razlik v penetraciji v različnih socio-demografskih skupinah, kar pa je metodološko velika poenostavitev. Študije digitalnega razkoraka – vključno (ali na čelu) z amerškimi *Falling through the Net* - so v tem pogledu presenetljivo površinske, saj se največkrat omejujejo zgolj na bivariatne analize absolutnih razlik deležev. Ločevati namreč moramo:

- **absolutne razlike** – čeprav najbolj pogost uporabljan so tudi najbolj pomanjkljiv in sporen indikator. Razlika med skupinama A in B s 5% in 10% penetracijo npr. interneta je namreč bistveno bolj dramatična kot pa 10% in 15%, čeprav je absolutna razlika – ki se pogosto enači z razkorakom – enaka ($15-10=10-5=5\%$).
- **relativne razlike** - razkorak se primerja s stanjem. Tako npr. povečanje v času od T1 na T2 v skupini A za 5%→10%, v skupini B pa za 15%→20% v absolutnem smislu pomeni ohranjanje razlike, v relativnem smislu pa gre za zmanjšanja v času T1 od 50% zaradi $(10-5)/10=50\%$ na 25% v času T2 zaradi $(20-15)/20=25\%$.
- **časovna razlika** oziroma časovna razdalja govori o času (letih), v katerem bo zaostajajoča skupina A dosegla stanje, ki ga ima primerljiva skupina B danes. Tako lahko v času T1 pomenita penetraciji 5% (A) oziroma 10% (B), da skupina A zaostaja za tri leta, v času T2 pa lahko enaka absolutna razlika 10% (A) in 15% (B%) pomeni zaostajanje za eno ali pa za deset let, odvisno od dinamike pojava, kar vse je treba oceniti s posebnimi metodami.

V petih letih 1996-2000 se v Sloveniji **relativne razlike** v splošnem zmanjšujejo, **absolutne razlike** ostajajo enake ali se povečujejo (predvsem glede interneta), kar velja tudi za **časovne razlike**. Digitalni razkorak se torej **veča ali pa ostaja enak**.

Oglejmo si še nekatere pomembnejše ugotovitve:

- Ko penetracija določene tehnologije doseže 50%, se razkorak seveda manjša sam od sebe. Zato so razlike največje pri internetu (uporablja ga okoli četrtnina prebivalstva), manjše pri osebni računalniku (uporablja ga polovica prebivalstva) in najmanjše pri mobilnem telefonu (uporablja ga tri četrtine prebivalstva).
- Če populacijo razdelimo glede na kontrolno spremenljivko (starost, dohodek ali izobrazba) v štiri skupine, potem znaša časovna razlika let med sosednjima skupinama tipično štiri do pet in preko 15 let med obema skrajnima skupinama.. Tako bodo npr. ob enakem širjenju interneta osebe s srednjo šolo dosegle delež uporabe, ki ga imajo danes osebe z višjo in visoko šolo šele v petih letih. Ali drugače, osebe z višjo in visoko šolo so imele že pred 5 leti delež uporabnikov kot ga imajo osebe z srednjo šolo danes. Osebe z osnovno šolo pa bodo ob obstoječi trendih današnjo penetracijo višje/visoko izobraženih v grobem dosegle v 15 letih.
- Pri uporabi interneta velja poudariti pomen dostopa od doma, kar je najbolj izrazito pri šolajočih generacijah. Aktivne uporabnike namreč najdemo predvsem med gospodinjstvi, ki posedujejo dostop do interneta od doma. S tem je uporaba za mladostnike odvisna predvsem od socialnega statusa staršev. Javno dostopne točke in šolski dostop zaenkrat namreč nimata pomembnejšega vpliva za redno uporabo, saj predstavljata glavni dostop le majhnemu deležu uporabnikov.
- Navedimo še nekaj pomembnejših ugotovitev pri razkoraku glede posedovanja osebnih računalnikov v gospodinjstvih:
  - Pri posedovanju osebnih računalnikov v gospodinjstvih je zaostanek 4-5 let med dvema sosednjima izobrazbenima skupinama, razlika deležev pa znaša 10-20%. Tako med osebami z osnovno šolo najdemo dobrih 20% gospodinjstev s PC-jem, med osebami s poklicno šolo pa 40%. Med osebami z visoko in višjo je dobrih 70% gospodinjstev s PC-ji, med osebami s srednjo šolo pa dobrih 60%. Med obema skrajnima skupinama – višje oziroma visoko izobraženi in osnovno šolo - pa je časovna razlika več kot 15 let, oziroma, če se izrazimo z absolutno razliko, je razlika 50% (70% - višje in visoko izobraženi, 20% - osnovna šola). Podobna razmerja najdemo tudi, če opazujemo subjektivno pripadnost družbenemu sloju, kot tudi pri opazovanju štirih skupin glede na kvarile dohodkov gospodinjstev.
  - Poleg izobrazbe, ki v veliki meri opredeljuje tudi družbeni sloj in dohodek, je za razločevanje pomemben še zaposlitveni status. Tako pri posedovanju PC-ja izstopajo predvsem šolajoče generacije (80% jih ima v gospodinjstvu PC), nato samozaposleni (dobrih 60%), zaposleni (dobrih 50%), vse ostale skupine pa so večinoma pod 30%. Poudariti velja, da se je širitev med šolajočimi pred tremi leti ustavila – 20% šolajoče generacije (govorimo predvsem o študentih, saj gre za osebe stare 18 let in več) torej nima v gospodinjstvu PC-ja, kar je že nekaj let razmeroma visok in stabilen odstotek. Tudi pri navedenih spremenljivkah pa opazamo že omenjeno osnovno zakonitost o zaostanku okoli 15 let med skrajnimi socio-demografskimi skupinami.

- Pri vseh pregledih pa so v daleč najslabšem položaju najstarejši, kar je povezano tudi s statusom vdovcev oziroma upokojencev. Določene razlike – ki pa so razmeroma majhne, čeprav stabilne - nastajajo tudi glede narodnosti in števila otrok.
- Razlike v posedovanju PC-ja se delno zmanjšujejo le med urbanimi in ruralnim področji – podobno je tudi glede velikosti naselja - časovna razdalja se je namreč v grobem zmanjšala od 15 na 10 let zaostajanja.
- Dostop do interneta od doma se obnaša podobno kot posedovanje PC-ja v gospodinjstvu. Ker pa ima dostop do interneta manj kot polovica PC-jev, ne preseneča dejstvo, da se širitev interneta nahaja v fazi, ko se razkorak (merjen kot absolutna razlika) glede izobrazbe, dohodka in starosti še vedno veča in še ni konstanten, tako kot v primeru PC-jev.
- Kot smo že omenili, najbolj izrazito narašča razkorak pri osebni uporabi interneta, posebej glede na izobrazbo. Razlike se povečujejo iz leta v leto. Naraščajoči razkorak opazimo tudi glede na starost in dohodke. V pogledu spola je absolutna razlika v glavnem konstantna – internet uporablja okoli 5% več moških kot žensk, čeprav postaja navedena razlika zaradi naraščanja deleža uporabnikov proti 30-40% relativno vse manjša. V pogledu regij opazno izstopa ljubljanska regija, kjer uporablja internet skoraj 30% odrasle populacije (v ostalih regijah manj kot 20%). Poleg tega ljubljanska regija beleži tudi vse hitrejšo rast v primerjavi z drugimi.
- Omenili smo že, da bivariatne analize pogosto prikrivajo dejanska razmerja, zato smo izvedli še nekatere osnovne analize s tremi spremenljivkami. Pri tem smo se omejili zgolj na elementarne analize kontrolnih tabel in ne na zahtevnejše multivariatne metode, ki so primerne za tovrstne probleme (npr. loglinearni modeli). Oglejmo si nekatere specifičnosti, ki nastanejo pri analizi posedovanja PC-ja v gospodinjstvih:
  - Razlike med mestom in vasjo nastajajo predvsem pri osebah v srednji starostni skupini (30-45),
  - spol vpliva na povezavo med starostjo in posedovanjem PC-jev: pri ženskah je v srednjih letih izrazit porast tega deleža, česar pri moških ne zasledimo; podoben učinek najdemo tudi pri dostopu do interneta.
- Pri posedovanju dostopa do interneta opazimo naslednje posebnosti:
  - Spol povečuje vpliv izobrazbe: med manj izobraženimi so glede na spol manjše razlike v posedovanju dostopa kot med bolj izobraženimi (pri neizobraženih je delež skoraj enak pri moških in ženskah, pri bolj izobraženih pa so razlike večje)
  - Pri vplivu spola na povezavo tip naselja → posedovanje interneta pa ugotovimo zmanjševanje razlik glede na spol.
- V okviru proučevanja interakcij je bila izvedena tudi analiza skupin, ki se v pogledu uporabe interneta in posedovanja osebnega računalnika v gospodinjstvu najbolj razlikujejo. Izkaže se, da je izobrazba običajno najbolj izrazita spremenljivka, predvsem v prvih letih posvajanja določene tehnologije (PC, internet), kasneje pa se kot pomembni pojavljajo starost, dohodek, zaposlitveni status in tip krajevne skupnosti, ki v nekaterih primerih celo izpodrinejo izobrazbo kot najpomembnejši dejavnik digitalnega razkoraka.

- Tovrstno oblikovanje skupin slovenske populacije pokaže, da najdemo več kot tri četrtine uporabnikov interneta le v petini populacije, to je segmentih, ki so opredeljeni z izobrazbo, starostjo, tipom krajevne skupnosti in dohodkom.
- V pogledu uporabe interneta ne opazimo izrazitejšega prepletanja treh ali več spremenljivk. Omeniti velja le opaznejši vpliv spola pri vplivu izobrazbe na uporabo interneta.
- V pogledu šolskih zavodov lahko ugotovimo, da so izobraževalne ustanove razmeroma slabo opremljene z računalniki, predvsem pa je raba interneta premalo integrirana v izobraževalni proces, zato šolajoče generacije boljšega dostopa v šolah pravzaprav niti ne pogrešajo. Povzamemo lahko še naslednje grobe ocene:
  - V šolskih zavodih ima 91% študentov možnost dostopa do interneta prek šolskih računalnikov, srednješolcev 62%, osnovnošolcev (nad 10 let) 39%.
  - Dejansko uporablja šolske računalnike z dostopom do interneta med vsemi šolajočimi (tudi tistimi, ki nimajo možnosti uporabljati šolskih računalnikov) dve tretjini študentov, četrtna srednješolcev in slaba desetina osnovnošolcev (starost 10 let in več).
  - Pri omejitvah uporabe šolskih računalnikov z dostopom do interneta se študenti v največji meri (tretjina) pritožujejo nad preveliko zasedenostjo računalnikov, medtem ko se srednješolci v največji meri (skoraj polovica) pritožujejo nad omejitvijo časa in vsebin.
  - Glede števila računalnikov so najbolj nezadovoljni študenti, medtem ko se srednješolci in osnovnošolci nad tem manj pritožujejo, kar pa bolj kot dobro opremljenost - ki je glede na mednarodne primerjave zaskrbljujoče nizko pod povprečjem EU - ilustrira predvsem pomanjkljivo integriranost interneta v izobraževalne programe.
- Oglejmo si še ovire za (večjo) uporabo. Respondenti pri tem navajajo:
  - Osebe, ki jih uporaba interneta od doma ne zanima kot razlog navajajo predvsem visoke stroške in tudi njihovo majhno zanimanje (kar je v največji meri posledica skromnih vsebin). Precej opazni so tudi predsodki o komplicirani uporabi, pri starejši populaciji pa najdemo še mnenje, da so za to prestari, vendar tudi pri njih to ni največja ovira za neuporabo.
  - V segmentu, ki razmišlja o dostopu in uporabi interneta od doma, se kot ovire pojavljajo predvsem stroški (na prvem mestu stroški PC-ja, pa tudi tekoči stroški uporabe). V manjši meri se navaja tudi premalo uporabnih vsebin v slovenskem jeziku (predvsem starejši, manj izobraženi). Študenti navajajo tudi nerazumevanje drugih članov gospodinjstva.
  - Respondenti, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta in ga tudi uporabljajo, izpostavljajo kot oviro za intenzivnejšo uporabo predvsem stroške in počasnost dostopa, delno tudi pomanjkanje časa (predvsem vodstveni delavci in podjetniki). Šolajoče generacije izpostavljajo tudi pomanjkanje PC-jev in posledično omejevanje uporabe s strani drugih članov gospodinjstva, posebej visoka ovira pa so tudi stroški.
  - Ovire za uporabo interneta v gospodinjstvih se torej med segmenti močno razlikujejo. Razloge je zato treba najprej razlikovati v osmih osnovnih segmentih, ki so opredeljeni z (ne)zanimanjem za uporabo interneta ter s posedovanjem PC-ja oziroma interneta v gospodinjstvu.

KAZALO

POVZETEK	2
1 OPREDELITVE DIGITALNEGA RAZKORAKA	9
1. 1 DEFINICIJA IN KONCEPTUALIZACIJA	9
1. 2 ALTERNATIVNA POJMOVANJA	10
2 RAVNI DIGITALNEGA RAZKORAKA IN INDIKATORJI.....	11
2. 1 GLOBALNA RAVEN.....	11
2. 1. 1 Absolutne in relativne neenakosti v informacijski družbi	11
2. 1. 2 Indikatorji digitalnega razkoraka.....	12
2. 2 RAVEN PODJETIJ.....	14
2. 3 SOCIALNA STRATIFIKACIJA	14
2. 4 DEJAVNIKI DOSTOPA IN UPORABE	15
2. 4. 1 Komunikacijska zmožnost.....	16
2. 4. 2 Vsebine na internetu	17
2. 4. 3 Glavni razlogi za neuporabo interneta ali prenehanje uporabe.....	19
2. 4. 4 Razkorak med izkušenimi uporabniki in novinci	19
2. 5 PREDVIDEVANJA O NADALJNJEM POTEKU DIFUZIJE INTERNETA	20
3 GLOBALNE ŠTUDIJE DIGITALNEGA RAZKORAKA.....	21
4 NACIONALNE ŠTUDIJE	24
4. 1 KLJUČNE SPREMENLJIVKE.....	24
4. 2 AVSTRIJA	25
4. 2. 1 Splošna razširjenost računalnikov in interneta ter pogostost uporabe.....	25
4. 2. 2 Sociodemografske spremenljivke.....	26
4. 2. 3 Se digitalni razkorak večja ali manjša?	27
4. 3 FINSKA.....	28
4. 3. 1 Splošna razširjenost računalnikov in dostopa do interneta.....	28
4. 3. 2 Zmanjševanje digitalnega razkoraka glede na komunikacijske zmožnosti posameznikov 30	
4. 4 NEMČIJA	31
4. 4. 1 Splošna razširjenost računalnikov in interneta ter pogostost uporabe.....	31
4. 4. 2 Digitalni razkorak glede na sociodemografske spremenljivke	32
4. 5 NIZOZEMSKA	34
4. 5. 1 Razširjenost računalnikov in interneta	34
4. 5. 2 Demografske spremenljivke.....	34
4. 5. 3 Spletne aktivnosti.....	34
4. 6 AVSTRALIJA – REGIONALNE RAZLIKE.....	35
4. 6. 1 Razširjenost fiksne in mobilne telefonije ter dostopa do interneta	35
4. 6. 2 Napovedi razvoja.....	35
4. 7 ZDA	36
4. 7. 1 Splošna razširjenost računalnikov in interneta ter pogostost uporabe.....	37
4. 7. 2 Digitalni razkorak se v večini skupin zmanjšuje.....	38
4. 7. 3 Spletne aktivnosti in vzroki za prenehanje dostopa od doma	42
4. 8 KANADA – DVOJNOST DIGITALNEGA RAZKORAKA	43
4. 8. 1 Sociodemografske spremenljivke in naraščanje uporabe interneta.....	43
4. 8. 2 Neuporabniki interneta.....	44
5 UKREPI ZA POVEČANJE UPORABE INTERNETA.....	45
6 SLOVENIJA – OSNOVNI TRENDI	47
6. 1 OSEBNI RAČUNALNIK V GOSPODINJSTVIH	47

6. 2	DOSTOP DO INTERNETA V GOSPODINJSTVU	55
6. 3	OSEBNA UPORABA INTERNETA	60
6. 3. 1	Podatki Mediane.....	60
6. 3. 2	Podatki Slovensko javno mnenje.....	64
6. 4	INTERAKCIJE	70
6. 4. 1	Računalnik v gospodinjstvu	70
6. 4. 2	Dostop do interneta v gospodinjstvu	71
6. 4. 3	Osebna uporaba interneta	74
6. 5	SPREMENLJIVKE, KI RAZMEJUJEJO UPORABO IT	76
6. 5. 1	Osebni računalnik.....	76
6. 5. 2	Dostop do interneta	79
6. 5. 3	Uporaba interneta	81
7	DIGITALNI RAZKORAK V ŠOLSKEM SISTEMU.....	83
7. 1	ANKETA ŠOLSKIH ZAVODOV	83
7. 2	ANKETA ŠOLAJOČE GENERACIJE	85
8	OVIRE ZA UPORABO INTERNETA V GOSPODINJSTVIH	91
8. 1	GOSPODINJSTVA, KI ŠE NE RAZMIŠLJAJO O DOSTOPU DO INTERNETA	91
8. 2	GOSPODINJSTVA, KI ŽE RAZMIŠLJAJO O DOSTOPU DO INTERNETA	94
8. 3	GOSPODINJSTVA Z DOSTOPOM DO INTERNETA.....	97
8. 4	SUMARNI PREGLED	101
9	LITERATURA.....	102
10	SEZNAM TABEL IN GRAFOV:.....	105

1 Opredelitve digitalnega razkoraka

1.1 Definicija in konceptualizacija

Termin *digital divide*, ki ga prevajamo kot digitalni razkorak oz. digitalno ali informacijsko ločnico, se nanaša na razlike med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in geografskimi območji glede možnosti dostopa do informacijskih in komunikacijskih tehnologij (ICT) ter njihove uporabe. OECD digitalni razkorak definira kot »the gap between individuals, households, businesses and geographic areas at different socioeconomic levels with regard both to their opportunities to access information and communication technologies (ICT-s) and to their use of the Internet for a wide variety of activities.« (2001: 4). V pričujočem delu bomo kot slovenski prevod uporabljali izraz digitalni razkorak.

Digitalni razkorak torej odseva tako razlike med sociodemografskimi skupinami znotraj držav kot tudi razlike med državami. Norris (2000) razlikuje več ravni digitalnega razkoraka: globalni, ki ga poimenuje tudi delitev Sever – Jug; družbeni, ki se kaže kot razslojenost znotraj neke države; in demokratični razkorak, ki se nanaša na možnost participacije državljanov preko elektronskih medijev. Razprava o digitalnem razkoraku pa se širi še na tiste, ki imajo širokopasovni dostop in velike hitrosti prenosa, ter tiste, ki si pomagajo z zastarelimi telefonskimi povezavami (Hafner, 2000).

Pojav tako sproža vrsto vprašanj: Kje nastaja in zakaj? Kako ga merimo? Kateri so relevantni parametri za proučevanje pojava? Kakšen je njegov obseg? Kje je najbolj kritičen? Kakšne so njegove kratkoročne in dolgoročne posledice? Kako ga preprečujemo oziroma odpravljamo?

Proučevanje teme, ki se je lotevamo, ima korenine v raziskavah "naraščajočega razkoraka znanja" (*increasing knowledge gap*) v 70-ih letih. Izvorna hipoteza, ki sicer govori o množičnih medijih, pravi, da segmenti populacije z višjim družbenim statusom bolj pridobijo z njihovo uporabo kot tisti z nižjim statusom, kar lahko prenesemo tudi na uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Izraz *digital divide* med *information haves* in *information have-nots* je prvi uporabil bivši predsednik korporacije *Markle Foundation* Lloyd Morrisett (Novak in Hoffman, 1998), in sicer v pomenu, da je dostop do interneta lahko omejen s posameznikovo ekonomsko situacijo, kljub temu, da decentralizirana narava interneta omogoča njegovo hitro širjenje med uporabnike (Hoffman in Novak, 1999).

Problem digitalnega razkoraka je posebej izpostavljen v ZDA. Tam so se začele prve raziskave na to temo, izvajali pa so jih znanstveniki kot so Aspden, Hoffman, Katz, Keller in Novak. Formulirali so način raziskovanja, v katerem največjo težo pripisujejo demografskim spremenljivkam *etnično ozadje, spol, prihodek* in *izobrazba*. Ključne spremenljivke, vpletene v proučevanje digitalnega razkoraka, kot sta dohodek in izobrazba, so »odločilne za politiko okoli interneta. Te spremenljivke so pomembne, ker najbolj verjetno razločujoče vplivajo na posledice interaktivnih elektronskih medijev v družbi.« (Novak in Hoffman, 1998).

»Penetracija interneta se sicer z veliko hitrostjo približuje kritični masi«, vendar nekateri družboslovni znanstveniki kljub temu pazljivo proučujejo implikacije *trenutnih* demografskih vzorcev dostopa do interneta in njegove uporabe (Hoffman, Kalsbeek in

Novak, 1996; Hoffman, Novak in Venkatesh, 1997; Katz in Aspden, 1996 v Novak in Hoffman, 1998) - če omenimo samo najpomembnejšo od novih tehnologij. Novak in Hoffman tako leta 1998 ugotavljata, da ni presenetljivo, da dostop [do novih tehnologij] ni porazdeljen naključno, temveč močno korelira z dohodkom in izobrazbo (Coley, Cradler in Engel, 1997). Navajata – in pri tem povzemata Abramsa (Abrams 1997 v Hoffman in Novak, 1998) - da, čeprav številne študije kažejo, da se razkorak po spolu v uporabi interneta s časom oži, vtis, da se rasni razkorak ne zmanjšuje, še vedno vztraja.

Digitalni razkorak so znanstveniki konceptualizirali predvsem v okviru vzorcev rasne in razredne diskriminacije (Eastin, LaRose, 2000), ki se kaže v neenakem dostopu do računalnikov in interneta, ti vzorci (gre za ameriški model digitalnega razkoraka) pa seveda ne veljajo za vsa področja sveta enako, kar bo razvidno tudi kasneje v tej raziskavi na primeru Slovenije. Digitalni razkorak torej predstavlja novo družbeno neenakost in celo izključenost na podlagi neenakega dostopa do ICT, posebej interneta. Raziskovanje dejavnikov za nastanek razkoraka zastavlja vprašanje, ali internet – namesto da bi zmanjševal obstoječe delitve v družbi – le-te morda pogloblja. Difuzija interneta tako poleg številnih priložnosti povzroča tudi strah, da se obstoječe neenakosti med informacijsko elito in skupinami, ki živijo na robu družbe, ne bi še poglobljale (Wolf, 1998). Tudi če odmislimo ekonomske vidike dostopa (visoke cene...), internet sicer zagotavlja globalne komunikacije in nove priložnosti majhnim narodom in kulturnim ter drugim manjšinam, po drugi strani pa je večina najbolj privlačnih vsebin dostopna samo za tiste, ki jih sprejemajo v angleščini (Vehovar, Bagatelj in Lozar, 1999). Tisti, ki ne obvladajo angleščine, so še posebej prikrajšani, saj ta na internetu prevladuje, predvsem v elektronskem poslovanju.¹

1.2 Alternativna pojmovanja

Pojavljajo pa se tudi povsem drugačna pojmovanja in definicije digitalnega razkoraka. Termin se namreč lahko uporablja tudi kot oznaka za socialne učinke, ki jih je opaziti pri uporabnikih interneta. Nie in Erbing (Nie in Erbing, 2000 v Aichholzer in Schumtzer, 2000) v svoji stanfordski študiji najprej ugotavljata obstoj »klasičnega« digitalnega razkoraka med revnimi, manj izobraženimi, ženskami in Afroameričani, vendar opažata digitalni razkorak tudi v drugem pomenu – v smislu zmanjševanja družbenih stikov med uporabniki interneta in ostalimi. Vsak četrti uporabnik interneta je namreč navajal, da ima manj stikov z zunanjim svetom ter da manj komunicira z bližnjimi. Raba interneta tako povzroča socialno odtujenost, ki jo Nie poimenuje kar digitalni razkorak (Aichholzer in Schumtzer, 2000).

V literaturi najdemo še en specifičen pogled na digitalni razkorak. Norton (2000) v svoji knjigi *The Geography of the New Economy* pravi, da obstaja več pristopov k »novi ekonomiji«, vsem pa je skupna ideja, da so računalniki, še posebej *omreženi* računalniki, fundamentalno spremenili stanje družbe. To skupno idejo izlušči, ko novo ekonomijo analizira s treh vidikov: na makroravni, na mikroravni in s tretjega vidika, ki mu Norton pravi digitalni razkorak. Zanj torej digitalni razkorak pomeni predvsem razlike v stanju družbe v informacijski dobi glede na stanje družbe v prejšnjih obdobjih. V informacijski dobi lahko namreč vse počnemo digitalno (Norton, 2000).

---

¹ Julija 2000 je bilo 94% (skoraj 2.9 milijona) povezav na varne strežnike v angleščini, poroča OECD (2001: 23).

Če povzamemo, obstaja več definicij digitalnega razkoraka. Predstavlja lahko delitev družbe na tiste njene člane, ki imajo dostop do informacijskih in komunikacijskih tehnologij in jih tudi uporabljajo, in tiste, ki dostopa nimajo ali teh tehnologij ne uporabljajo. Lahko gre za socialno odtujitev uporabnikov novih tehnologij ali pa za razlike v razvoju družbe na časovni premici. Na tem mestu bomo digitalni razkorak obravnavali s prvega vidika – torej kot razlike med posamezniki, gospodinjstvi in geografskimi območji glede možnosti dostopa do informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter njihove uporabe.

2 Ravni digitalnega razkoraka in indikatorji

V nadaljevanju si bomo ogledali ravni digitalnega razkoraka in indikatorje zanj. Eden osnovnih kazalcev na globalni ravni je telekomunikacijska infrastruktura, ki je osnova za vsako nadaljnje proučevanje in ki je predhodnik internetu ter njegovi uporabi, hkrati pa je tudi širše dostopna kot internet.

Širitev uporabe ICT lahko spremljamo v različnih domenah: v gospodinjstvih, podjetjih, izobraževalnih institucijah, vladnih in administrativnih uradih ali drugje. Na začetku bomo obravnavali digitalni razkorak na globalni oziroma svetovni ravni (globalni razkorak), na ravni podjetij ter na ravni posameznih družb, kjer se bomo dotaknili tudi potrebnih zmožnosti za uporabo ICT. Med »mehkimi« pogoji za širitev informacijske družbe so namreč ključni tudi izboljšani komunikacijski viri in znanja, ki jih zahteva nova tehnologija, storitve in infrastruktura. Taka znanja se zahtevajo tako od posameznikov kot od organizacij (Nurmela, 2000).

2.1 Globalna raven

2.1.1 Absolutne in relativne neenakosti v informacijski družbi

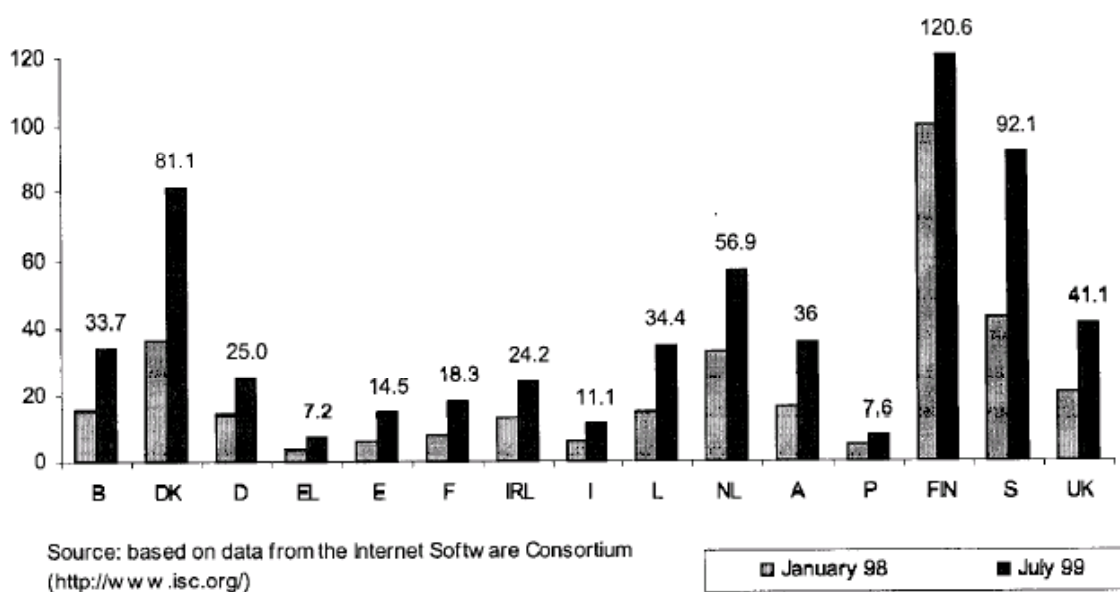
Dejstvo, da v virtualnem svetu obstaja absolutna neenakost med bogatimi in revnimi državami (t.i. *the North-South divide* (Norris, 2000)) ni presenetljivo. Težko bi pričakovali, da glede na vse razlike (od zdravstva in prehrane do izobraževanja) razlik v dostopu in uporabi ICT med revnimi in bogatimi ni. Bolj zanimive pa so *relativne razlike*, kar Pipa Norris (2000: 3, 10) formulira z vprašanjem: "Se je v različnih družbah *lažje* ali *težje* povezati v svetovni splet glede na neenakosti v dostopu do drugih komunikacijskih tehnologij kot sta telefon in TV?".

Rezultati njegove študije kažejo, da uporabe vseh vrst komunikacijskih medijev visoko korelirajo (Norris, 2000: 3, 10). Države, ki vodijo v razvoju informacijske družbe po enem indikatorju, bodo zelo verjetno vodile tudi glede na druge. Razlik med uporabo »starih« in »novih« medijev je malo; delež tistih, ki so povezani v svetovni splet v posameznih državah, je sicer najmočnejše povezan z distribucijo internetnih strežnikov, telefonov in računalnikov, vendar je močno povezan *tudi* z distribucijo radiev, televizorjev in z branjem časopisov v določeni državi. "Narodi, ki že imajo veliko radiev

in televizorjev, bodo verjetno dobili tudi dostop do omrežnih računalnikov.” Seveda pa so tudi tu izjeme².

2. 1. 2 Indikatorji digitalnega razkoraka

Na globalni ravni je eno osnovnejših meril za digitalni razkorak število telefonskih linij na sto prebivalcev. Poleg osnovne komunikacijske infrastrukture sta za merjenje pomembna tudi indikatorja dostopnost računalnikov in možnost dostopa do interneta. Še bolj je za proučevanje razkoraka značilno število internetnih strežnikov. V spodnjem grafu lahko primerjamo gostoto strežnikov v evropskih državah v letih 1998 in 1999, s Finsko na prvem mestu.

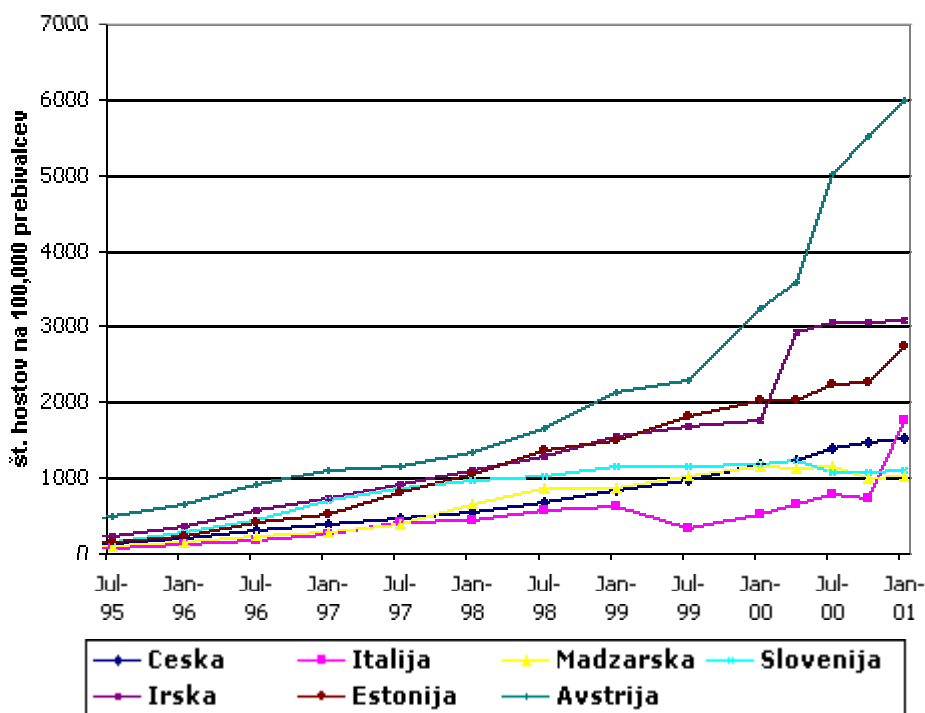

Slika 1: Gostota internetnih strežnikov po državah.

Vir: European Commission 1999b. V: Aichholzer in Schumtzer, 2000

Projekt RIS ponuja primerljive podatke za manjše število držav, ki so relativno podobne Sloveniji, pri čemer vidimo (slika 2), da število strežnikov pri nas narašča precej počasneje kot v drugih državah.

² Med izjeme Pipa Norris šteje tudi Slovenijo, skupaj z Estonijo, ki ima glede na tradicionalne medije zelo velik delež uporabnikov interneta (Norris, 2000: 3, 10).

Slika 2: Število strežnikov na 100.000 prebivalcev za mesec januar 2001.

Vir: RIPE in www.ris.org.

Ekonomski razvoj države vsekakor najbolj zanesljivo napoveduje stopnja dostopa do ICT na globalni ravni tako kot tudi dostop do tradicionalnih oblik komuniciranja. Ekonomski faktorji pretehtajo vse druge dejavnike kot glavni razlog za digitalni razkorak (Norris, 2000: 3, 15). Vendar ko neka družba prestopi minimalni prag ekonomskega razvoja, le-ta ni več nujno potreben za povečanje uporabe spleta. V igro vstopijo drugi dejavniki, kot so razvoj človeškega kapitala, torej investiranje v razvoj digitalnih spretnosti skozi izobraževanje in vseživljenjsko učenje (Norris, 2000: 3, 14), kjer igrajo pomembno vlogo izobraženost prebivalstva, stopnja pismenosti in akademske institucije, ki lahko spodbujajo spretnosti, potrebne za uporabo interneta. Kot pomemben dejavnik se pokaže tudi obvladanje angleščine. »Očitno je, da so mnoge družbe, ki se nahajajo v samem vrhu digitalne revolucije, ali anglo-ameriške države ali pa manjše visoko izobražene države blaginje, kot so Norveška, Švedska in Nizozemska, ker je angleščina postala lingua franca«, pravi Norris (Norris, 2000: 3, 14).

Po poročilu *United Nations Development Program* (UNDP) so uporabniki iz industrializiranih držav leta 1999 predstavljali 88% vseh uporabnikov interneta, kljub temu da prebivalci teh držav predstavljajo manj kot 15% svetovne populacije. ZDA, z manj kot 5% svetovne populacije, je imela več kot četrtino uporabnikov interneta na svetu. Vzorec širokega prevzemanja interneta pokaže štiri skupke (*clusters*) družb: vodijo skandinavske države blaginje, predvsem Švedska, Norveška, Islandija in Finska; sledijo anglo-ameriške in druge angleško govoreče države (ZDA, Kanada, Avstralija, VB); za njimi so azijski tigri (Singapur, J Koreja, Tajvan in Japonska) in nekaj manjših evropskih držav z nadpovprečno uporabo interneta, kot so Belgija, Švica, Estonija, k njim pa avtor prišteva tudi Slovenijo (Norris, 2000: 3, 7).

Kiberoptimisti (*cyber-optimists*) (Bosah, 1998 in Norris, 2000) se strinjajo, da trenutna situacija kaže ostro razdelitev med Severom in Jugom, vendar napovedujejo, da bodo te

razlike pod določenimi pogoji s časom izzvenele: če se dostopni stroški zmanjšajo, če se (z zmanjšanjem cen opreme in povečanjem ponudbe) pocenijo dlančne naprave, mobilni telefoni z dostopom do spleta ter javne točke dostopa, če vsebina interneta postane bolj raznolika in začne vsakomur predstavljati lokalni radio, časopis, telefonsko izmenjavo in svetovno tržišče ter če vlade, privatna podjetja in neprofitne organizacije vzpostavijo inovativne programe za izobraževanje (Norris, 2000: 2, 3).

Mednarodne primerjave sicer niso osnovna tema te raziskave, zato problematike ne obravnavamo natančneje. Poudariti pa velja, da jih najdemo v več poročilih, na primer OECD in UNDP. Najbolj popoln vodič po svetovni populaciji v spletu je NUA (www.nua.ie), ki redno spremlja in zbira rezultate različnih tržnoraziskovalnih družb v vsaki državi posebej. Zbirka uradnih statistik o spletni populaciji, ki bi jo zbrala kakšna mednarodna agencija kot UNESCO ali ITU, pa še ne obstaja, čeprav so dostopne posredne meritve tehnološke difuzije.

2.2 Raven podjetij

Digitalni razkorak obstaja tudi med podjetji - tistimi, ki so povezana v internetno omrežje in tistimi, ki niso. Študije srednje velikih podjetij (izvajala jih je *International Data Corporation*) in poslovnega sektorja (izvajala jih je *Boston Consulting Group*) kažejo, da dostop do interneta v podjetjih ni več problematičen, vendar je treba pospešiti aktivno uporabo med zaposlenimi. Avstrijci na primer poročajo, da ima 90% vseh njihovih podjetij dostop do interneta, vendar ga redko kje aktivno uporabljajo (Aicholzer in Schumtzer, 2000). Podobno je tudi v Sloveniji, kar lahko vidimo iz anket projekta RIS (www.ris.org) med slovenskimi podjetji.

2.3 Socialna stratifikacija

Mnoge uradne agencije izražajo zaskrbljenost nad povečevanjem digitalnega razkoraka znotraj družb. Tehnološke priložnosti so namreč pogosto neenakomerno porazdeljene tudi znotraj držav, kot so Avstralija, ZDA in Švedska, ki vodijo v razvoju informacijske družbe (Norris, 2000: 1, 6). Ker internet čedalje bolj postaja ključen v službi, šoli in igri, je še toliko bolj pomembno, če so nekatere družbene skupine sistematično izključne, recimo revne soseske, pripadniki nižjega razreda in obrobne vaške skupnosti (Norris, 2000: 2, 4).

Indikatorje in meritve digitalnega razkoraka znotraj določene družbe lahko oblikujemo na osnovi različnih pristopov. Znanstveniki so ga konceptualizirali predvsem v okviru vzorcev rasne in razredne diskriminacije, ki se kaže v neenakem dostopu do računalnikov in interneta. Proučujemo pa lahko tudi dejavnike dostopa in uporabe, komunikacijsko zmožnost posameznikov, kritične vsebine in ovire za dostop.

Dohodek kot sociodemografski indikator je pomembna determinanta penetracije osebnih računalnikov, dostopa do interneta in drugih ICT. Najbolj se njegov pomen kaže na začetku prevzemanja novih tehnologij. Glede na prihodek gospodinjstva so v državah članicah OECD razlike v lastništvu osebnega računalnika in dostopa do interneta v gospodinjstvu zelo velike in naraščajo. V poročilu o digitalnem razkoraku v ZDA *Falling through the Net* (1999) raziskovalci poudarjajo, da je dohodek gospodinjstva eden od

kazalcev, ki najbolje napoveduje dostop do interneta za posamezna gospodinjstva v Ameriki. Stopnja *rasti* dostopa do novih tehnologij pa je kljub temu največja za skupine z nižjimi dohodki. (OECD, 2001: 18).

Oglejmo si še izobrazbo kot dejavnik dostopa. V grobem lahko rečemo, da je stopnja izobrazbe premosorazmerno povezana z verjetnostjo dostopa do ICT, do česar pride predvsem posredno, zaradi povezanosti stopnje izobrazbe z dohodkom. Velikost in tip gospodinjstva, starost, spol, raso in jezikovno ozadje ter geografska lokacija prav tako igrajo vlogo pri dostopu in prevzemanju ICT. Res pa je, da pri tem nastajajo določeni odkloni. Neenake stopnje penetracije interneta so, kakor ugotavlja Norris (2000), posledica siceršnje socialne stratifikacije postindustrijskih družb, ki ne oblikuje samo digitalnih priložnosti, temveč tudi dostop do drugih razširjenih sredstev komuniciranja (kabelska in satelitska televizija, videorekorder...) (Norris, 2000: 4, 12).

Če pa privzamemo, da se distribucija dostopa do interneta razlikuje od dostopa do drugih ICT, potem so pri prevzemanju interneta pomembne tudi njegove specifične značilnosti, npr. finančni stroški dostopa, kognitivne in računalniške spretnosti, ki jih zahteva uporaba interneta, jezikovne ovire in način, kako se ljudje odzivajo na tip gradiv in storitev (glasba, zabava, nakupovanje, vladne storitve...), ki so dostopne prek interneta (Norris, 2000: 4, 11). Oglejmo si še tovrstne dejavnike.

2.4 Dejavniki dostopa in uporabe

Na posedovanje ICT vplivajo različne značilnosti potrošnikov – predvsem njihovi materialni, kognitivni in socialni viri. Materialni viri v strogem pomenu vključujejo finančni proračun gospodinjstva, širše pa se nanašajo tudi na količino prostega časa, ki ga lahko porabimo za ICT. Kognitivni viri so spretnost, ki jih potrebujemo za uporabo določene tehnologije. Socialni viri pa so sestavljeni iz dostopa do ljudi, ki sami posedujejo ICT in stopnje, do katere nam lahko ti ljudje posredujejo informacije o ICT.

Kognitivni viri pojasnjujejo predvsem razlike v uporabi ICT med različnimi izobrazbenimi skupinami, delno pa tudi razlike med starostnimi skupinami. Socialni viri so deloma odgovorni za razlike med brezposelnimi in zaposlenimi. Dostop do materialnih virov pa pojasnjuje samo posedovanje ICT, ne pa tudi njihovo uporabo in spretnosti (van Dijk in drugi, 2000).

Problem digitalnega razkoraka je najprej sprožal razprave okoli možnosti fizičnega dostopa do informacijskih tehnologij (računalniki, telefon, ISP, internet, sateliti). Kasneje je na pomenu pridobila vsebina in relevantnost za uporabnika, predvsem glede na njegovo raso, kulturo, dohodek, spol, izobrazbo in morebitno invalidnost. Vse bolj pomembna pa postaja tudi razprava o geopolitičnih vidikih ICT. Vloga države, vrednost informacij za odločevalce, obdavčitve, prihodki, jezik in predstave o tem, kaj naj bi bila relevantna vsebina lahko namreč predstavljajo ali ovire ali pa spodbude za širitev ICT.

Dejavnike digitalnega razkoraka lahko razdelimo na (glede na klasifikacijo organizacije *Digital Partners* iz Seattla - www.digitaldivide.org): tehnološke dejavnike dostopa, vsebino in njeno relevantnost za uporabnika ter geopolitične vidike dostopa.

Dejavnike dostopa in uporabe interneta pa lahko opredelimo še nekoliko drugače (Aichholzer in Schumtzer, 2000):

- raven dostopnosti (*accessibility*), ki predstavlja socialno-kulturne, tehnične in ekonomske dejavnike, ki povzročajo delitev na privilegirane skupine z dostopom in deprivilegirane skupine brez dostopa;
- ter raven uporabe, torej medijska pismenost, invalidnost (*disabilities*) in vsebina kot dejavniki, ki povzročajo delitev na skupine ljudi s potrebnimi spretnostmi in znanjem, kako učinkovito uporabiti internet, ter skupine, ki teh znanj nimajo.

Osnovna ovira na ravni uporabe čedalje bolj postaja pomanjkanje zavedanja o potencialih interneta in zanimanja zanj.

2. 4. 1 Komunikacijska zmožnost

Poleg naštetih dejavnikov lahko digitalni razkorak opazujemo tudi kot posledico individualnih sposobnosti. Nurmela in Vihera (2000) te sposobnosti opredeljujeta kot »komunikacijsko zmožnost« (*communication capability*). Pravita celo, da je komunikacijska zmožnost posameznikov opredeljujoča lastnost (*intrinsic determinant*) informacijske družbe. Zahtevani standardi komunikacijske zmožnosti se namreč spreminjajo hkrati z razvojem tehnologije, marginalizacija kritičnih skupin pa poteka tako na področju dostopa do tehnologij kot na področju razvoja komunikacijskih zmožnosti posameznikov iz teh skupin.

Komunikacije in tok informacij sta vedno igrala pomembno vlogo v socialnih veččinah (Nurmela in Vihera, 2000). Trenutno dostopna tehnologija pa je določala (in določa), kako učinkovito se informacije prenašajo: s pismi, okrožnicami, sestanki itd. Dostopna tehnologija opredeljuje, kakšni so zahtevani standardi komunikacijske zmožnosti in kako se razvijajo potrebe po njej. Na digitalni razkorak pa se nanaša (ga pogloblja ali zmanjšuje) stopnja obvladanja posameznih spretnosti in penetracija posameznih tehnologij.

Nove komunikacijske spretnosti (*communication skills*), ki jih zahtevata razvoj in uporaba komunikacijskih orodij namreč ne nastajajo kar same od sebe. Postavlja se vprašanje, ali bodo nove ICT pomagale ljudem pridobivati informacije in sodelovati/participirati v družbi ali bodo zgolj odprle nove kanale za enosmerno komunikacijo. »Ljudje bodo neizogibno izključenih iz določenih aktivnosti v družbi, če ne bodo priključeni v omrežje; in v mnogih okoljih je tovrstna komunikacija na delovnem mestu sama po sebi umevna do te stopnje, da so vsi, ki ne berejo sporočil, poslanih preko mreže, popolnoma prikrajšani za ključne informacije« (Nurmela in Vihera, 2000: 47).

S komunikacijskimi spretnostmi pa avtorja ne označujeta samo zmožnosti za uporabo nekega komunikacijskega kanala, temveč tudi priložnost za uporabo z dostopno točko do ICT (npr. interneta), sposobnostjo za uporabo naprav in kompetenco za oblikovanje sporočila vred. Dejanska transakcija pa kliče tudi k motivaciji za komunikacijo (Nurmela in Vihera, 2000:50). Finski raziskovalci tako navajajo (Nurmela in Vihera, 2000), da popolna vpetost v komunikacijske procese informacijske družbe od posameznikov zahteva celo vrsto sposobnosti:

- za uporabo komunikacijskih naprav;
- izbrati pravo orodje/napravo za določeno nalogo;

- sestaviti sporočilo, ki ustreza načinu komunikacije in napravi, ki jo uporabljamo;
- sprejeti sporočilo in ga pravilno interpretirati;
- sodelovati v interakciji;
- oceniti zanesljivost sporočila;
- uporabiti komunikacijska orodja za vsakdanje naloge;
- razumeti strukture in storitve mrež, ki jih v družbi uporabljamo za komuniciranje sporočil in način, kako vplivajo na dejanja posameznikov.

Izobraževalni proces v šolah nas opremi s sposobnostjo razvijati svoje misli, razumevati in ustvarjati pomene. Nova komunikacijska orodja pa zahtevajo sposobnosti delovanja v mreži (*networking capabilities*) in sposobnost samoiniciativnega delovanja, česar si samo z izobrazbo v klasičnih šolah ne pridobimo.

Na Finskem so proučevali tri vidike spretnosti mrežnega komuniciranja (*network communication skills*): sposobnost ljudi, da vstopijo v mrežo (*ICT access points*), da komunicirajo (*capability*) in njihove motive za komunikacijo (*motivation*). Vsi ti trije vidiki so bili na nižji ravni kot vidiki verbalnega komuniciranja, indici dostopnih točk (*access point indices*) pa so bili v celoti nižji. Spretnosti mrežnega komuniciranja respondentov so bile ravno tako slabe, v mnogih primerih ocenjene z oceno 0. Večje kot je bilo število osebnih elektronskih poštne in internetnih povezav, višji so bili indici za dostopne točke in spretnosti, medtem ko motivacijski indeks ni imel nič opraviti z dejansko uporabo (Nurmela in Vihera, 2000, 261).

Na komunikacijsko zmožnost se navezuje tudi t. i. informacijska, komunikacijska in tehnološka pismenost (*Information and Communication Technology Literacy*). Definirana je kot sposobnost ljudi uporabiti obstoječe, nove in nastajajoče tehnologije za svojo uspešnost v profesionalnem in zasebnem življenju (Information and Communication Technology (ICT) Literacy: Status Memorandum, 2001). Raziskavo *The Adult Literacy and Lifeskills survey*, ki bo vključevala preverjanje teh sposobnosti, bo predvidoma leta 2002 izvedel ameriški *National Center for Educational Statistics*. Vanjo bo vključenih deset že izbranih držav. Slovenija v tej raziskavi še ne bo sodelovala.

2. 4. 2 Vsebine na internetu

Nekoliko drugačen pristop obravnava digitalni razkorak z vidika kritičnih vsebin. Med ključne dejavnike za dostop do interneta in njegovo uporabo spada namreč relevantna vsebina, ki je pregledno predstavljena (slika 3). Zmožnost in možnost dostopa do ICT po Wellingu in Kubiceku (2000) tako zajema naslednje dejavnike: *relevantne informacije*, ki dajo tudi neuporabnikom razlog za dostopanje; izpolnjene *tehnične zahteve* za dostop, ki so nujen, ne pa tudi zadosten pogoj; ter *indeksi vsebine*, prirojeni potrebam različnih skupin, da uporabniki najdejo informacije. In končno, ljudje potrebujejo *tehnične spretnosti*, da izvršijo dostop ter informacijsko in komunikacijsko *kompetenco* za uporabo iskalnikov in za evalvacijo informacij iz različnih virov.

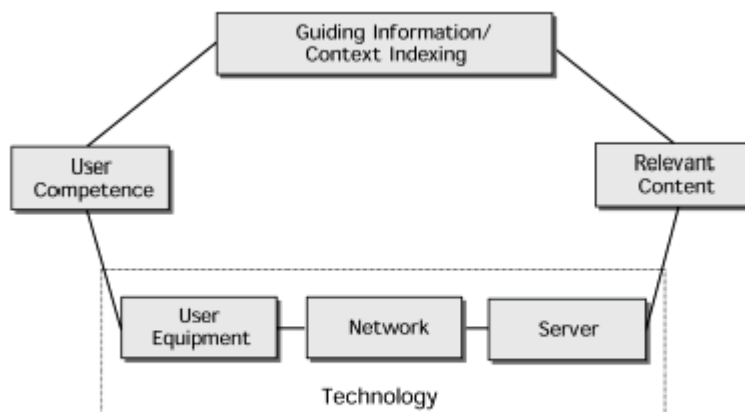

Figure13: The Core Dimensions of Internet Access

Slika 3: Ključne dimenzije dostopa do interneta: indeksiranje vsebin, relevantne vsebine, tehnologija (strežnik, omrežje, oprema uporabnika,) in uporabnikova kompetenca.

Vir: *Welling in Kubicek, 2000: 28.*

Marca 2000 je organizacija *The Children's Partnership* objavila poročilo "Online Content for Low-Income and Underserved Americans: The Digital Divide's New Frontier" (www.childrenspartnership.org). Ugotavljajo, da je bolj pomembno ustvarjati relevantno vsebino na internetu – tako, ki bo služila potrebam deprivilegiranih – kot priskrbeti računalnike in internetne povezave. To se sklada z ugotovitvami nekaterih drugih raziskovalcev, da je nujno ustvariti močne *razloge* za priklop v internet (Nurmela in Vihera, 2000; Welling in Kubicek, 2000).

V raziskavi se je izkazalo, da si ljudje želijo praktičnih, lokalnih informacij. Za tiste (Američane), za katere obstaja tveganje, da ostanejo na drugem bregu digitalnega razkoraka, so »uporabne vsebine« naslednje: informacije o zaposlitvah, izobraževanju in poslovnem razvoju; informacije, ki jih dobro razumejo tudi ljudje z omejeno pismenostjo; večjezične informacije; priložnosti za ustvarjanje lastnih vsebin in za interakcijo, ki je primerna kulturnemu ozadju uporabnika. Deprivilegirani odrasli želijo informacije o lokalni skupnosti, o dogodkih, zabavi, o svoji verski skupnosti, stanovanjih, varstvu otrok. Populacija, ki ne govori angleško, si želi on-line orodij za prevajanje in interaktivno učenje angleščine ter informacije v drugih jezikih – posebej vladne, davčne in informacije o volitvah (Online content for low-income and underserved Americans, 2000).

Področje razvoja ICT, ki je izredno pomembno s stališča geografsko majhnih lingvističnih območij, je razvoj avtomatskega prepoznavanja govora in sistemov za prevajanje. Šele ko bo dosežena lingvistična enakost med skupinami, bodo razmere za uživanje sadov informacijske družbe izenačene – pod pogojem, da bodo hkrati do enake mere napredovale tudi sposobnosti (kompetenca) za uporabo tovrstnih orodij (Nurmela in Vihera, 2000: 258).

2. 4. 3 Glavni razlogi za neuporabo interneta ali prenehanje uporabe

Osnovni parameter za nadaljnji razvoj uporabe interneta je pripravljenost ne-uporabnikov, da se v prihodnosti povežejo v svetovni splet. Uporaba interneta pa je zasidrana v družbenih procesih, ki jih lahko opišemo kot transformacija v informacijsko družbo ali družbo znanja (Welling in Kubicek, 2000). Skupine, ki so trenutno slabo zastopane med uporabniki interneta, imajo bolj ambivalenten ali celo negativen odnos do informacijske družbe kot ostali, kar pomeni, da nekatere skupine kljub fizičnim možnostim dostopa niso pripravljene uporabljati interneta.

Na (ne)uporabo vpliva tudi odnos do interneta in z njim povezanih storitev ter splošno (ne)zanimanje zanje. Pri zanimanju za internet ter pri splošnem odobravanju informacijske družbe opazimo iste delitve kot pri dejanski uporabi – mlajši, bolj izobraženi in premožnejši se zanimajo bolj. Populacijske skupine, ki so preslabo zastopane med uporabniki, se tudi manj zanimajo zanj kot tiste, ki so zastopane premočno (Welling in Kubicek, 2000).

Domneva, da ko posameznik enkrat sprejme uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij, z njo ne preneha, je zelo razširjena. Vendar sta Katz in Aspden poskušala ovreči to predpostavko z rezultati empiričnih raziskav (Windrum in Jong, 2000). Kot glavni razlogi za prenehanje z uporabo interneta so se izkazali: preveliki stroški, zahtevnost ali dolgočasnost uporabe, izguba institucionalnega dostopa (Windrum in Jong, 2000), težave z navigiranjem interneta, občutek, da so vsebine preveč površne in komercialne ter premajhna hitrost povezave (Welling in Kubicek, 2000).

2. 4. 4 Razkorak med izkušenimi uporabniki in novinci

Ko se posameznik odloči za uporabo interneta, se sreča z nadaljnjimi psihološkimi ovirami. *Novi* uporabniki se pri uporabi namreč počutijo manj udobno, manj so zadovoljni s svojimi »internetnimi« spretnostmi in so bolj verjetno podvrženi težavam, ki bodo povzročile stres (GVU v Eastin in LaRose, 2000: 4), kar bi lahko opisali kot digitalni razkorak med izkušenimi uporabniki in novinci. Negotovost, kako začeti, in prepričanje, da so računalniki zapleteni, sta skoraj tako pomembna dejavnika za (ne)uporabo interneta kot stroški ali odsotnost dostopa.

Kompleksnost, pomanjkanje znanja pri začetnem prevzemanju interneta ter (ne)udobje in (ne)zadovoljstvo, s katerim se soočajo novi uporabniki, lahko opredelimo kot samoučinkovitostne primanjkljaje (*self-efficacy deficits*). Uporabniki z nizko oceno lastne samoučinkovitosti bodo manj verjetno izvajali informacijske dejavnosti (Bandura v Eastin in LaRose, 2000: 5). Internetna samoučinkovitost je zato potencialno pomemben dejavnik v prizadevanjih za ožanje razkoraka, ki ločuje izkušene uporabnike in novince. (Eastin in LaRose, 2000: 2).

Raziskava Eastina in LaRosea (2000) o samoučinkovitosti (*self-efficacy*) interneta oziroma veri v posameznikove sposobnosti organizirati in izvršiti zaporedja internetnih dejanj, ki so potrebna za izpolnitev zadanih ciljev/pridobitev informacij (Bandura v Eastin in LaRose, 2000: 3), je pokazala, da so pričakovanja in uporaba interneta statistično značilno in pozitivno povezana s sodbami o samoučinkovitosti. Stresnost

uporabe in razočaranje nad uporabo pa sta negativno povezana s samoučinkovitostjo interneta.

Avtorja raziskave (Eastin in LaRose, 2000:10) sta mnenja, da s predstavljanjem digitalnega razkoraka kot pomembnega družbenega problema, ki pa naj bi bil definiran zgolj z raso in razredno pripadnostjo – tu gre spet za pretežno ameriško perspektivo avtorjev, ki pa seveda ne vpliva na siceršnjo veljavnost koncepta samoučinkovitosti interneta – tvegamo, da se bodo pomanjkljive računalniške spretnosti stereotipno obravnavale predvsem kot značilnost tistih skupin, ki so pod črto razkoraka. Socialna kognitivna teorija nas svari, da v takih primerih stereotipizirane skupine pogosto sprejmejo stereotip kot standard za svojo samopodobo (Bandura v Eastin in LaRose, 2000: 10), kar bi utegnilo še znižati njihovo sodbo o samoučinkovitosti in postaviti novo poleno na poti do uspešne uporabe interneta. Ne moremo zanemariti vpliva dejavnikov kot so dohodek, rasa itd., vendar se vsi novi uporabniki interneta soočajo tako s psihološkimi kot socio-ekonomskimi ovirami za uporabo.

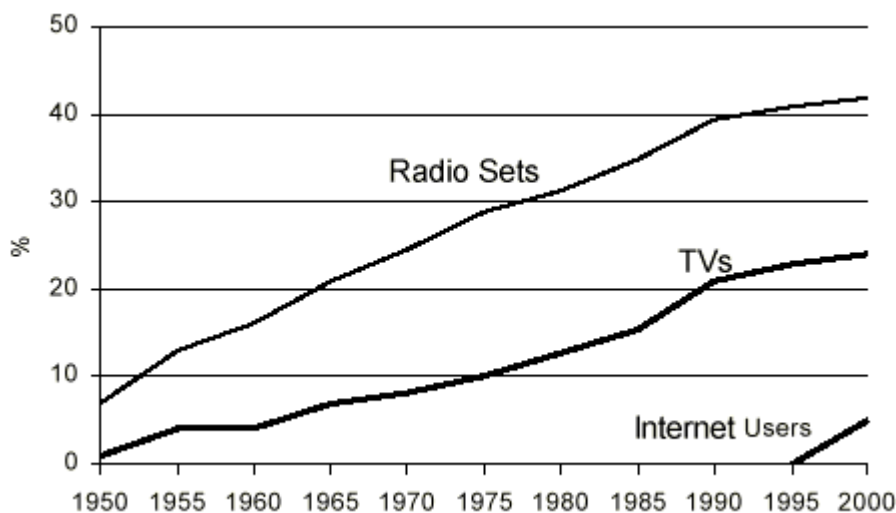
2.5 Predvidevanja o nadaljnjem poteku difuzije interneta

Klasične teorije difuzije tehnoloških inovacij (avtorjev Gabriela Tarda, Pitirima Sorokina, izpopolnitve katerih sta izdelala Elihu Katz in Everett Rogers) razlagajo, da je prevzem mnogih uspešnih inovacij potekal po »S« (*Sigmund*) krivulji. Nove tehnologije so namreč pogosto doživljale počasen začetek, temu pa je sledil hiter vzpon, ki se je ponovno zravnil, ko je bila dosežena zasičenost tržišča (Norris, 2000: 3, 5).

Kiber-optimisti tako domnevajo, da bo širitev interneta potekala po normalizacijskem vzorcu (*normalization pattern*) - ko bodo padli stroški in bo tehnologija postala manj zapletena ter ko bo svetovni splet ponujal množično zabavo in poceni komunikacije. Dolgoročno pa kiber-optimisti verjamejo, da bo penetracija interneta sčasoma dosegla zasičenost. Večina ljudi bo imela osebni računalnik in dostop do interneta kot imajo zdaj hladilnik, pralni stroj in avto, povpraševanje po internetnem dostopu pa se bo zmanjšalo. Teorija predvideva, da bodo takrat cene še bolj padle in pritegnile nove uporabnike, kar bo zamudnikom omogočilo dohitevanje ostalih. Tako naj bi digitalne tehnologije postale vseprisotne v družbi (Norris, 2000: 4, 5). V začetnem obdobju prevzemanja neke tehnologije kiber-optimisti zato pričakujejo povečanje družbenih neenakosti, vendar po normalizacijski hipotezi predvidevajo, da se bo ta začasni razkorak sčasoma zaprl.

Nasprotno pa kiber-pesimisti (*cyber-pessimists*) poudarjajo, da stratifikacijski model (*stratification model*) nudi bolj realističen scenarij. Po njem naj bi skupine, ki so že sedaj dobro povezane preko tradicionalnih oblik informiranja in komunikacijskih tehnologij, obdržale svojo prednost tudi v digitalni ekonomiji (Norris, 2000: 5, 6).

Pesimistična difuzijska teorija (*diffusion theory*), ki jo razvil Everett Rogers (Rogers, 1995: 269 v Norris, 2000:1, 4), nudi alternativno razlago socialne stratifikacije pri sprejemanju novih tehnologij. Izobrazba, pismenost in družbeni status zagotavljajo dostop do nujnih finančnih in informacijskih virov, ki omogočijo/olajšajo prilagoditev na nove tehnologije in njihov sprejem. Difuzijska teorija napoveduje, da prevzem novih tehnologij pogosto pogloblja ekonomske prednosti elite. Vendar Rogers poudarja, da tak scenarij še zdaleč ni neizbežen, saj lahko aktivne državne in neprofitne pobude razširijo sprejemanje koristnih tehnologij.

Slika 4: Svetovna difuzija radia, televizije in interneta, 1950-2000

Vir: US Census Bureau: Statistical Abstract of the US, 1999; Historical Statistics of the US. V: Norris, 2000: 2, 13.

Rast deleža spletnih uporabnikov je bila precej hitra. Za primerjavo s preteklimi inovacijami naj omenimo, da je telefon potreboval približno 75 let, da je dosegel 50 milijonov uporabnikov po svetu, televizija 13 let, internet pa le 4 leta (ITU, 1999 v Norris, 2000: 2, 4). Če primerjamo širitve modernih ICT s širitvijo hišnih pripomočkov, je bil čas za širitev ICT krajši kot na primer za videorekorderje ali pomivalne stroje (Nurmela in Vihera, 2000: 252). Van Dijk na tem mestu opozarja (van Dijk in drugi, 2000), da so relativne prednosti nekaterih tehnologij bolj očitne kot prednosti drugih - recimo barvne televizije proti računalniku - kar prispeva k počasnejšem širjenju računalnikov. Primerjava širitve radia in televizije od 50-ih let dalje, kar nam kaže slika 4, in vzpon interneta od leta 1995 pa kaže bolj postopno rast, kot bi jo kazala »S« krivulja, kar oporeka predpostavki kiber-optimistov.

3 Globalne študije digitalnega razkoraka

Delitev na informacijsko bogate in informacijsko revne skupine ljudi ima pomembne posledice za ekonomski in družbeni razvoj. Ker je čedalje več informacij, storitev in kulturnih dobrin ponujenih preko interneta, imajo demografske skupine brez dostopa in ustreznih spretnosti za uporabo informacijskih tehnologij manj možnosti participirati v družbi, razvijati svoje sposobnosti in varovati svoje pravice kot ostali (Towards a Swedish Information Society for All, 2000).

Sodobna država aktivno posega v politiko ICT. Podlaga za aktivno politiko so ugodni družbeni učinki, ki nastanejo kot posledica difuzije in večje uporabe ICT. Tudi trenutno zanimanje za internetni dostop med politiki in poslovneži temelji na prepoznavanju ugodnih ekonomskih učinkov elektronskega poslovanja.

Za povečanje števila dostopov, alternativnih tehnologij dostopa, za zniževanje cen, bolj razširjen dostop do interneta in njegovo širšo uporabo je po splošnem prepričanju ključna liberalizacija telekomunikacijskih storitev. Liberalizacija in tekmovanje (konkurenca) v

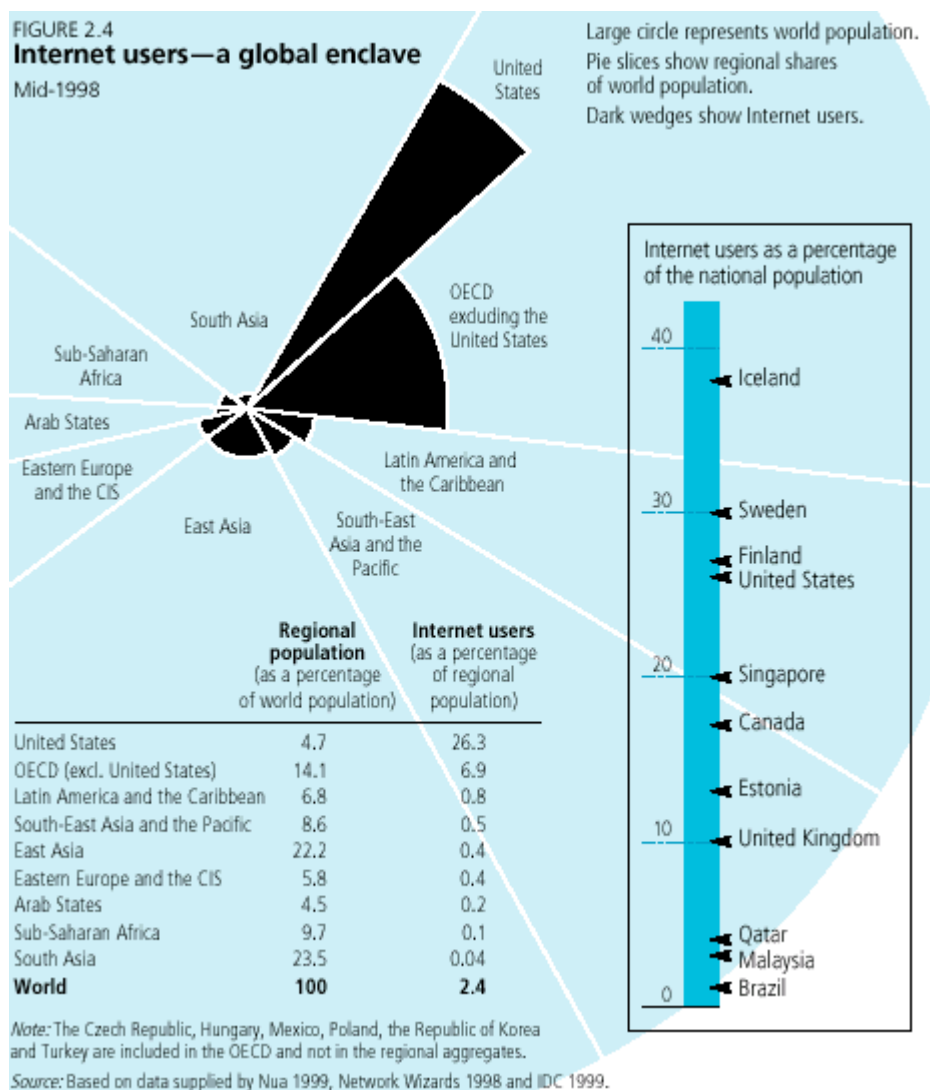
državah OECD sta na primer povzročila znižanje cen ter ponudbo novih izdelkov in storitev, kar je spodbudilo nove investicije in povečalo povpraševanje (OECD, 2001: 5).

Seveda pa samo liberalizacija ni dovolj, zato razvite države posegajo po široki paleti ukrepov za zmanjševanje digitalnega razkoraka. Prvi korak k ukrepom so običajno poglobljene študije trenutnega stanja. V nadaljevanju si bomo ogledali nekaj trendov iz mednarodnih poročil ter na kratko povzeli nekatera nacionalna poročila o digitalnem razkoraku, ki v Evropi in drugih razvitih državah nastajajo predvsem na podlagi longitudinalnih javnih in zasebnih študij.

Poročilo Združenih narodov za leto 2000 (Human Development Report, 2000) navaja, da se skupine v družbi glede na dostop do interneta delijo na izobražene in nepismene, moške in ženske, bogate in revne, mlade in stare ter urbane in kmečke prebivalce. Tipični uporabnik interneta je še vedno mlad (okoli 30), bel, Američan, z univerzitetno izobrazbo in z visokimi dohodki (Windrum in Jong, 2000). Na globalni ravni ima 30% uporabnikov vsaj eno visokošolsko diplomu, moški in mlajši ljudje še vedno dominirajo, šteje tudi etnična pripadnost. Oviro uporabi predstavlja angleščina, ki jo govori manj kot 10% svetovnega prebivalstva (Human Development Report, 2000).

Svetovno povprečje v uporabi interneta je 2,4%, iz slike 5 pa je razvidno, da Združene države, ki predstavljajo 4,7% svetovne populacije (leta 1999), predstavljajo kar 26,3% uporabnikov interneta. Države OECD predstavljajo 14,1% svetovnega prebivalstva in 6,9% svetovnih uporabnikov. Vzhodna Azija z 22,2% svetovnega prebivalstva predstavlja samo 0,4% vseh uporabnikov interneta.

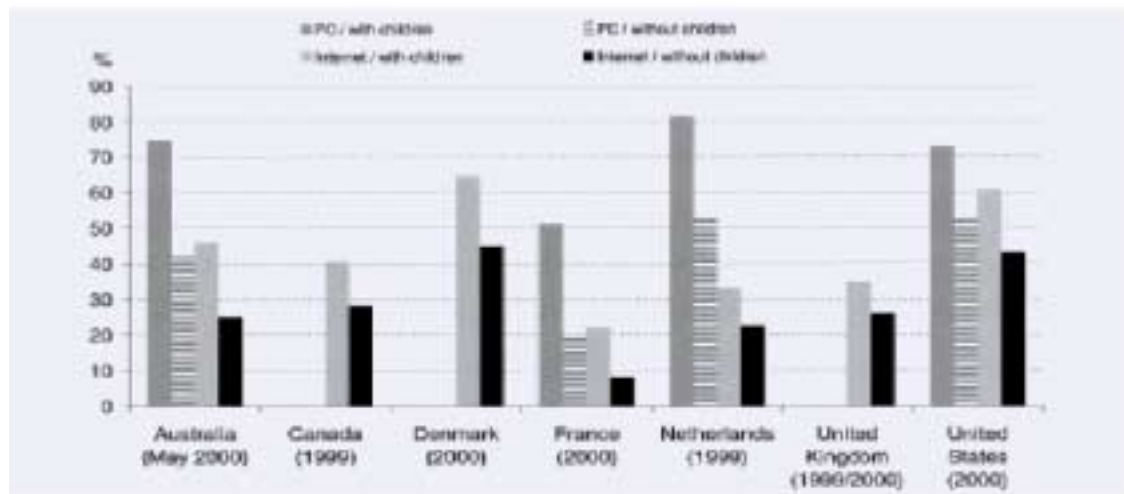
Na ravni Evropske unije leži delež spletnih uporabnikov v aktivni populaciji (dostop do interneta in/ali uporaba interneta) med 8,7% (Portugalska) in 56% (Finska). Slednja vodi pred Nemčijo in Švedsko. Avstrija, Nizozemska in Danska so na približno enaki stopnji z okoli 40% uporabnikov. Podatki Evropske komisije kažejo 55% rast penetracije interneta v zadnjih šestih mesecih – od 18% penetracije marca 2000 do 28% oktobra istega leta (An Information Society for All, 2000).

Slika 5: Uporabniki interneta – globalna enklava.

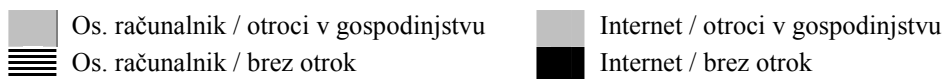
Vir: *Human Development Report 2000 (UNDP, 2000: 63)*.

Oglejmo si ključne demografske spremenljivke. Nacionalne raziskave interneta iz let 1998 in 1999 kažejo, da višji odhodek pomeni večjo verjetnost dostopa do interneta in lastništva računalnika. Lastništvo računalnika in dostop do interneta sta manj pogosta pri starejših ljudeh, uporaba pa hitreje narašča pri mlajših. OECD poroča, da so v vseh državah članicah najpogostejši uporabniki osebe, stare med 35 in 45 let. Razlike v uporabi ICT med moškimi in ženskami se zmanjšujejo, pri čemer ženske uporabnice pretežno spadajo v mlajšo starostno skupino, moški pa v starejšo. Spodnja slika pa kaže, da je računalnik v gospodinjstvu in dostop do interneta pogostejši v gospodinjstvih z otroci.

Note: In France, data for households with children refer to those with two children. In the United Kingdom, data refer to households with two or more children.

Source: OECD, based on national statistical sources.

Slika 6: Internet in PC v gospodinjstvih z otroki in brez njih

Vir: Understanding the Digital Divide (OECD 2001: 20).

Opazne so tudi razlike med skupinami glede na raso, etnično in kulturno ozadje. Te razlike so v večini povezane z razlikami v dohodkih in izobrazbi. Razlike v dostopu do ICT glede na raso so posebej očitne v ZDA³. Dostop je v urbanih regijah povsod višji kot v ruralnih, kjer so stroški in kakovost dostopa ponavadi nižji (OECD, 2001: 24).

Na globalni ravni so za napredek držav v razvoju na področju dostopa do ICT nujne spremembe predvsem v obliki javnih investicij v tehnologijo s pomočjo privatnega kapitala (Human Development Report, 2000).

4 Nacionalne študije

4.1 Ključne spremenljivke

Glede na nacionalne študije digitalnega razkoraka v Evropi in severnoameriških državah so glavne značilnosti, ki ločijo skupine po uporabi interneta in drugih ICT predvsem spol, izobrazba, starost, rasa, mesečni dohodek gospodinjstva in zaposlitveni status. Van Dijk (2000) navaja, da je v raziskavi danske populacije multivariatna analiza pokazala, da je dohodek gospodinjstva največjega pomena za variacije v dostopu do ICT. Ugotavlja, da: »je informacijska družba predvsem družba posedovanja in ne družba znanja«. (van Dijk, 2000).

³ Digitalno vključenost oziroma izključenost Američanov glede na raso pripadnost obširno obravnavajo poročila iz serije "Falling through the Net", ki jih od leta 1995 izdaja *United States Department of Commerce, National Telecommunications and Information Administration*.

Pri tem je treba ločiti dejstvo o obstoju digitalnega razkoraka in vprašanje njegovega naraščanja. Določen razkorak namreč obstaja v vseh družbah, drugo vprašanje pa je, ali se večja ali manjša. Iz pregleda nacionalnih študij vidimo, da se digitalni razkorak glede na glavne sociodemografske spremenljivke ponavadi ne spreminja ali se celo zmanjšuje, tako kot na primer razkorak med moškimi in ženskami. Po nekaterih spremenljivkah pa se povečuje, na primer glede na starost, raso in dohodek, vendar je tu treba poudariti, da se skupine z najnižjimi odhodki (in izobrazbo) priklapljuje v internetno omrežje z največjo stopnjo rasti.

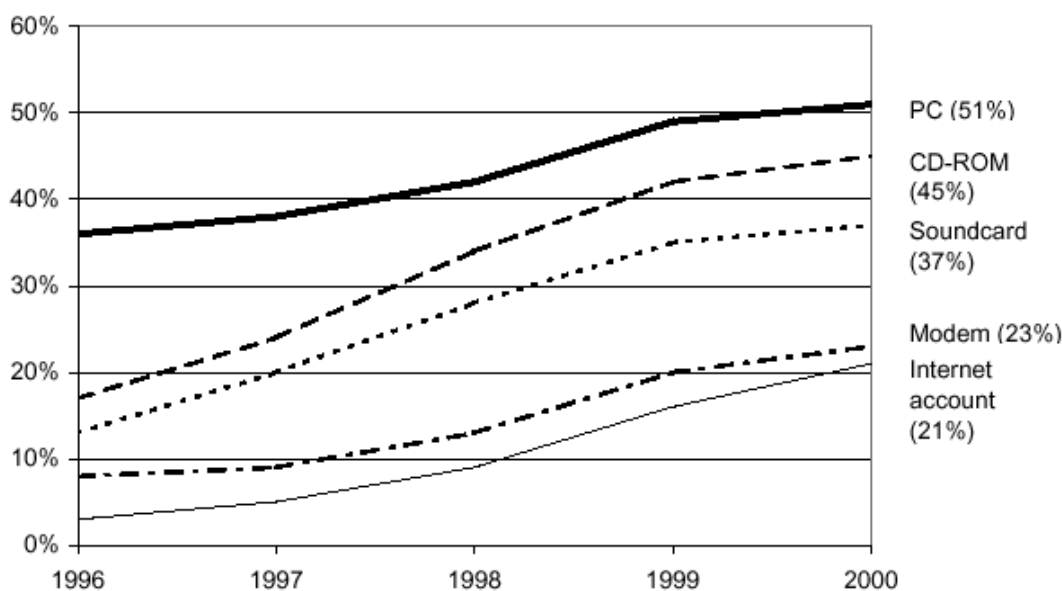
Oglejmo si nekaj držav malo bolj natančno, pri čemer večino podatkov povzemamo iz prispevkov, predstavljenih na konferenci *Stepping-Stones into the Digital World* (2000) in poročil iz serije *Falling through the Net* za ZDA.

4.2 Avstrija

Difuzijo interneta v Avstriji spremljajo predvsem redne četrtletne telefonske ankete reprezentativnega vzorca (n = 4500), imenovane *Austrian Internet Monitor*. Primerljivi podatki obstajajo od leta 1996 naprej.

4.2.1 Splošna razširjenost računalnikov in interneta ter pogostost uporabe

Večina Avstrijcev, starejših od 14 let, ima doma računalnik (51 %, marec 2000).

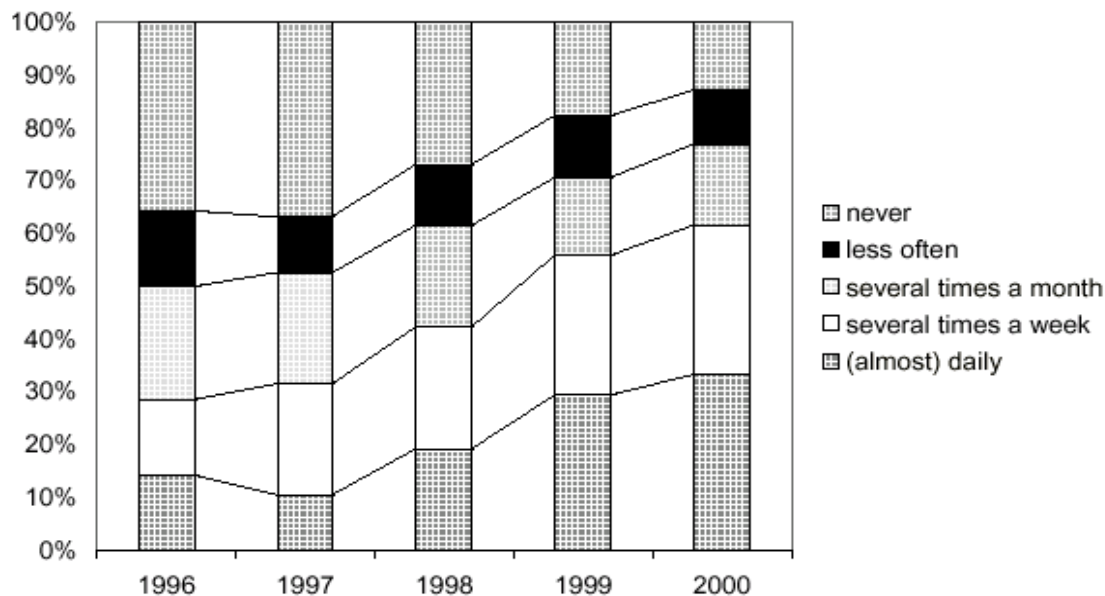
Slika 7: PC oprema in možnost dostopa do interneta v gospodinjstvih v Avstriji od leta 1996 do 2000 (v odstotkih populacije nad 14 let).

Vir: *Austrian Internet Monitor*. V: Aichholzer in Schumtzer, 2000.

Austrian Internet Monitor navaja, da je imelo marca 2000 okoli 40% vseh Avstrijcev, starejših od 14 let, dostop do interneta na vsaj en način, torej od doma, iz službe, od prijateljev, iz internetne kavarne, šole ali z univerze.

Skoraj 60% avstrijskih uporabnikov interneta pa lahko opišemo kot »težke uporabnike« (*heavy users*), kar je predstavljeno na sliki 8.

Slika 8: Pogostost uporabe interneta v Avstriji 1996 – 2000 (odstotek populacije nad 14 let).

Vir: Austrian Internet Monitor. V: Aichholzer in Schumtzer, 2000.

4. 2. 2 Sociodemografske spremenljivke

Ženske so med uporabniki slabo zastopane. Samo 41% jih je, vendar pa se je izkazalo, da jih je med tistimi, ki so pogosti uporabniki interneta, le malo manj - 39%.

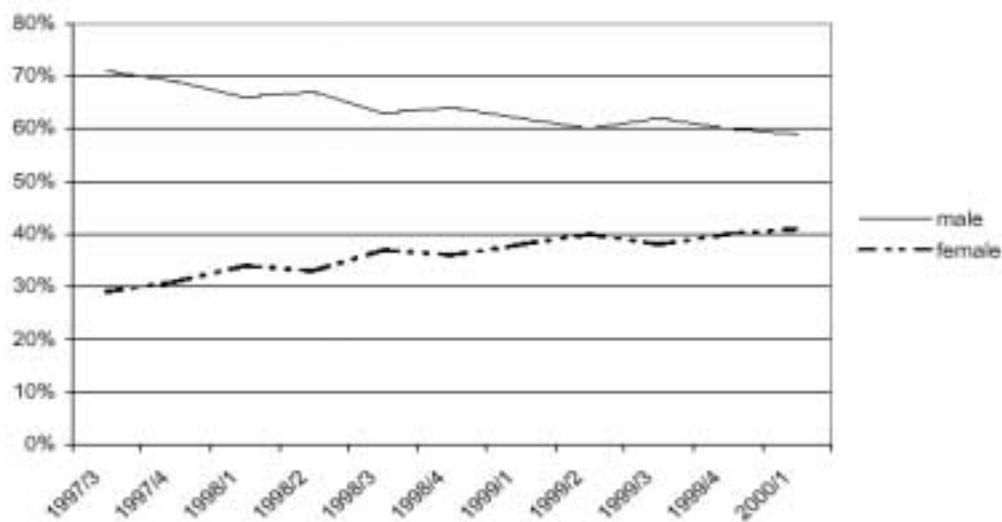
Večina internetnih uporabnikov (51%) je starih med 14 in 29 let. Najstniki so najbolj aktivni uporabniki. To pomeni, da so mladi izjemno močno zastopani, tisti nad 50 let pa zelo slabo. Le zastopanost skupine uporabnikov od 40 do 49 let odraža dejansko sestavo splošne populacije.

Tudi distribucija uporabnikov glede na izobrazbo je zelo izkrivljena. Med uporabniki je kar dvakrat več takih z višjo ali visoko izobrazbo kot bi pričakovali glede na splošno avstrijsko populacijo. Vse skupine z nižjo izobrazbo pa so preslabo zastopane glede na sestavo populacije.

Če upoštevamo še zaposlitveni status in dohodek, je internet najbolj priljubljen med študenti in vodstvenimi delavci. Dva- do trikrat bolj so zastopani kot v siceršnji populaciji. Podobno je s tistimi z višjimi dohodki. Med regijami v Avstriji ni več velikih razlik, edino Dunajčani so bolj močno zastopani.

4. 2. 3 Se digitalni razkorak večja ali manjša?

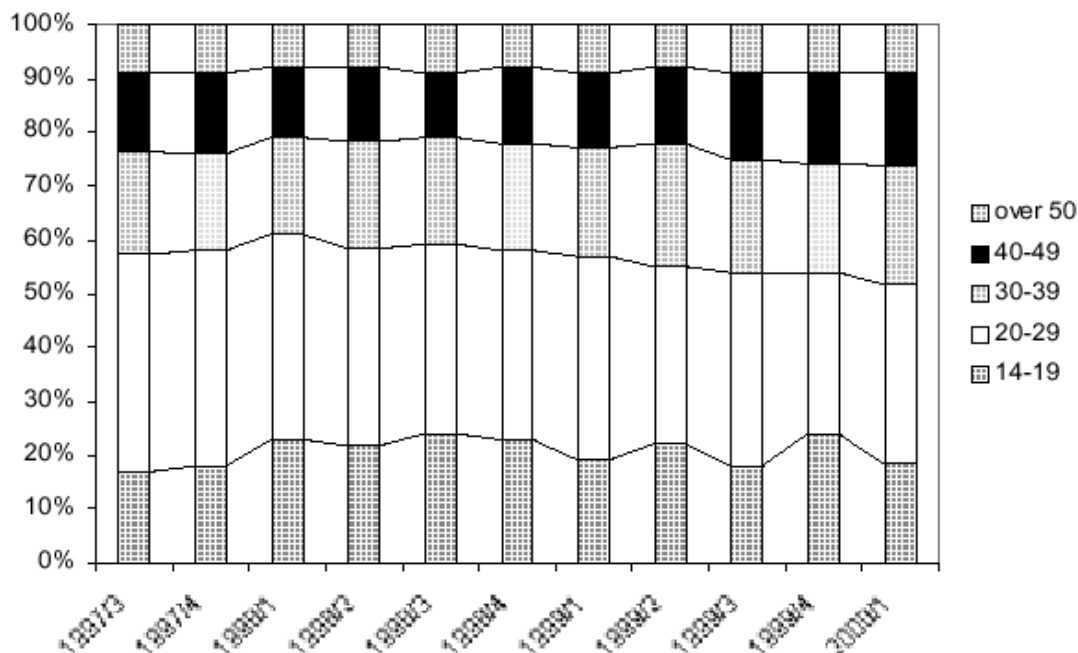
V Avstriji se razkorak med ženskami in moškimi manjša. Če bi se trend nadaljeval, bi ženske dohitele moške v uporabi ICT v treh letih, vendar Avstrijci pričakujejo, da se bo to zaradi učinka zasičenosti tržišča verjetno zgodilo kasneje.

Slika 9: Uporabniki interneta po spolu v Avstriji 1997 – 2000 (v odstotkih).

Vir: Austrian Internet Monitor (<http://mediaresearch.orf.at>)

Glede na izobrazbo in starost so spremembe manj dinamične (slika 10). Digitalni razkorak vztraja glede na skupine z zgolj osnovno šolo in tiste nad petdeset let. Zmanjševanja razlik pri teh dveh skupinah in pri tistih, kjer se na ti dve demografski značilnosti navezuje še revščina, ni na vidiku (Aichholzer in Schumtzer, 2000).

Slika 10: Uporabniki interneta glede na starost v Avstriji 1997 – 2000 (v odstotkih).

Vir: Austrian Internet Monitor (<http://mediaresearch.orf.at>).

4.3 Finska

Finska je ena najbolj naprednih držav v prevzemanju ICT, še posebej v prevzemanju mobilne telefonije. Širitev mobilnih telefonov in osebnih računalnikov v gospodinjstvih na Finskem je na podobni stopnji kot širjenje gospodinjskih pripomočkov. Če primerjamo širitev modernih ICT in gospodinjskih pripomočkov, je bil čas, porabljen za širitev ICT, krajši kot na primer za videorekorderje in računalnike. Število mobilnih telefonov je še posebej izjemno naraslo v zadnjih nekaj letih. Narasča tudi število osebnih računalnikov, čeprav počasneje.

4.3.1 Splošna razširjenost računalnikov in dostopa do interneta

Spodnja tabela predstavlja možnost uporabe interneta od doma, iz službe, šole ali drugih izobraževalnih ustanov. V populaciji, mlajši od 20 let, imajo skoraj vsi dostop do računalnika vsaj iz enega mesta. Delež ljudi z dostopom do računalnika se s starostjo sicer niža, vendar ostaja nad 50%, razen za starejše upokojujence. V nekaterih starostnih skupinah imajo ženske bolj pogosto kot moški dostop do računalnika.

Manj kot 30% ljudi, starih od 10 do 74 let, pa ima dostop do interneta. Čeprav je število povezav na internet največje med ljudmi v "zrelih letih", ima vseeno manj kot polovica te starostne skupine priložnost za njegovo uporabo. Četrtnina Fincev ima naslov elektronske pošte. Spodnja tabela pa kaže še nekatere druge storitve.

Avtorji finskega poročila (Nurmela, 2000) ugotavljajo, da je internet še vedno na začetku prevzemanja in da je težko predvideti, ali bodo njegove vsebine v prihodnosti služile interesom novih starostnih skupin ter tako pripomogle k večanju števila aktivnih uporabnikov.

MEN	< 15 y	15-19 y	20-29 y	30-39 y	40-49 y	50-59 y	60+ y	Total
Can use PC somewhere	97	87	64	66	61	57	15	60
Can use Net somewhere	66	62	43	38	29	32	7	31
Have an email address	42	52	43	35	27	28	6	28
Have homepage	7	8	13	9	4	3	0	6
Have bought from Net	6	12	19	13	5	5	1	9
Have listened Net radio	15	15	16	9	4	3	0	6
Have used learning material from Net	3	3	16	7	3	1	0	4
Have played in Net with somebody	18	24	20	5	0	0	0	7
WOMEN	< 15y	15-19 y	20-29 y	30-39 y	40-49 y	50-59 y	60+ y	Total
Can use PC somewhere	97	90	67	74	76	52	8	60
Can use Net somewhere	55	55	38	43	43	18	1	28
Have an email address	32	47	38	39	32	16	0	24
Have homepage	4	3	1	3	3	0	0	2
Have bought from Net	2	3	7	6	2	5	0	3
Have listened Net radio	4	7	5	2	4	1	0	3
Have used learning material from Net	3	7	3	1	5	1	0	3
Have played in Net with somebody	7	5	4	1	3	0	0	2

Tabela 1: Možnost uporabe osebnega računalnika (od doma ali iz službe ali šole ali kraja študija) – delež moških in žensk v različnih starostnih skupinah.

Vir: Nurmela, 2000: 14.

4.3.2 Zmanjševanje digitalnega razkoraka glede na komunikacijske zmožnosti posameznikov

Komunikacijska zmožnost, ki smo jo podrobneje predstavili v uvodu našega poročila in ki je ključna za uporabo ICT, je sestavljena iz dostopa do ICT, sposobnosti za upravljanje z ICT in iz motivacije za uporabo teh tehnologij.

Na Finskem, kjer so proučevali ta problem, so ugotovili, da so tako moški kot ženske v zadnjih treh letih izboljšali svoje komunikacijske zmožnosti – ženske celo bolj kot moški. Zmanjšale so se tudi razlike v tehničnih sposobnostih. Ženske so ulovile moške v spretnostih (*know-how*) mrežnih komunikacij, kar kaže tabela 2.

Network Communication Indices									
	access			competence			motivation		
	1996	1999	%	1996	1999	%	1996	1999	%
male	11	21	100	28	40	43	39	43	10
female	8	18	125	23	37	61	43	50	16

Tabela 2: Kazalci komunikacijskih zmožnosti po spolu.

Vir: Nurmela, 2000: 24.

Zaposlena populacija je povečala razliko glede na ostale, posebej v dostopu do mrežnih komunikacij in sposobnosti za uporabo ICT. Po drugi strani pa imajo študentje in šolarji več znanja o ICT kot zaposleni.

Zmožnosti za mrežne komunikacije med brezposelnimi in starejšimi upokojenci so majhne. Vendar imajo ljudje, ki niso zaposleni in ne študirajo, močnejšo motivacijo za sodelovanje v civilni družbi, pri čemer Nurmela in Vihera (2000) ugotavljata, da bi to lahko izkoristili v t. i. delavnicah za razvoj njihovih komunikacijskih zmožnosti in jim tako omogočili napredovanje v uporabi ICT.

Indices of Network Communication									
Activity of work life	access			competence			motivation		
	1996	1999	%	1996	1999	%	1996	1999	%
employed	11	26	136	30	45	50	42	46	10
unemployed/laid off	4	5	25	15	25	67	41	42	2
military service	9	8	-11	27	39	44	32	44	38
students/school children	15	23	53	45	64	42	38	45	18
disab.pens./long-term	1	3	200	1	4	300	41	47	15
based on retirement age	1	1	0	2	3	50	46	54	17
unemployment pension	0	1	..	0	0	0	37	50	35
household management	4	12	200	6	12	100	46	42	-8

Tabela 3: Kazalci komunikacijskih zmožnosti glede na delovno aktivnost.

Vir: Nurmela, 2000: 25.

Dobre zmožnosti mrežnega komuniciranja dajo posamezniku tudi občutek, da lahko vpliva na družbo. Digitalni razkorak v komunikacijskih zmožnostih med tistimi, ki so optimisti glede informacijske družbe, in tistimi, ki so pesimisti, se je zmanjšal, vendar so razlike med njimi v spretnostih in uporabi mrežnih komunikacij še vedno precejšnje.

Ugotovitve poročila o komunikacijski zmožnosti, ki se nanaša na Finsko (Nurmela in Vihera, 2000), kažejo, da se inovacije, povezane s telefonijo na Finskem, hitro širijo. Zapostavljena ni nobena populacijska skupina. Po drugi strani pa si komunikacije, ki temeljijo na računalnikih in elektronskih podatkovnih omrežjih, še vedno komaj vtirajo pot v gospodinjstva na Finskem. Dostop je najpogostejši v družinah z otroci, manjših gospodinjstvih in mlajših prebivalcih. Pričakujejo, da bodo upokojnenci še nadalje deloma zapostavljeni kar se tiče dostopa do interneta in spretnosti za njegovo uporabo.

Finsko poročilo povzema, da kljub temu, da se Finska nahaja med najbolj naprednimi informacijskimi družbami, aktivni uporabniki računalnika in predvsem interneta predstavljajo le majhen del finske populacije. Ljudje kot glavno sredstvo za izvajanje vsakodnevnih opravkov še vedno navajajo telefon. Internet daleč zaostaja v popularnosti. Avtorji tako sklepajo, da naj bi bile vsaj osnovne storitve za državljane v prihodnosti dostopne v več oblikah, ne samo na internetu (Nurmela in Vihera, 2000).

4.4 Nemčija

Konec leta 2000 je v Nemčiji le relativno homogena manjšina uporabljala internet. Uporabniki so si bili podobni glede na spol, starost, izobrazbo in prihodek.

4.4.1 Splošna razširjenost računalnikov in interneta ter pogostost uporabe

Brez povezave v internet je še vedno 70% ljudi. To so:

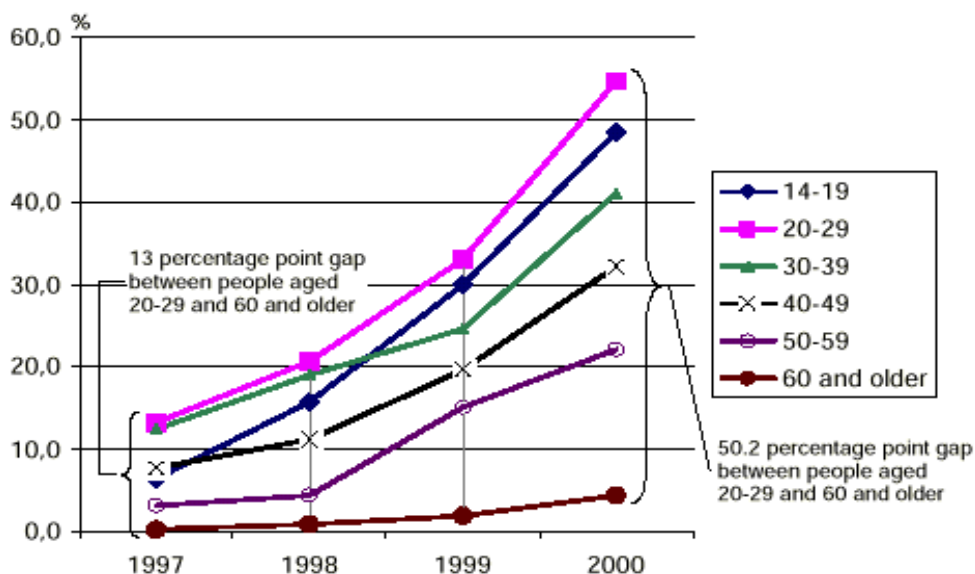
- tisti, ki nimajo dostopa do interneta;
- tisti, ki dostop imajo, vendar interneta ne uporabljajo in
- tisti, ki so internet uporabljali, pa so z uporabo prekinili.

Več kot polovica Nemcev ima dostop do računalnika od doma. Dostop do interneta pa je bolj pogost izven doma.

Skupine, ki so v družbi deprivilegirane, so tudi v uporabi interneta slabo zastopane. Nemci pa ugotavljajo, da njihovi podatki o uporabi ne vključujejo vseh skupin, ki so problematične. Ni namreč longitudinalnih podatkov o narodnostni pripadnosti, strukturi gospodinjstev in invalidnosti, ki so glede na raziskave v ZDA spremenljivke, ki dodatno ločujejo skupine (Welling in Kubicek 2000). Za zadnjo razsežnost tudi v Sloveniji nimamo natančnih podatkov.

4.4.2 Digitalni razkorak glede na sociodemografske spremenljivke

Razkorak med najstarejšimi (60 let in več) in najmlajšimi (od 14 do 29 let) se je od leta 1997 do 2000 povečal iz 13 odstotnih točk na 50.2 točki. Med uporabniki so glede na siceršnjo populacijo najmočneje zastopani najmlajši, najstarejši pa najslabše, kar prikazuje tudi spodnji graf.

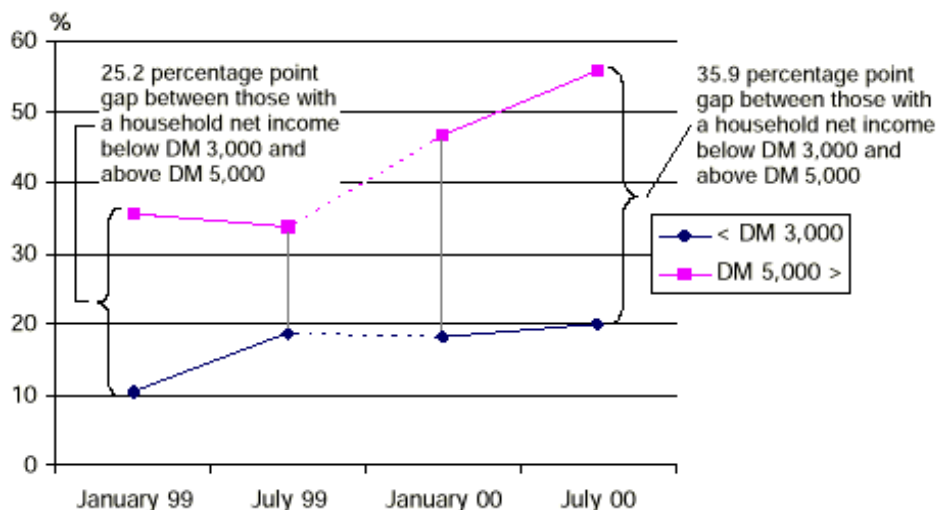

Slika 11: Delež uporabnikov interneta v različnih starostnih skupinah.

Vir: ARD/ZDF – Online Monitor 1997- 2000 (V: Welling in Kubicek, 2000).

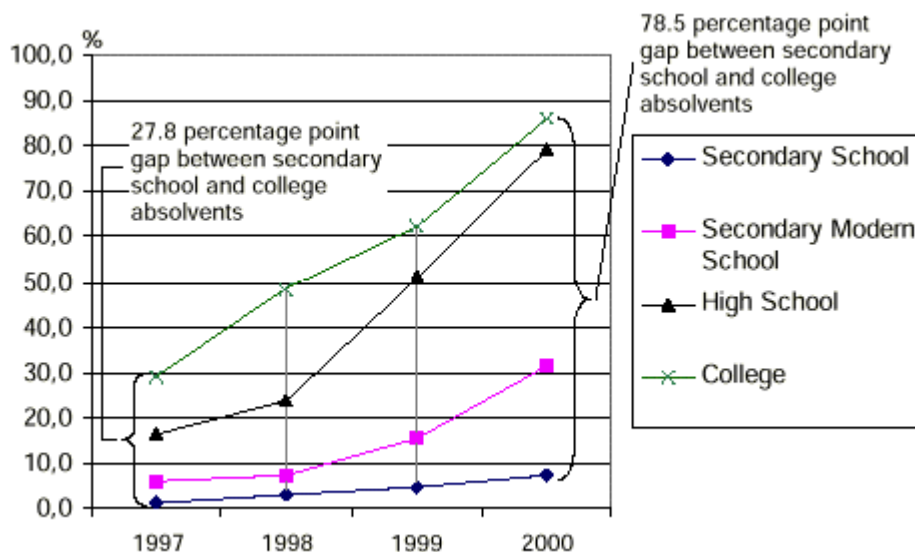
Delež žensk med uporabniki neprestano narašča, delež moških pa se manjša, vendar to še ne pomeni, da se je digitalni razkorak med spoloma zmanjšal. Za Nemčijo si podatki o porazdelitvi obeh spolov med uporabniki rahlo nasprotujejo, zato bo potrebnih še več raziskav.

Ljudje z nizkimi dohodki so v Nemčiji (in tudi drugod) na splošno manj verjetno uporabniki interneta. V prvi polovici lanskega leta so še bolj zaostali za drugimi.

Slika 12: Delež uporabnikov interneta v skupinah po neto prihodku gospodinjstva.
 Vir: GfK Online Monitor 3rd to 6th Wave (V: Welling in Kubicek, 2000).

V Nemčiji pa najbolj očiten razkorak opazimo, če upoštevamo izobrazbo. Je globok in se še povečuje. Sicer se delež vseh ljudi vseh glavnih izobrazbenih stopenj med internetnimi uporabniki od leta 1997 večja, vendar za vsako skupino z različno hitrostjo.

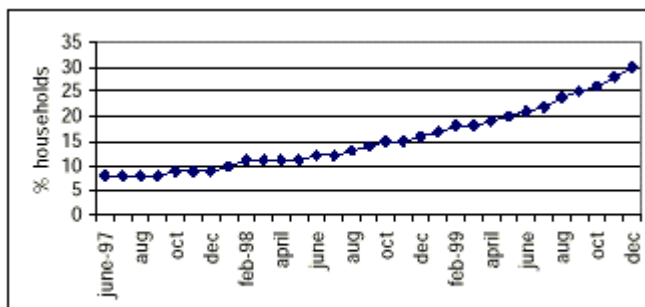
Slika 13: Delež uporabnikov interneta glede na različne izobrazbene skupine.
 Vir: ARD/ZDF – Online Survey 1997-2000 (V: Welling in Kubicek, 2000).

4.5 Nizozemska

4.5.1 Razširjenost računalnikov in interneta

Leta 2000 je bilo v internetno omrežje povezanih 37% Nizozemcev – od junija 1997 do decembra 1999 je delež iz manj kot 10% narasel na 30%.

Slika 14: Povezanost v internet na Nizozemskem (junij 1997 – december 1999).

Vir: NIPO, 2000. (V: Windrum in Jong, 2000).

Raziskave za leto 2000 kažejo, da novi uporabniki na Nizozemskem internet tipično uporabljajo doma. Nasprotno pa 15% uporabnikov dostopa do interneta samo zaradi službenih razlogov (Windrum in Jong, 2000).

4.5.2 Demografske spremenljivke

Delitev po spolu je med uporabniki na Nizozemskem bolj izražena kot npr. v ZDA. Zaposlenih žensk je na Nizozemskem namreč relativno manj kot v ZDA ali v Veliki Britaniji, pri čemer delovno mesto predstavlja pomemben kraj dostopanja do interneta. Vendar uporaba interneta tudi med ženskami narašča. Ocene iz leta 2000 govorijo o 29% deležu žensk. Uporaba interneta med ženskami je najgostejša v starostnem razredu od 18 do 24 let (32% žensk).

Najbolj so na spletu prisotni uporabniki, stari med 25 in 45 let. Pozitivna povezanost se kaže med višino prihodka in uporabo interneta ter izobrazbo in uporabo interneta. Delitev pa poteka tudi glede na regije – razlike so med podeželjem in Randstadom, eno najgosteje poseljenih regij na svetu.

4.5.3 Spletne aktivnosti

Starejši uporabniki relativno veliko časa porabijo za zbiranje informacij, novic in za nakupovanje, medtem ko mlajši posvetijo več časa zabavi, klepetu in igrice.

Približno tretjina nizozemskih uporabnikov je že opravila e-nakup. Po podatkih *Nua Internet Surveys* pa je Nizozemska na tretjem mestu po znesku e-nakupovanja na uporabnika.

4.6 Avstralija – Regionalne razlike

V Avstraliji so zadnja leta posvečali pozornost predvsem regionalnim razlikam – z dvema poudarkoma. Prvi je proučevanje večanja neenakosti med regijami v Avstraliji – bogate regije so postajale vse bogatejše, revne pa so čedalje bolj zaostajale. Drugi pa se nanaša na obseg neenakosti v ruralnih območjih, predvsem na slabšanje gospodarskih razmer in storitev.

4.6.1 Razširjenost fiksne in mobilne telefonije ter dostopa do interneta

V raziskavah je strokovnjake iz Avstralije zanimala stopnja dostopa do fiksnih telefonskih linij, mobilne telefonije in interneta.

Ugotavljajo, da medtem ko v splošnem uporaba interneta hitro raste, razlike med skupinami še obstajajo. Ljudje z nizkimi prihodki, z nižjo izobrazbo, živeči v ruralnih in odročnih predelih, aboridžinskega ali otoškega izvora, invalidi, z neangleškim jezikovnim poreklom in stari nad 55 so manj verjetno uporabniki interneta.

Avgusta 2000 je bilo v internetno omrežje povezanih 33% avstralskih gospodinjstev. Odrasli avstralski uporabniki so bolj verjetno mlajši, moški, z dohodkom nad 75.000\$, zaposleni in živeči v velikih mestih (The digital divide in Australia, 2000).

Ovire za dostop so podobne kot v drugih razvitih industrializiranih državah: stroški nakupa in dostopanja, fizične prepreke za dostop, zaznavanje pomanjkanja ustreznih vsebin, zaskrbljenost za varnost, pomanjkanje ustreznih spretnosti in znanj ter nepismenost (računalniška).

4.6.2 Napovedi razvoja

Ocene razvoja za naslednja tri leta v Avstraliji so:

- Najbolj verjetni scenarij pravi, da bo čez tri leta 71% ljudi povezanih v internetno omrežje s svojih domov (v primerjavi s 37% marca 2000).
- Optimistične projekcije napovedujejo 81% ljudi, povezanih na internet, pesimistični scenariji pa samo 51% ljudi. Skoraj vsi z dohodki nad 65.000 dolarji bodo imeli doma dostop do interneta, vendar le 50% tistih gospodinjstev, ki zaslužijo manj kot 24.000 avstralskih dolarjev.
- Razlike v stopnjah dostopa med velikimi mesti in drugimi urbanimi območji naj bi v naslednjih treh letih zrasle iz sedanjih 12 odstotnih točk na 18. Povečanje razlik med mestnimi območji in podeželjem v dostopu do interneta pa napovedujejo na 12 odstotnih točk iz sedanjih 7 (leta 2000).

4.7 ZDA

V ZDA so že leta 1995 objavili prvo poročilo o digitalnem razkoraku. Poročilo *Falling Through the Net: Toward Digital Inclusion 2000* je tako četrto iz serije, ki jo objavlja *Department of Commerce*. Prva tri so se osredotočala na digitalni razkorak med *information haves* in *information have-nots*. Poročilo 2000 pa obravnava stopnjo digitalne vključenosti (*Falling Through the Net* web site, www.digitaldivide.gov). Prvič se osredotoča na uporabo interneta tudi pri posameznikih in ne samo v gospodinjstvih. Ne drži namreč, da v gospodinjstvih z dostopom do interneta od doma tudi vsi člani uporabljajo internet.

Na splošno podatki kažejo, da se digitalni razkorak v zadnjih letih – drugače kot sredi 90-tih. let - v ZDA že zmanjšuje. V drugi polovici prejšnjega leta je prevladujoča internetna populacija pridobila nove uporabnike v vseh demografskih segmentih (Rainie in Packel, 2001). Fundacija za politiko zaposlovanja (*Technology forecast*, 2001) celo napoveduje, da bodo do leta 2009 praktično vsa gospodinjstva v višjem dohodkovnem razredu in 95% gospodinjstev z nizkimi prihodki imela računalnik. Do 2003 pa naj bi 95% vseh gospodinjstev z računalnikom imelo tudi dostop do interneta.

Ameriško poročilo *Falling through the Net* (2000) pa navaja, da kljub hitremu naraščanju lastništva PC-jev in dostopa do interneta digitalni razkorak za nekatere skupine še vedno ostaja ali se celo povečuje: za invalide, afriške Američane in Američane latinskega izvora (*Hispanic*), ki so na repu glede penetracije računalnikov. Becker (2000) ugotavlja, da bo domači dostop do računalnika še naprej področje neenakosti v ameriški družbi, pri čemer morajo šole igrati ključno vlogo v zagotavljanju dostopa za deprivilegirane otroke. Kar pa se tiče »hitrega« interneta (kabelski in digitalni dostop), obstajajo velike razlike med skupinami glede na prihodke, lokacijo (ruralno – urbano) in druge spremenljivke⁴.

Skupine, ki so bile tradicionalno deprivilegirane – ženske, prebivalci podeželja, starejši, ljudje z nizkimi dohodki in/ali izobrazbo, afriški Američani in *Hispanici* – dramatično napredujejo (*Falling through the Net*, 2000). Tudi razlike po spolu se zmanjšujejo, podlaga temu pa so razlike med moškimi in ženskami v uporabi glede na starost. Za deklice in dečke je enako verjetno, da so uporabniki interneta. Avgusta 2000 pa so zaposlene ženske v srednjih letih že bolj verjetno uporabljale internet kot moški. Med starejšimi odraslimi pa so bili tako leta 1998 kot leta 2000 moški bolj verjetno uporabniki interneta (*Falling through the Net*, 2000), kar se sklada tudi s podatki za države OECD (OECD, 2001).

Ruralna gospodinjstva, ki so tradicionalno zaostajala, kažejo porast dostopa do interneta. Razkorak med urbanimi in ruralnimi gospodinjstvi se je pred kratkim zmanjšal. Razlike v dostopu do interneta so tudi med gospodinjstvi z otroci in tistimi brez otrok, vendar se ne povečujejo (*Falling through the Net*, 2000).

Če si ogledamo še podatke po izobrazbi in dohodkih, vidimo, da je bila penetracija interneta med tistim z vsaj višješolsko izobrazbo le v skupini z najnižjimi dohodki večja

---

⁴ Poročilo ameriške General Accounting Office "Characteristics and Choices of Internet Users" s februarja 2001 pa ugotavlja, da se kljub nizkim številkam uporabe, etnične manjšine z enako verjetnostjo kot belci priklaplajo na »hitri internet«.

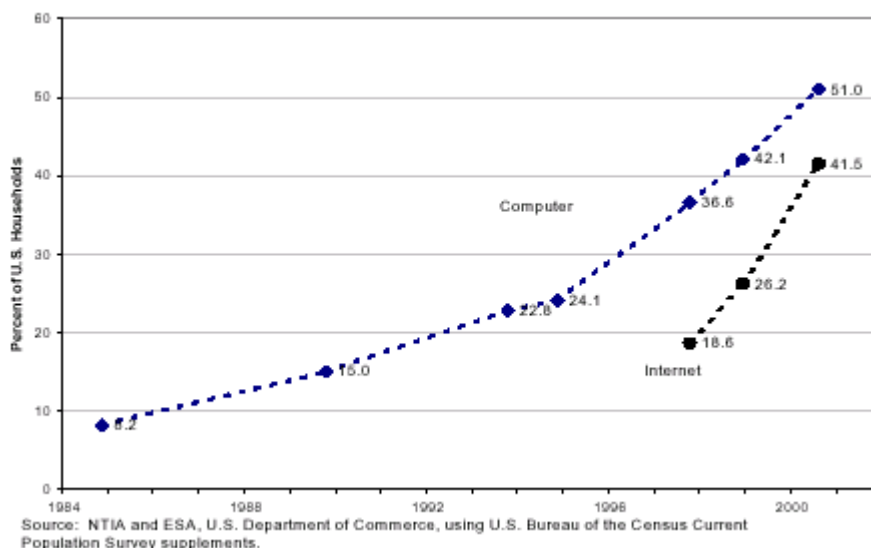
od nacionalnega povprečja (58%). Med gospodinjstvi v najvišjem dohodkovnem in izobrazbenem razredu je širjenje interneta že doseglo zasičenost.

Poleg razlik v dostopu do interneta in računalnikov ter njihovi uporabi Američani ugotavljajo, da prihaja tudi do povečanja razkoraka v pismenosti, ki gotovo vpliva na možnost uporabe novih tehnologij. Rezultati ameriškega testa četrtošolcev v branju – *National Assessment of Educational Progress* – kažejo na širitev razkoraka med najboljšimi in najslabšimi učenci (Zernike, 2001). Od leta 1999 do 2000 je povprečni rezultat testa ostal enak, povprečje skupine najboljših učencev se je statistično značilno zvišalo, povprečje v najslabši skupini pa še znižalo. Ta razkorak se je povečal na račun vseh etničnih in rasnih skupin učencev. Velika razlika v bralnih dosežkih med črnci in belci, ki je v zadnjih letih prejela največ pozornosti, pa ostaja enaka. Vendar so tudi ti rezultati tesno navezani na to, kako pismenost definiramo.

4. 7. 1 Splošna razširjenost računalnikov in interneta ter pogostost uporabe

Lastništvo računalnikov in uporaba interneta je izjemno narasla v vseh demografskih skupinah in tudi v vseh skupinah po dohodku, izobrazbeni ravni, rasi, geografski lokaciji in tipu gospodinjstva. Kljub temu pa se nekateri Američani povezujejo v omrežje precej počasneje kot drugi, zaradi česar nastaja digitalni razkorak, ki ga omenjeno ameriško poročilo definira kar kot

“a difference in rates of access to computers and the Internet among different demographic groups” (2000, 4).

Slika 15: Delež ameriških gospodinjstev z računalnikom in dostopom do interneta v izbranih letih.

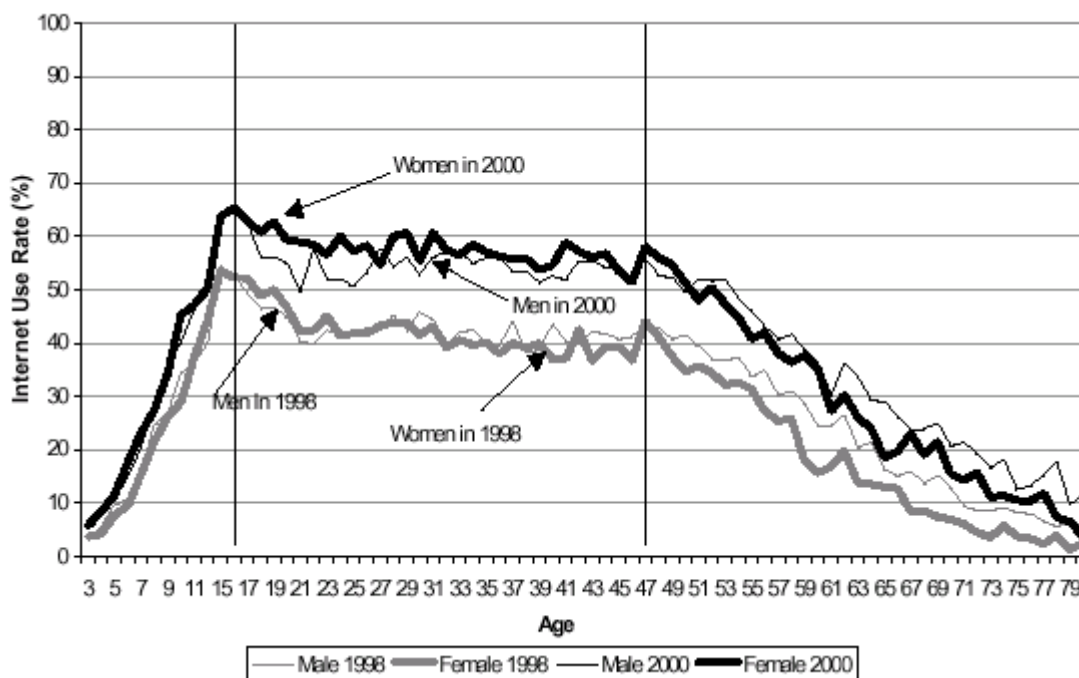
Vir: NTIA, *Falling Through the Net*, 2000: 1.

4. 7. 2 Digitalni razkorak se v večini skupin zmanjšuje

Poročilo *Falling Through the Net 2000* ugotavlja, da se ZDA približuje popolni digitalni vključenosti svojega prebivalstva. Vendar digitalni razkorak še vedno ostaja. Poročilo namreč kaže, da določene skupine počasneje vstopajo v uporabo interneta kot druge.

Med decembrom 1998 in avgustom 2000 je uporaba interneta med ženskami naraščala tako hitro, da je digitalni razkorak po spolu izginil. Avgusta 2000 je 44,6 % moških in 44,2 % žensk uporabljalo internet, pri čemer je razlika statistično neznačilna. *Nielsen NetRatings Report* s 25. januarja 2000 poroča, da so v praznični nakupovalni sezoni ženske prvič predstavljale kar 50 % ameriškega internetnega občinstva

Podlaga ožanju digitalnega razkoraka po spolu pa so razlike v uporabi glede na starost. Slika 13 kaže, da je za deklice in dečke enako verjetno, da so uporabniki interneta. Majhen razkorak v prid žensk okoli 18-tega leta se je do leta 2000 povečal. V starostnem obdobju največje zaposlitvene produktivnosti so bili moški leta 1998 bolj verjetno uporabniki interneta kot ženske. V letu 2000 pa se je situacija obrnila – avgusta 2000 so ženske te starosti bolj verjetno uporabljale internet kot moški. Med starejšimi odraslimi pa so bili tako leta 1998 kot leta 2000 moški bolj verjetno uporabniki interneta.

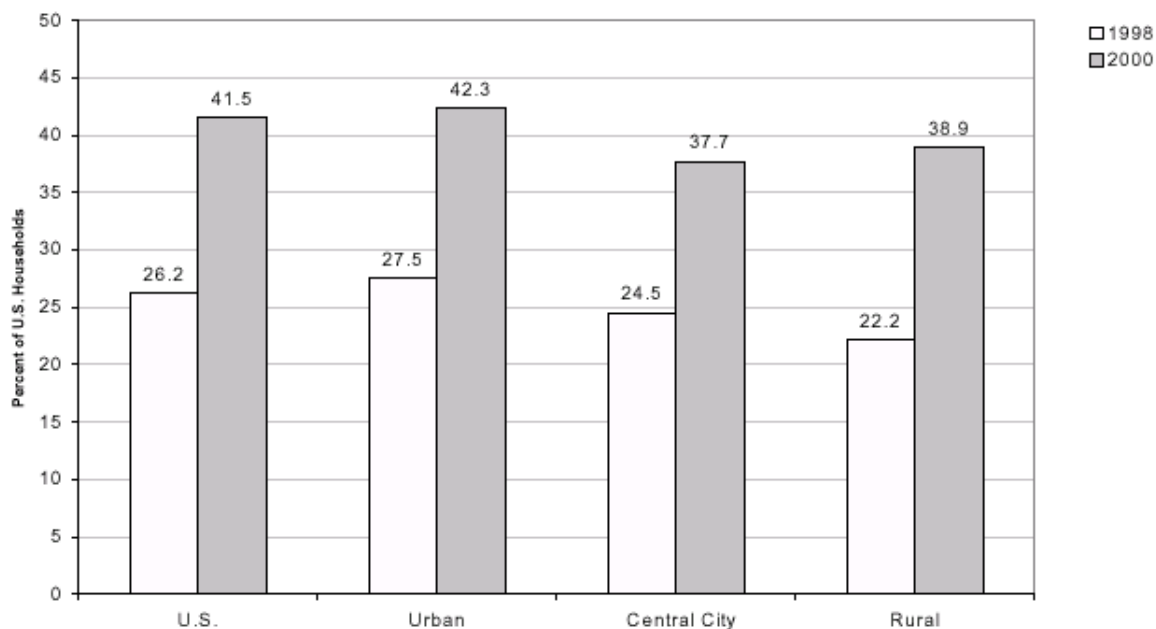

Slika 16: Raba interneta glede na spol in starost.

Vir: NTIA, Falling Through the Net, 2000: 39.

Na splošno podatki kažejo, da stopnja digitalne vključenosti Američanov hitro narašča. Ali drugače, da se digitalni razkorak manjša. Skupine, ki so tradicionalno deprivilegirane – ženske, prebivalci podeželja, starejši, ljudje z nizkimi dohodki in/ali izobrazbo, afriški Američani in *Hispanci* – dramatično napredujejo.

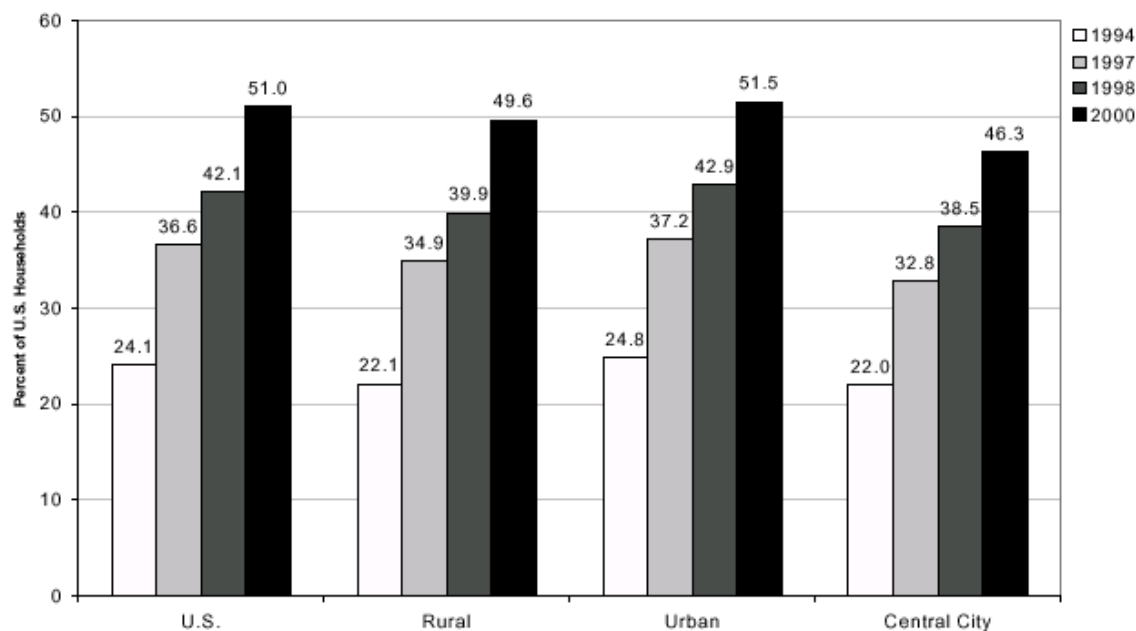
Ruralna gospodinjstva, ki so tradicionalno zaostajala za pomembnejšimi mesti in urbanimi območji, kažejo porast dostopa do interneta. Razkorak med mestnimi in podeželskimi gospodinjstvi se je pred kratkim zmanjšal. Razlika 4,0 odstotnih točk v letu 1998 se je zožila na 2,6 točk razlike v letu 2000. Slika 14 prikazuje delež gospodinjstev z dostopom do interneta v letih 1998 in 2000 za celotne ZDA, za urbana in ruralna območja ter za centralna mesta.

Slika 17: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta 1998 in 2000 – urbana in ruralna območja.

Vir: NTIA, *Falling Through the Net*, 2000: 4.

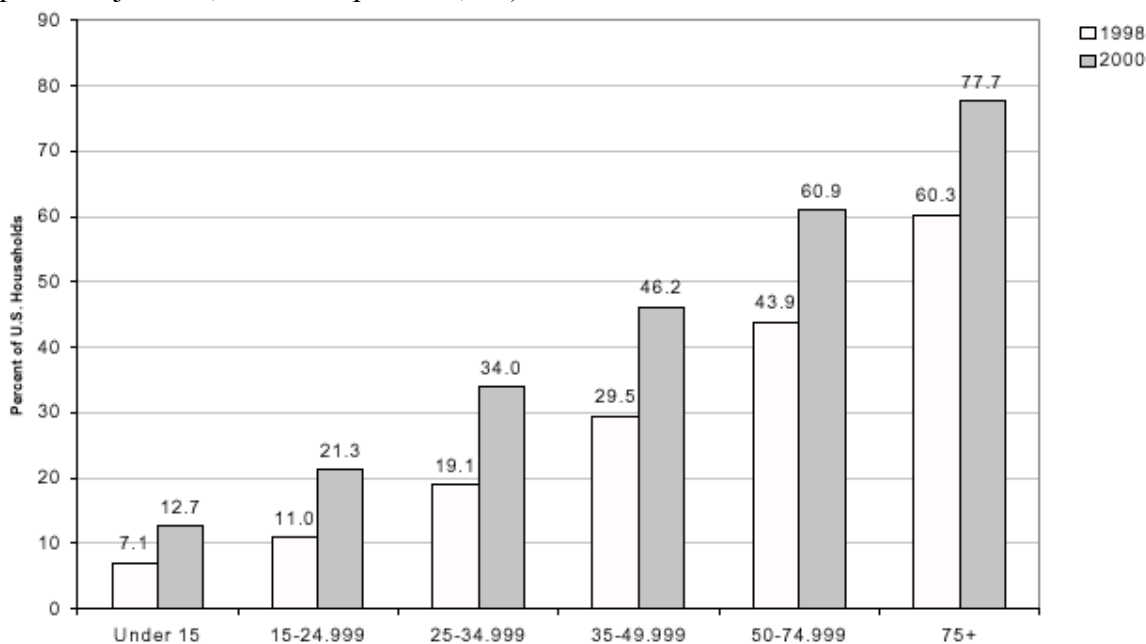
Ruralna črnska gospodinjstva, ki so zgodovinsko imela najnižje stopnje priključitve v internetno omrežje, so močno pridobila. Decembra 1998 je imelo 7,1% takih gospodinjstev dostop do interneta. Do leta 2000 se je ta odstotek povzpел na 19,9. Vendar imajo urbana območja v Ameriki še vedno najvišjo stopnjo razširjenosti interneta v gospodinjstvih. Enako je tudi z lastništvom računalnika.

Source: NTIA and ESA, U.S. Department of Commerce, using U.S. Bureau of the Census Current Population Survey supplements.

Slika 18: Delež ameriških gospodinjstev z računalnikom v ruralnih, urbanih in centralnih mestih v letih 1994, '97, '98 in 2000. **Vir:** NTIA, *Falling Through the Net*, 2000: 7.

Dostop do interneta je še vedno povezan z dohodkom, vendar dostop v gospodinjstvih v nižjih dohodkovnih razredih narašča hitreje od nacionalnega povprečja. Gospodinjstva z dohodkom manj kot 15.000\$ so imela oktobra 2000 12,7% penetracijo interneta, kar je za 79% več kot decembra 1998. Podobno hitro internet vstopa v gospodinjstva v naslednjih dveh dohodkovnih razredih, kot prikazuje slika 16. Za gospodinjstva z dohodkom med 15.000 in 24.999\$ je značilna 93% stopnja naraščanja prevzemanja interneta (11% penetracija 1998, leta 2000 pa že 21,3%).

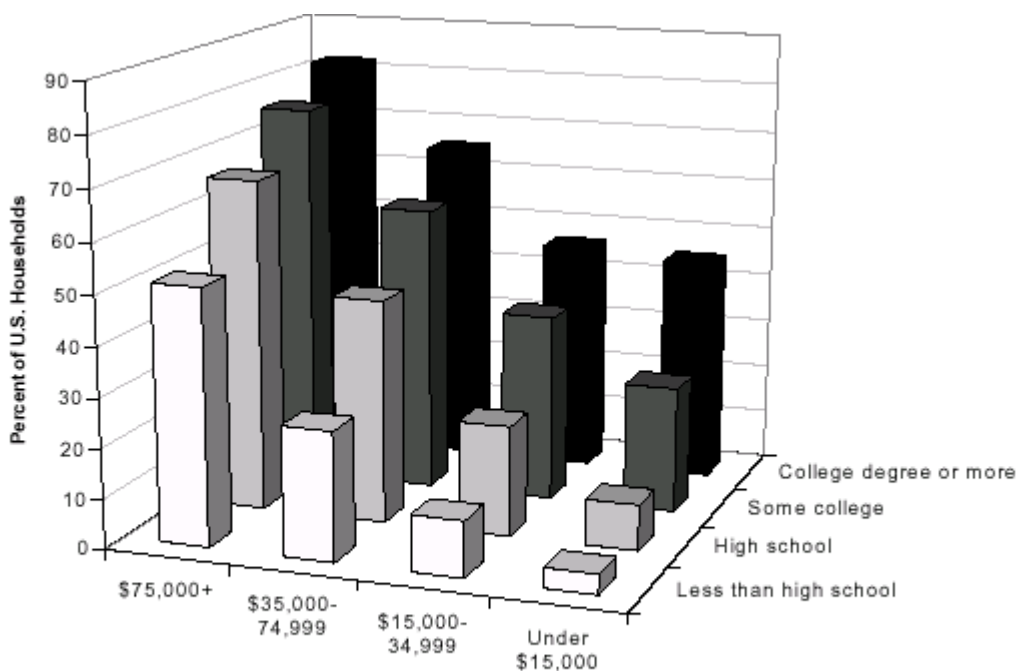
Source: NTIA and ESA, U.S. Department of Commerce, using U.S. Bureau of the Census Current Population Survey supplements.

Slika 19: Delež ameriških gospodinjstev z dostopom do interneta po prihodu 1998 in 2000.

Vir: NTIA, *Falling Through the Net*, 2000: 10.

Bolj izobraženi odrasli so bolj verjetno uporabniki interneta in računalnika v službi ali pa so ju uporabljali vsaj v šoli. Decembra 1998 je imelo 53% gospodinjstev, v katerih ima »glava gospodinjstva« univzitetno izobrazbo, dostop do interneta, v primerjavi s 46,8% za višješolsko izobrazbo, 30,2% za nedokončano višjo šolo, 16,3% za srednjo šolo in 5,0% za tiste z manj kot srednješolsko izobrazbo. Enak vzorec je opaziti avgusta 2000, seveda z naraščanjem penetracije interneta v vseh izobrazbenih skupinah. Vendar je le-ta naraščala hitreje za tiste z nižjo izobrazbo (kar 135% porast penetracije med tistimi z manj kot srednjo šolo in le 32% porast med univerzitetno izobraženimi).

Velja si ogledati tudi povezanost med izobrazbo in dohodki. Oba dejavnika sta povezana z dostopom do interneta, vendar sta povezana tudi med sabo. Med tistimi z vsaj višješolsko izobrazbo je bila širitev interneta le v skupini z najnižjimi dohodki večja od nacionalnega povprečja (58%). Najvišja povečanja penetracije je opaziti med tistimi s prihodki več kot 75.000\$ letno in manj kot višješolsko izobrazbo ter tistimi, ki zaslužijo med 35.000 in 74.999\$ in imajo nedokončano višjo šolo. Gospodinjstva v najvišjem dohodkovnem in izobrazbenem razredu so dosegla izravnalno stopnjo na "S-krivulji". Med njimi se internet širi le še zelo počasi ali pa sploh ne več.

Source: NTIA and ESA, U.S. Department of Commerce, using U.S. Bureau of the Census Current Population Survey supplements.

Slika 20: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta glede na dohodek in izobrazbo, 2000.

Vir: NTIA, *Falling Through the Net*, 2000:11.

Razlike v dostopu do interneta so tudi med gospodinjstvi z otroci in tistimi brez otrok, vendar se ne povečujejo. Najvišje stopnje dostopa imajo gospodinjstva z dvema staršema in otroki, ne glede na to, ali živijo v urbanih ali v ruralnih območjih. Od vseh tipov gospodinjstev je za ruralna ne-družinska gospodinjstva najmanj verjetno, da imajo dostop do interneta. Podobno je s širitvijo računalnikov.

V nasprotju z zgornjimi spodbudnimi podatki o zmanjševanju digitalnega razkoraka pa ameriško poročilo navaja, da, kljub hitremu naraščanju lastništva računalnikov in dostopa do interneta, digitalni razkorak v nekaterih skupinah vztraja ali se celo povečuje:

- med invalidi (dostop do interneta jih ima 21,6% v primerjavi z 42,1% (neinvalidi);
- afriški Američani in *Hispanics* so na repu glede penetracije računalnikov. Razlika med povprečjem ameriških gospodinjstev in afriškimi Američani se je od decembra 1998 (15 odst. točk) do avgusta 2000 povečala za 3 odstotne točke, med *Hispanics* in ostalimi pa za 4 točke. Razlike v izobrazbi in prihodkih, ki so vezane na rasno pripadnost, pojasnijo samo polovico teh razlik.

Američani s poročilom *Falling Through the Net 2000* prvič preverjajo uporabo računalnikov in interneta tudi med invalidi. Ugotavljajo, da je dostop do interneta le pol tako razširjen med invalidi kot med ostalimi, dostop do računalnika pa je še bolj neenak.

Poleg razlik v dostopu ter uporabi interneta in računalnikov Američani ugotavljajo tudi povečanje razkoraka v pismenosti, ki gotovo vpliva na možnost uporabe novih tehnologij. Rezultati ameriškega testa četrtošolcev v branju (*National Assessment of Educational Progress*) kažejo na širitev razkoraka med najboljšimi in najslabšimi učenci (Zernike, 2001). Od leta 1999 do 2000 je povprečni rezultat testa ostal enak, povprečje skupine najboljših učencev se je statistično značilno zvišalo, povprečje v najslabši skupini pa še bolj znižalo.

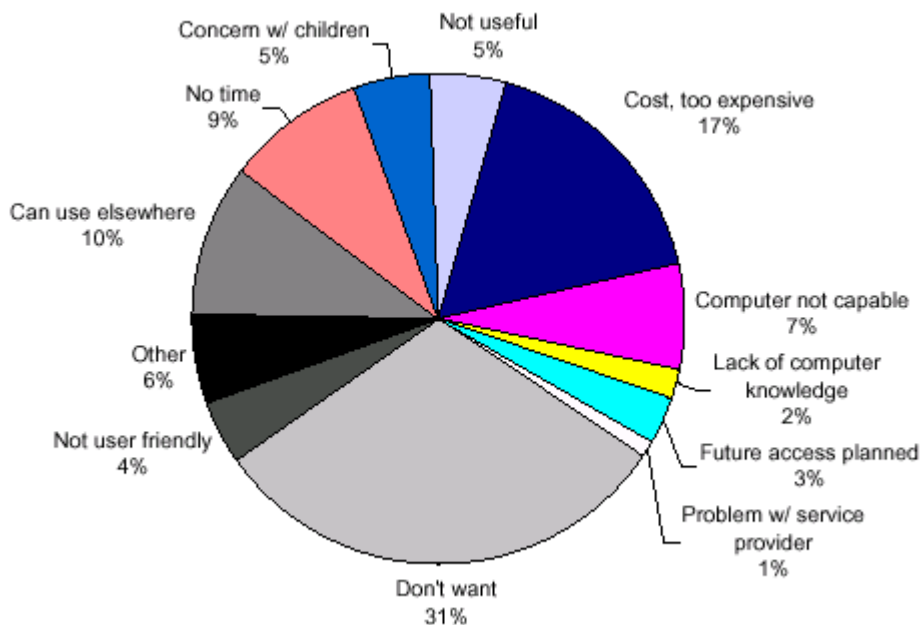
Ta razkorak se je povečal v vseh etničnih in rasnih skupinah učencev. Velika razlika v bralnih dosežkih med črnci in belci, ki je v zadnjih letih prejela največ pozornosti, pa ostaja enaka. Vendar so tudi ti rezultati tesno navezani na definicijo pismenosti. Četrtošolce namreč preverjajo v celi vrsti spretnosti, ki so povezane s pismenostjo.

4. 7. 3 Spletne aktivnosti in vzroki za prenehanje dostopa od doma

Američani uporabljajo internet na naslednje načine:

- najbolj uporabljana storitev je elektronska pošta;
- spletno nakupovanje in plačevanje računov se najhitreje širi;
- skupine z nizkimi prihodki internet najpogosteje uporabljajo za iskanje služb;
- podatki iz avgusta 2000 kažejo, da tisti brez dostopa doma (še posebej je to verjetno pri afriških Američanih, Azijcih in Pacifiških otočanih) še naprej uporabljajo šole, knjižnice in druge ustanove.

Avgusta 2000 je bilo 4 milijone takih gospodinjstev, ki so nekoč že imela internet, vendar ga trenutno nimajo. Številka se v primerjavi z decembrom 1998 (4,1 mio.) praktično ni spremenila. Najpomembnejši razlogi za prenehanje dostopa do interneta od doma, kot so jih navajali respondenti avgusta 2000, so »nimam več računalnika« (17%), »internet lahko uporabljam od kjerkoli« (12,8%) in »predrago« (12,3%).

Slika 21: Vzroki za neuporabo interneta v ameriških gospodinjstvih z računalnikom/Web TV, 2000.

Vir: *Falling Through the Net*, 2000.

4.8 Kanada – Dvojnost digitalnega razkoraka

Večina gospodinjstev v Kanadi ima standardno opremo, kot sta telefon in televizija. Jasni vzorci razlik pa obstajajo med gospodinjstvi z mobilnimi telefoni ali PCS telefoni, internetom, satelitsko TV in računalniki ter ostalimi.

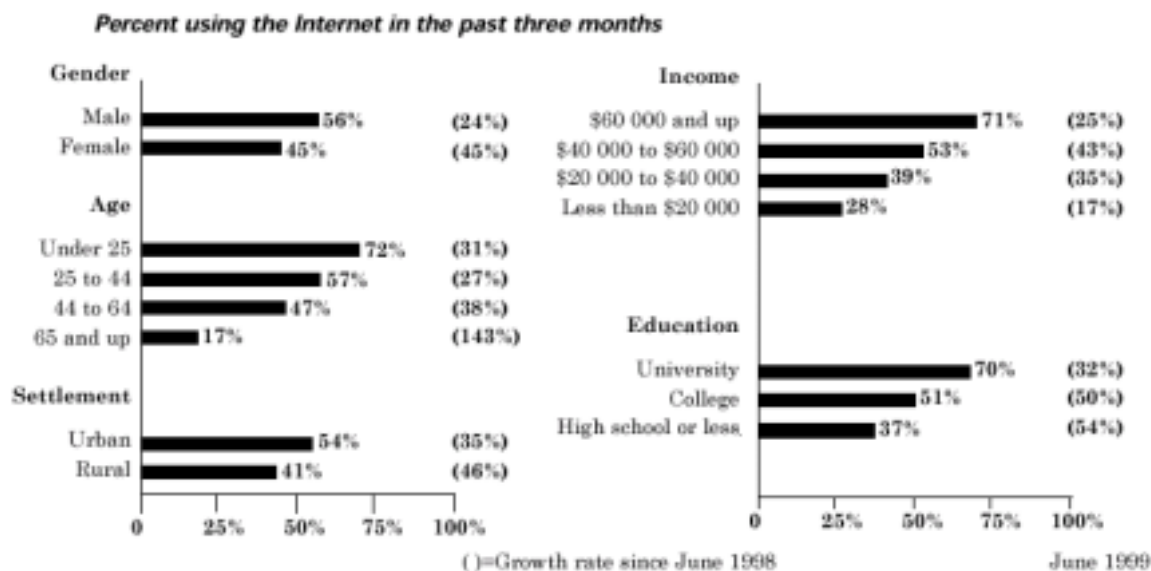
Verjetnost dostopa je povezana s spremenljivkami, kot so dohodek, izobrazba, spol, geografska lokacija in tehnološka pismenost. Drugi pomembni dejavniki vključujejo potrebe, cenovno dostopnost in zaznano vrednost tehnologije. Stroški in tehnološka pismenost so pomembni dejavniki uporabe interneta v Kanadi v prihodnje.

4.8.1 Sociodemografske spremenljivke in naraščanje uporabe interneta

Profil internetnih uporabnikov v Kanadi lahko sestavimo na podlagi različnih demografskih značilnosti, ki so prikazane v spodnjem grafu. Razvidno je, da je več moških kot žensk uporabilo internet v zadnjih treh mesecih. Mlajši, ljudje z višjo izobrazbo in višjimi dohodki prav tako kažejo hitrejšo rast uporabe interneta.

Od junija 1998 do julija 1999 je uporaba interneta med ženskami naraščala skoraj dvakrat hitreje kot med moškimi. Uporaba je naraščala tudi med podeželskimi prebivalci.

Med Kanadčani, starimi nad 65 let, se ravno tako kaže izjemno hitra rast uporabe – od junija 1998 do julija 1999 kar za 143%. Vendar kljub hitremu naraščanju število starejših uporabnikov ostaja daleč pod povprečjem uporabe, ki velja za mlajše Kanadčane.

Slika 22: Profil uporabnikov interneta. Odstotek uporabnikov interneta v zadnjih treh mesecih.

Vir: The Dual Digital Divide - The Information Highway in Canada (Reddick in drugi, 2000).

4. 8. 2 Neuporabniki interneta

V kanadskem nacionalnem poročilu ugotavljajo, da je digitalni razkorak pravzaprav dvojen. Prvo raven predstavlja razlika med tistimi, ki so priklopljeni v internetno omrežje, in tistimi, ki niso. Drugo raven razkoraka pa predstavljajo razlike znotraj skupine neuporabnikov. V poročilu je razvita tipologija neuporabnikov interneta, ker raziskovalci ugotavljajo, da lahko z združevanjem demografskih značilnosti in stališč posameznikov dobimo bolj popolno sliko razlik med uporabniki in neuporabniki.

V Kanadi ugotavljajo, da višji dohodek pozitivno vpliva na verjetnost, da je oseba uporabnik interneta. Raven dohodka pa ne vpliva samo na verjetnost, da je nekdo uporabnik interneta. Nadaljnje analize namreč kažejo, da socioekonomski status igra pomembno vlogo pri določanju stališč do t.i. *Information Highway*.

V manjši, vendar še vedno signifikantni meri, so respondenti iz starejših kohort manj verjetno uporabniki interneta kot mlajši ljudje. Na učinek starosti verjetno vpliva strm padec uporabe interneta pri respondentih pod 55 let. Če upoštevamo še druge dejavnike, imata spol in izobrazba le majhen ali nikakršen vpliv na verjetnost uporabe interneta (Reddick in drugi, 2000).

Neuporabniki prvega tipa – »near users«

Priznavajo, da ima internet določeno vrednost za izpolnjevanje njihovih potreb, vendar se srečujejo s primarnimi ovirami – s stroški in pomanjkanjem tehničnih spretnosti. Pomemben dejavnik pri teh neuporabnikih je tudi slaba družbena kompetenca (med drugim omejena pismenost). Pri izpolnjevanju njihovih potreb so pomembni javni dostopi ter izobraževanje in ozaveščanje. V kanadskem primeru so neuporabniki prvega tipa v večini stari 44 let ali manj.

Neuporabniki drugega tipa – »distant users«

Internet jih zanima malo ali nič ali pa ne zaznavajo nikakršne vrednosti interneta za svoje ekonomske in družbene potrebe (morda te vrednosti zanje internet v resnici nima). Ravno tako se srečujejo s tehničnimi in stroškovnimi ovirami. Izboljšanje vsebine (ekonomske, družbene in kulturne), ki bi bila zasnovana za njihove potrebe, lahko pripomore k večjemu dostopanju do interneta. Potrebno je tudi izobraževanje za tehnične spretnosti ter točke javnega dostopa. Ti neuporabniki so večinoma pred upokojitvijo (45 - 55 let).

Neuporabniki tretjega tipa

So še precej daleč od uporabe interneta in bodo nekaj časa tudi ostali. Verjetnost, da zaznavajo osebno korist za dostop do interneta, je majhna, prav tako pa v večini nimajo potrebnih tehničnih in socialnih sposobnosti in interesa. V Kanadi gre za starejše, upokoјence (od 55 let naprej). Delež žensk med neuporabniki tipa 2 in 3 je rahlo višji.

V tipologiji neuporabnikov opazimo očiten digitalni razkorak med moškimi in ženskami (skupno 61% neuporabnic interneta in 39% neuporabnikov). Število žensk v prvem tipu neuporabnikov presega število moških za dvakrat.

Avtorji poročila priporočajo, naj se vladni programi ukvarjajo z zagotavljanjem dostopa, tehnološko in socialno pismenostjo, socialno zmožnostjo (razumevanja in osebno koristne uporabe informacij) in aplikacijo ter razvijanjem specifičnih kulturnih in socialnih vsebin.

5 Ukrepi za povečanje uporabe interneta

Ob pregledu nacionalnih poročil, poročila OECD in druge literature ugotovimo, da se ukrepi za zmanjševanje digitalnega razkoraka nanašajo predvsem na:

- infrastrukturo (regulativa, ki spodbuja tekmovanje na tržišču, financiranje projektov razvoja infrastrukture);
- difuzijo ICT med gospodinjstva in posameznike (zagotavljanje dostopa v šolah in javnih ustanovah); izobraževanje (v šolah in poklicno izobraževanje za ICT);
- difuzijo med podjetja (ICT podpora in izobraževanje za mala podjetja ter pomoč podjetjem v manj razvitih regijah);
- ukrepe na ruralnih ali manj razvitih območjih (spodbujanje dostopa do interneta na osnovi skupnosti prebivalcev);
- vladne projekte in ukrepe (elektronske storitve, finančne olajšave ob nakupu računalnika) ter
- programe in pobude, ki so namenjeni posameznim sociodemografskim skupinam (programi, namenjeni ženskam, deprivilegiranim mladim, starejšim...).

Ključni akterji zmanjševanja digitalnega razkoraka so običajno vladne agencije ali ministrstva, izobraževalne institucije, neprofitne organizacije, sindikati, uradi za zaposlovanje, lahko pa tudi zasebna podjetja. Parker navaja (Parker, 2000), da obstajata dve načeli politike, ki sta verjetno uporabni po vsem svetu, in sicer vladne spodbude in podpora lokalnim iniciativam ter vladna politika, ki dovoljuje katerikoli komercialni, kooperativni ali vladni entiteti, da nudi dostop ruralnim območjem. Avtor zagovarja čim večje sodelovanje in povezovanje akterjev.

Vlade v mnogih državah priznavajo obstoj digitalnega razkoraka in razvijajo iniciative za njegovo odpravo. V EU so s programom *e-Europe Action Plan* (Lizbona, marec 1999) postavili digitalno vključenost za enega najpomembnejših razvojnih ciljev (An Information Society for All, 2000). Posebej so izpostavili nujnost regulative, ki bo ustvarjala razmere za cenejši dostop do interneta in nižje stroške dostopanja. V ZDA je predsednik Clinton februarja 2000 predlagal nov načrt premoščanja digitalnega razkoraka z nudenjem 2 milijard dolarjev davčnih olajšav zasebnim podjetjem, z novimi programi za učitelje in z razvojem t.i. *Community Technology Centers* v revnih soseskah. Internet naj bi po njegovih načrtih postal samoumeven, kot sta telefon in televizija (Norris, 2000: 1, 6).

Najpogostejši ukrep je marsikje zagotovitev dostopa do interneta v šolah, čeprav nekateri opozarjajo, da to verjetno ne zadostuje za zmanjševanje razkoraka (Norris, 2000: 1, 8). Britanska vlada je na primer vzpostavila omrežje mestnih središč za učenje, uvedla shemo distribucije rabljenih računalnikov po domovih v revnih soseskah in uvedla nacionalno mrežo, ki vse javne knjižnice povezuje v internet (Norris, 2000: 1, 8).

Zasebne pobude v ZDA vključujejo med drugim podjetje *AOL* in *Benton Foundation*, ki sta ustanovila *Digital Divide Clearinghouse*, namenjeno proučevanju problema in izboljšavam dosedanjih ukrepov. Cela vrsta podjetij sodeluje v *The Digital Divide Network* (www.digitaldivide.org), ki jo koordinira in podpira *Benton Foundation* (2001). V Ameriki poleg projektov za zmanjševanje digitalnega razkoraka uveljavljajo tudi davčne olajšave za podjetja in posameznike, ki investirajo v dostop do interneta.

Poročilo *International Telecommunication Union »Trends in Telecommunication Reform 2000 – 2001: Interconnection Regulation«* obravnava pomen mednarodne regulative pri premoščanju digitalnega razkoraka. Regulacija medmrežnih povezav (*interconnection regulation*) je po njihovo ključ do tega, da prednosti in koristi interneta dosežejo vse ljudi (Effective regulation is key, 2001). Učinkovite medmrežne povezave na globalni ravni povzročijo večje dobičke operaterjev, delavci pridobijo z višanjem števila delovnih mest, gospodarstva rastejo, vlade pridobijo večje davke. Družbe na splošno pridobijo z novimi aplikacijami za zdravstvo, izobraževanje in širjenje demokracije, pravi ITU.

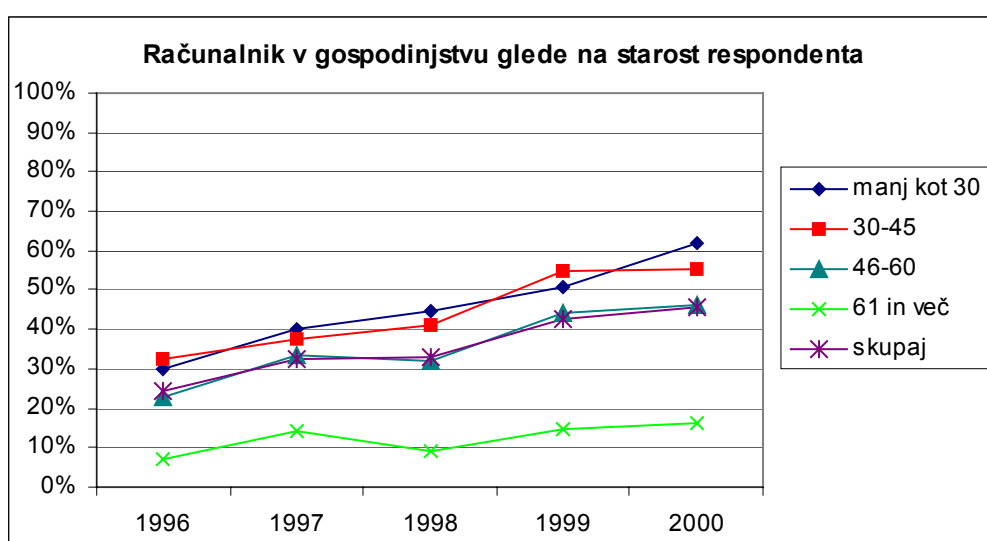
Precejšnje gradivo ekonomskih raziskav dokazuje bistvene izboljšave ekonomskega položaja pokrajin in držav kot posledico investiranja v telekomunikacijsko infrastrukturo na teh območjih (Parker, 2000). Na primeru Združenih držav celo ugotavljajo, da je povračilo investicije toliko večje, kolikor bolj je okolje, v katerem se vzpostavlja nova infrastruktura, ruralno. Slednje pa ni presenetljivo, saj sta dve največji prepreki za ekonomsko rast v ruralnih območjih razdalje in neobstoje ekonomij obsega (zaradi majhnosti tržišč) (Drabenstott, 2001). Kot pravi Berst (Berst, 1999): »Ravno tehnologija, ki bi lahko postala most v boljši svet, bo odtegnjena manj srečnim«, saj je 86% prenosnih kapacitet interneta zgoščenih v samo 20 največjih ameriških mestih. Telekomunikacijska infrastruktura, še posebej širokopasovne podatkovne komunikacije, lahko nevtralizirajo obe zgoraj omenjeni težavi in izenačijo razmere tekmovanja med podjetji iz ruralnih in urbanih okolij, ugotavlja Parker (2000). Na to domnevo pa moramo gledati s skepsjo, saj se je pokazalo, da samo dostop do tehnologije še ne omogoča enakih možnosti tekmovanja (Wolf, 1998).

6 Slovenija – osnovni trendi

6.1 Osebni računalnik v gospodinjstvih

Spremenljivko, merjeno z vprašanjem: »Ali imate vi ali kdo v vaši družini oz. vašem gospodinjstvu osebni računalnik?« iz SJM junij 1996, november 1997, november 1998 in november 2000 smo primerjali glede na različne sociodemografske značilnosti respondentov, ki jih običajno obravnavajo poročila o stanju digitalnega razkoraka.

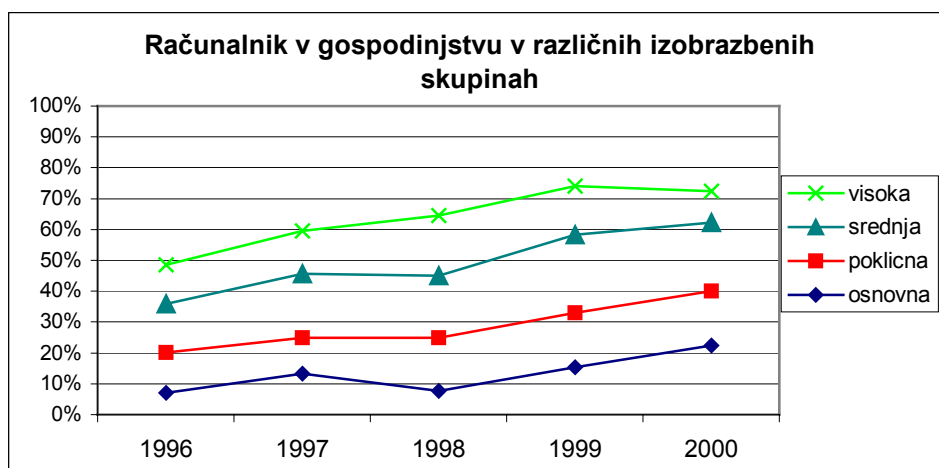
Če upoštevamo starost, opazimo, da se razkorak v lastništvu računalnika povečuje predvsem med tistimi nad 61 let ter vsemi ostalimi. Računalnik je najbolj pogosta dobrina med anketiranci pod 30 let.

Slika 23: Lastništvo računalnika v gospodinjstvu v različnih starostnih skupinah respondentov.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Razkorak v lastništvu računalnika glede na izobrazbo ostaja vseskozi približno enak. Še najbolj se je povečal med anketiranci s poklicno izobrazbo – od 15,7 odstotnih točk leta 1996 na 22,2 točki leta 2000. Treba pa je poudariti, da tu ne gre za osebno rabo, temveč le za prisotnost računalnika v gospodinjstvu. V grobem pa je med posameznimi skupinami časovna razdalja okoli 4-5 let. Tako so npr. današnje stanje med npr. srednje izobraženimi, visoko in višje izobraženi dosegli že pred štirimi leti. Podobno so osebe s poklicno izobrazbo predstavljale delež, ki ga imajo danes respondenti z osnovno izobrazbo (20%), že pred petimi leti.

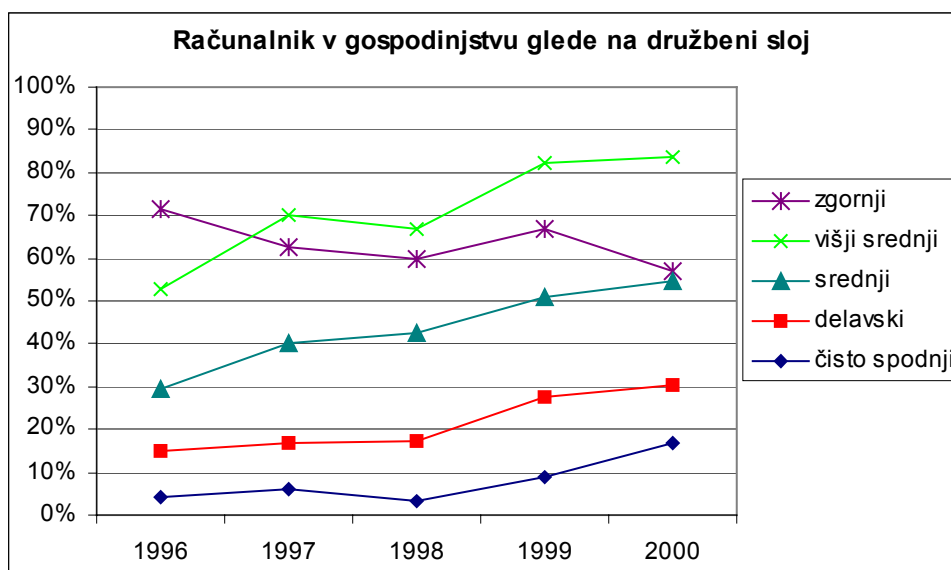

Slika 24: Lastništvo računalnika v gospodinjstvu v različnih izobrazbenih skupinah.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Primerjali smo tudi lastništvo računalnika v različnih družbenih skupinah. Vprašanje SJM se je glasilo: »Kateri družbeni skupini – sloju ali razredu – se vam zdi, da pripadate? Ali je to čisto spodnji ali delavski ali srednji, višji srednji ali zgornji družbeni sloj ali razred?«

Lastništvo računalnika je po pričakovanjih bolj pogost pojav med višjimi sloji – razkorak celo narašča – z izjemo zgornjega sloja. Na spodnjem grafu vidimo, da naj bi tu lastništvo računalnikov padalo. Razlog za to je morda tudi v dejstvu, da so anketiranci podali svojo subjektivno oceno, v kateri razred spadajo. Nekateri respondenti so lahko občutili zadržke, da bi se opisali kot zgornji sloj. V tej skupini je bilo vsako leto izjemno malo respondentov (leta 1999 0,6 % in leta 2000 0,7% vseh respondentov), zato lahko rezultat deloma pripisujemo tudi merski napaki.

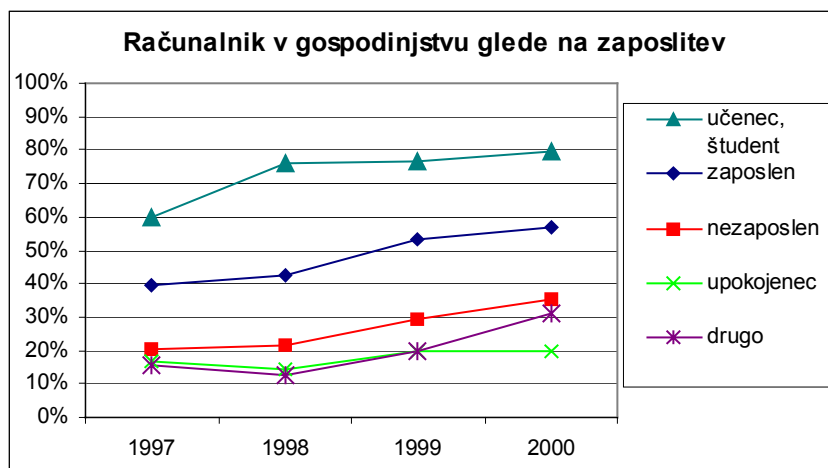
Slika 25: Računalnik v gospodinjstvu glede na družbeni sloj.

Vir: SJM, 1997-2000.

Anketirance smo primerjali še po delovni aktivnosti oziroma zaposlitvi. Vprašanje v SJM se je glasilo: »Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?«

Računalnik v gospodinjstvu imajo najpogosteje učenci in študentje, sledijo pa jim tisti, ki izjavljajo, da so zaposleni, pri čemer so upoštevani tudi tisti, ki imajo skrajšani delovni čas, in tisti, ki delajo manj kot 15 ur tedensko. Za njimi so po lastništvu računalnika nezaposleni, upokojnenci in drugi (delovno nezmožni, delovno neaktivni, gospodinje...). Razlika v lastništvu računalnika med zaposlitvenimi skupinami se od novembra 1997 do novembra 2000 praktično ni povečala.

Slika 26: Računalnik v gospodinjstvu glede na delovno aktivnost. *Vir: SJM, 1997 - 2000.*

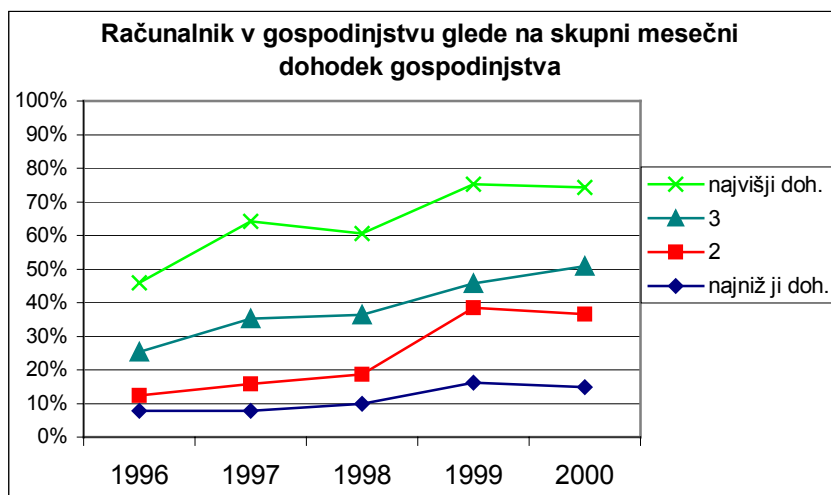
Za leto 2000 smo zaposlitvene skupine razdelali bolj natančno. Samozaposleni v lastništvu računalnika prednjačijo pred ostalimi zaposlenimi, nezaposleni brez nadomestila pa so pred nezaposlenimi, ki prejema nadomestilo, morda zato, ker je med prvimi več takih, ki iščejo prvo zaposlitev. Upokojnenci so popolnoma na repu za gospodinjami.

Slika 27: Računalnik v gospodinjstvu glede na delovno aktivnost – november 2000.

Vir: SJM, 2000.

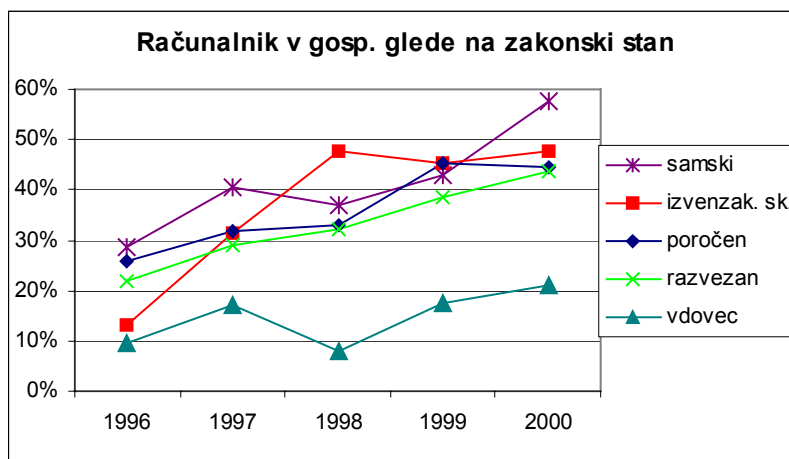
Če primerjamo gospodinjstva glede na skupni mesečni dohodek, ugotovimo, da se razlika v lastništvu računalnika med bolj in manj premožnimi od leta 1996 do 2000 povečuje, kar prikazuje spodnji graf. Če pa upoštevamo osebni dohodek anketirancev, povečevanja razlik skozi čas ne opazimo.

Slika 28: Računalnik v gospodinjstvu glede na mesečni dohodek gospodinjstva.

Vir: SJM, 1996-2000.

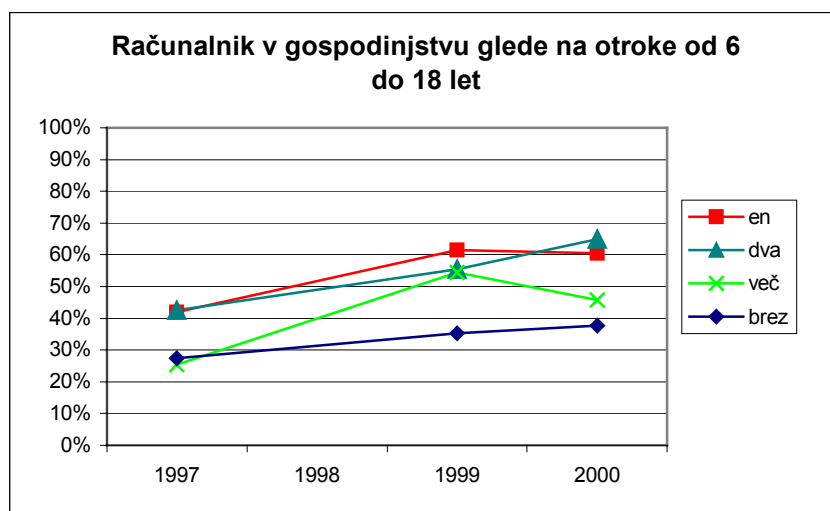
Glede na zakonski stan se razlike v lastništvu računalnika v gospodinjstvu povečujejo. Najslabše se godi vdovcem, ostale skupine pa so relativno skupaj. Računalnik je najpogostejši med samskimi anketiranci, ki so v večini tudi mlajši.

Slika 29: Računalnik v gospodinjstvu glede na zakonski stan.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

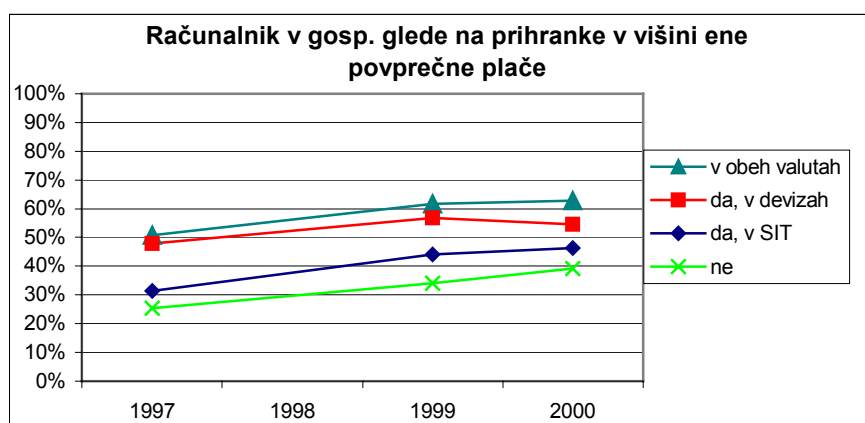
Tudi če upoštevamo prisotnosti otrok od 6 do 18 let, se razlike med gospodinjstvi rahlo povečujejo skozi čas. Tisti, ki imajo enega ali dva otroke, imajo bolj pogosto računalnik kot ostali. Gospodinjstva brez otrok imajo računalnik najredkeje.

Slika 30: Računalnik v gospodinjstvu glede na otroke od 6 do 18 let.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

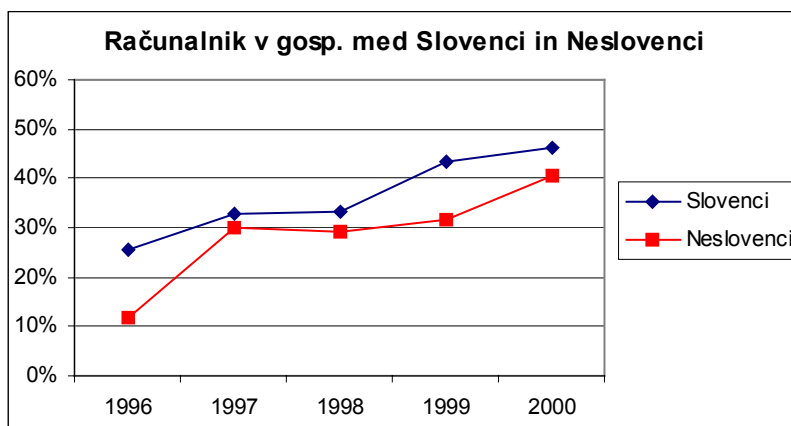
Gospodinjstva smo primerjali še glede na prihranke in glede na to, ali so jih v letu anketiranja povečali ali zmanjšali. Vprašani sta se glasili: »Ali imate vsaj toliko prihrankov, kolikor znaša ena povprečna plača v vaši družini? (Če da) V slovenskih tolarjih ali devizah?« ter »(Če da) Ali ste v letošnjem letu povečali ali zmanjšali privarčevano vsoto oz. ostali na istem?« Razlike glede na prihranke se celo rahlo zmanjšujejo skozi čas, kar verjetno kaže na to, da računalnika ne dojemamo več kot luksuzno blago.

Slika 31: Računalnik v gospodinjstvu glede na prihranke v višini ene povprečne plače.

Vir: SJM, 1997 – 2000.

Če gospodinjstva primerjamo po narodnosti respondenta, opazimo zmanjševanje razlik med Slovenci in Neslovenci iz leta 1996. Leta 2000 Slovenci namreč le še rahlo izstopajo pred Neslovenci v lastništvu računalnika.

Slika 32: Računalnik v gospodinjstvu glede na narodnost.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

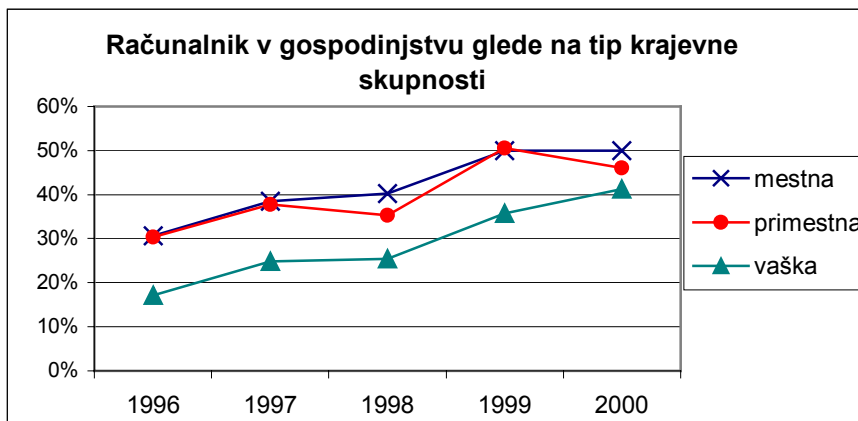
Za leto 2000 smo natančneje razdelili narodno pripadnost. Opazimo lahko, da je računalnik najpogostejša dobrina med Srbi (50%), sledijo Slovenci, majhna skupina Nemcev, Avstrijcev, Italijanov in drugih narodnosti itd., na zadnjem mestu pa so Hrvati.

Slika 33: Računalnik v gospodinjstvu glede na narodnost – november 2000.

Vir: SJM, november 2000.

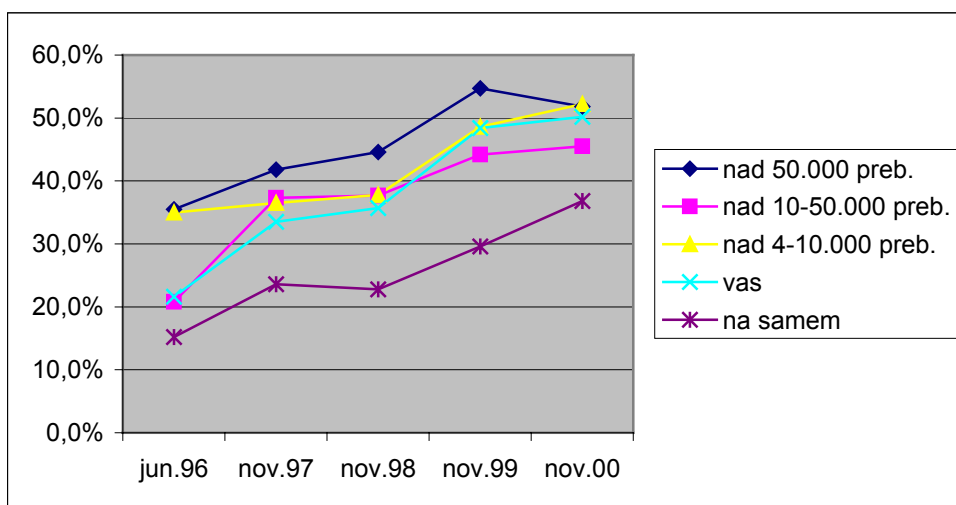
Opazimo lahko, da so se nekoliko zmanjšale razlike med ruralnimi (40% gospodinjstev ima PC) in mestnimi območji (50% ima PC), saj je pred petimi leti razlika znašala 15%. Obstoječa časovna razdalja glede na tip krajevne skupnosti je torej 10 let. Vaška gospodinjstva imajo čedalje pogosteje računalnik, tudi v primerjavi z mesti (glej spodnji graf).

Slika 34: Računalnik v gospodinjstvu glede na tip krajevne skupnosti.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Podoben trend opazimo tudi, če opazujemo velikost naselij.

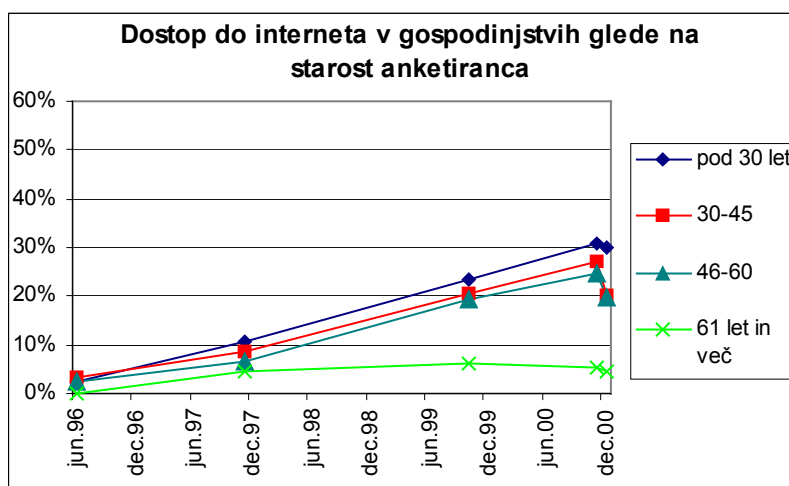
Slika 35: Računalnik v gospodinjstvu glede na velikost naselja.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

6.2 Dostop do interneta v gospodinjstvu

Tudi dostop do interneta v gospodinjstvu smo opazovali s podatki raziskav Slovensko javno mnenje (SJM). Vprašanje v SJM se je glasilo: »Ali imate v vašem gospodinjstvu dostop do interneta od doma?«

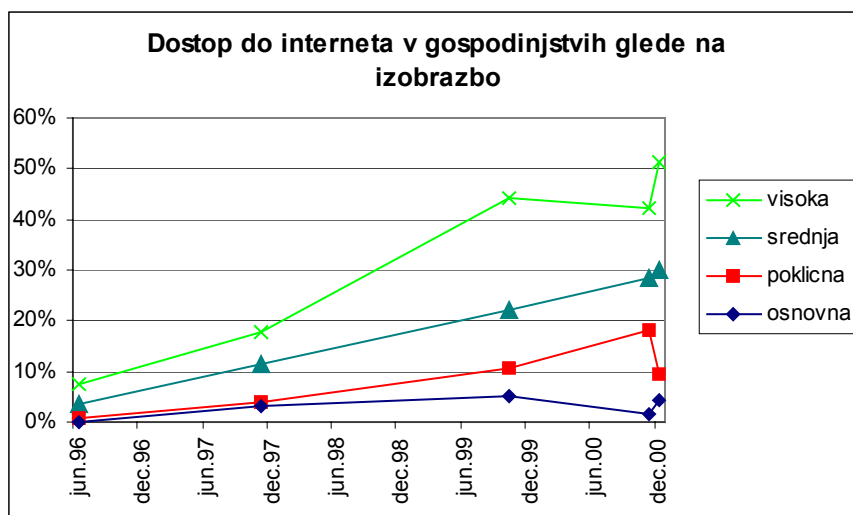
Najslabše se glede dostopa od doma godi starejšim od 61 let, kjer dostop stagnira oziroma zelo počasi narašča (od 0 v letu 1996 do 4,5% v letu 2000). Ostale starostne skupine so precej izenačene – razlike med njimi se ne povečujejo, najpogostejši pa je dostop med mlajšimi od 30 let, ravno tako kot lastništvo računalnika.

Slika 36: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na starost.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

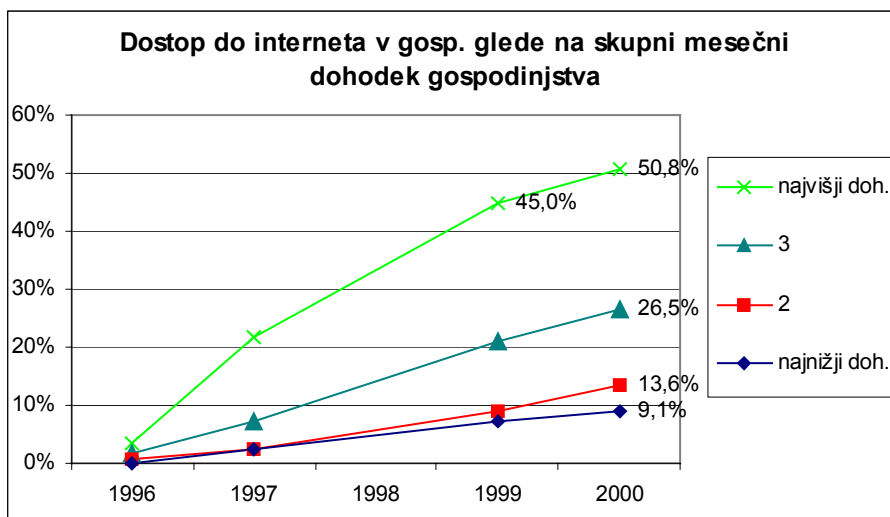
Razkorak med izobrazbenimi skupinami pa se na vseh ravneh povečuje. Dostop v gospodinjstvu je bolj pogost v skupinah z višjo izobrazbo. Naj opozorimo še, da zadnji dve točki merjenja v spodnjem grafu predstavljata rezultate anket SJM 2000/1 in SJM 2000/2, ki sta bili izvedeni ob približno istem času – oktobra in novembra 2000. Do odstopanj (zmanjšanje dostopa pri skupini s poklicno šolo in izjemno povečanje pri skupini z visoko izobrazbo) je verjetno prišlo zaradi razlik v vzorcu.

Slika 37: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na izobrazbo.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

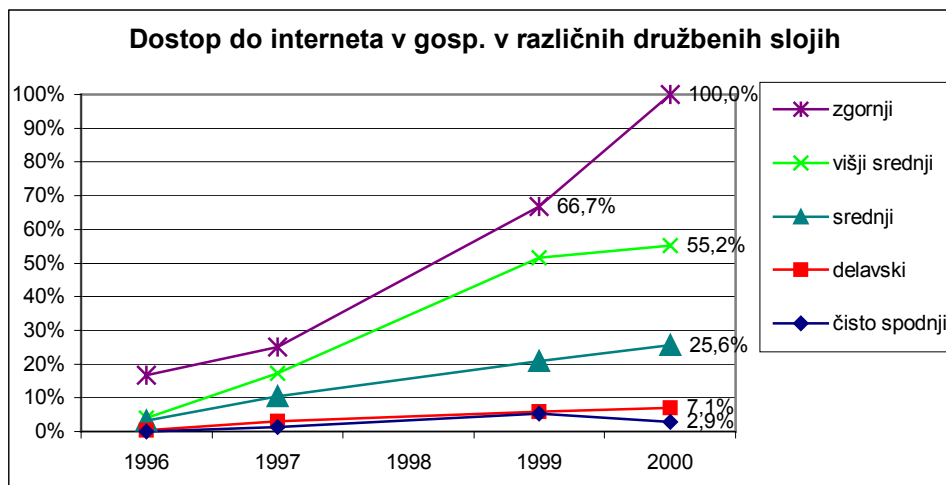
Enak trend opazimo tudi, če upoštevamo skupni mesečni dohodek gospodinjstva (»Kolikšen je bil mesečni dohodek vseh članov vašega gospodinjstva (po odbitju davkov, obveznega socialnega zavarovanja in drugih dajatev) v zadnjem mesecu? Seštejte vse oblike dohodka: ...«). Razkorak med skupinami po dohodku se povečuje, dostop pa najhitreje narašča v skupinah z najvišjim dohodkom.

Slika 38: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na skupni mesečni dohodek gospodinjstva.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Na dohodek se navezuje tudi opredelitev družbene skupine oz. sloja anketiranca. Anketiranci so v tem primeru sami opredelili, v katero skupino spadajo. Tako dobimo podoben vzorec kot pri skupinah po dohodku – razlike v dostopu do interneta od doma se med sloji povečujejo. Dostop v najnižjih skupinah zopet narašča zelo počasi. Opozoriti pa je treba, da se je kot zgornji sloj v vsakem letu opredelilo le majhno število respondentov. Tako so leta 2000 vsi, ki so se opredelili kot zgornji sloj, imeli tudi dostop do interneta.

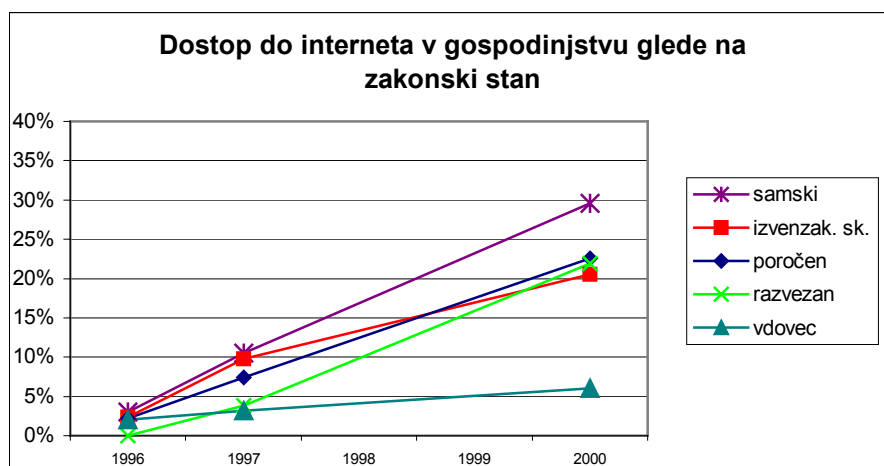

Slika 39: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na družbeni sloj.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

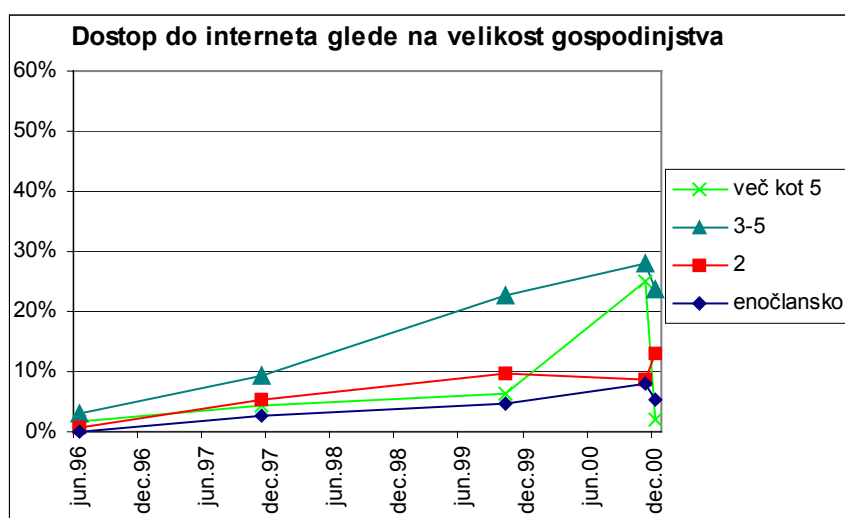
Anketirance smo primerjali še glede na zakonski stan. Vdovci imajo najnižjo stopnjo dostopa od doma, samski anketiranci pa najvišjo. Razkorak med skupinami pa se še povečuje – vdovci zaostajajo najbolj, ostali so si precej bolj izenačeni.

Slika 40: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na zakonski stan.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

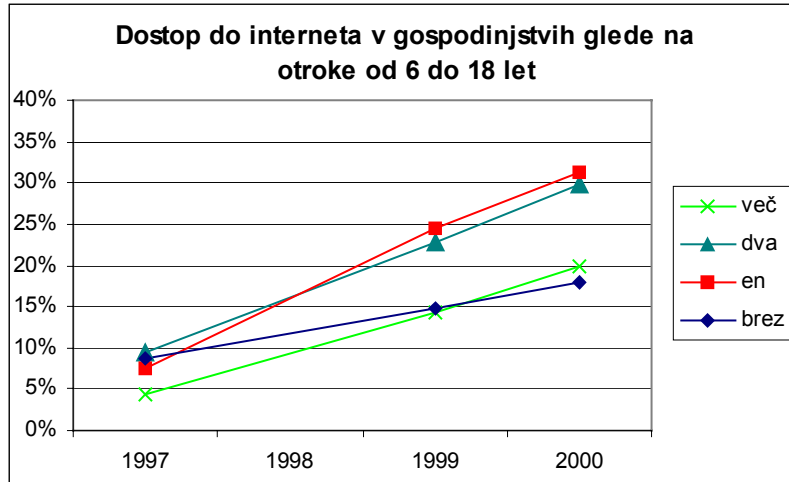
Glede na velikost gospodinjstva je dostop do interneta najbolj pogost v 3–5-članskih gospodinjstvih – enako kot v primeru lastništva računalnika. Ostale skupine so si bolj izenačene. Razkorak se torej povečuje predvsem med »tipičnimi« gospodinjstvi in ostalimi. Spet pa je treba opozoriti na učinek anketiranj SJM 2000/1 in SJM 2000/2, ki sta bili izvedeni ob približno istem času in ki dajeta zelo različne rezultate. V rezultatih SJM 2000/2 imamo tudi nenavadno malo gospodinjstev z več kot 5 člani, ki pa imajo zelo nizek delež dostopa (1,9%). V rezultatih SJM 2000/1 je ta odstotek nenavadno visok – kar 25%, pri čemer gre morda za napako v vzorcu.

Slika 41: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na velikost gospodinjstva.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Glede na (ne)prisotnost otrok v gospodinjstvu, starih od 6 do 18 let, opazimo rahlo povečevanje razkoraka skozi čas. Gospodinjstva z več kot dvema otrokoma te starosti so bila leta 1997 na zadnjem mestu po dostopu (4,4%), vendar so do leta 1999 prehitela gospodinjstva brez otrok. Gospodinjstva z enim ali dvema otrokoma so si precej izenačena v deležu dostopa do interneta od doma.

Slika 42: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede prisotnost otrok od 6 do 18 let.

Vir: SJM, 1997 – 2000.

Če upoštevamo še vpliv velikosti naselja in tipa krajevne skupnosti na dostop do interneta, vidimo, da večja mesta tako kot pri posedovanju računalnikov prednjačijo tudi pri dostopu do interneta, razlike pa se bistveno ne povečujejo. Najnižji delež dostopa od doma imajo vaška gospodinjstva oziroma gospodinjstva na samem. Glede na tip krajevne skupnosti se razkorak rahlo povečuje med ruralnimi in mestnimi območji, vendar je dostop – podobno kot pri PC-jih - od leta 1999 do 2000 naraščal hitreje kot v mestu.

Če si dostop do interneta v gospodinjstvu ogledamo še glede na narodnost, ugotovimo, da med Slovenci in Neslovenci do leta 2000 praktično ni razlik.

6.3 Osebna uporaba interneta

6.3.1 Podatki Mediane

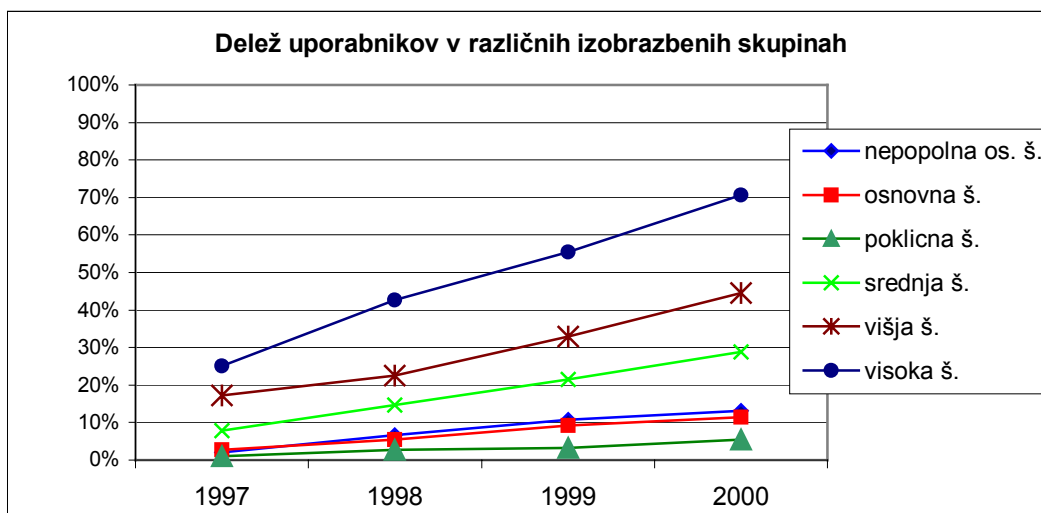
Uporabnike interneta bomo v nadaljevanju primerjali glede na podobne sociodemografske spremenljivke, kot smo jih uporabili za lastništvo osebnega računalnika.

Leta 2000 je bilo med moškimi 21,5% uporabnikov interneta, med ženskami pa 18,7%. Razkorak med spoloma se s časom ne povečuje, temveč ostaja približno enak. Ženske so v prvem trimesečju 2001 predstavljale 44,4% , moški pa 55,5% uporabnikov interneta (Mediana BGP). V celotni populaciji pa so ženske predstavljale 50,4% in moški 49,6% (indeks za ženske torej znaša 88, za moške pa 112).

Glede na izobrazbo se razkorak med bolj izobraženimi in manj izobraženimi s časom povečuje, in sicer z največjo stopnjo od vseh opazovanih sociodemografskih značilnosti iz podatkov Mediane. Najmanjši delež uporabnikov je med tistimi s poklicno šolo, sledijo anketiranci z osnovno in nepopolno osnovno šolo.⁵

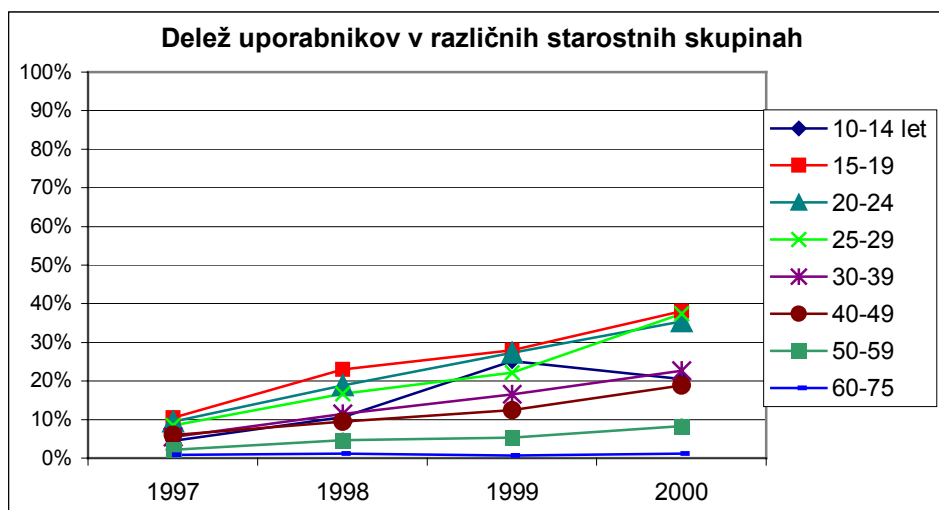
⁵ Precejšnjo razliko med anketiranimi s poklicno šolo in tistimi z osnovno šolo po uporabi interneta lahko primerjamo z ugotovitvijo, da so odrasli s končano triletno poklicno srednjo šolo po povprečnih pisnih dosežkih (kakovost znanja in sposobnost, da to znanje tudi uporabijo) bližje dosežkom odraslih, ki so končali osnovno šolo, kot tistim s končano štiriletno srednjo šolo (Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2000 – 2001).

Slika 43: Delež uporabnikov v različnih izobrazbenih skupinah.

Vir: Mediana, 1997 – 2000.

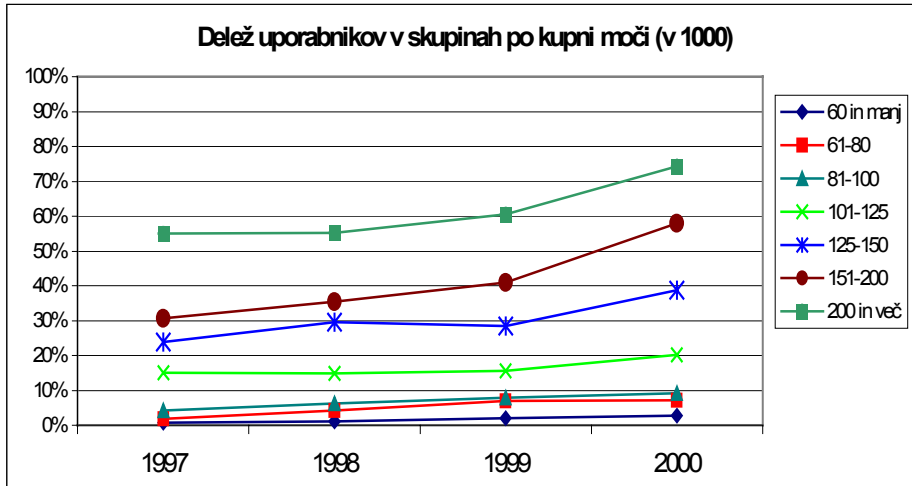
Tudi starostne skupine se precej razlikujejo po uporabi interneta. Razlike med mlajšimi in starejšimi se s časom še povečujejo. Podobno kot iz podatkov SJM tudi tu ugotovimo, da najbolj zaostajajo anketiranci, starejši od 60 let, pri čemer uporaba interneta med njimi tudi najpočasneje narašča. Pri vrhu uporabe so mladi med 15 in 29 let.

Slika 44: Delež uporabnikov v različnih starostnih skupinah.

Vir: Mediana, 1997 – 2000.

Uporaba interneta med skupinami po kupni moči kaže izrazit in naraščajoč razkorak - med tistimi z najmanjšo kupno močjo je najmanj uporabnikov in obratno. Razlike se s časom povečujejo predvsem med prvimi tremi skupinami (od 125.000 SIT naprej) in ostalimi.

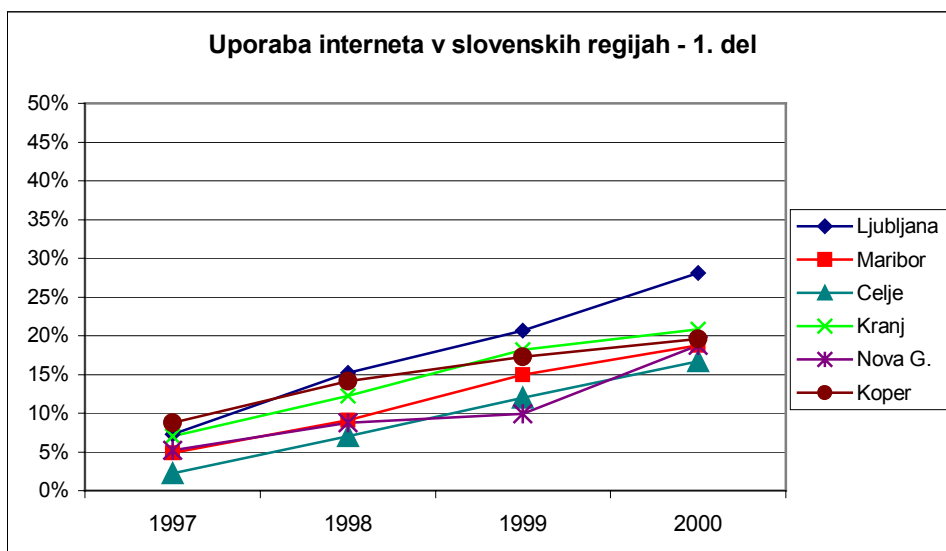

Slika 45: Delež uporabnikov v skupinah po kupni moči.

Vir: Mediana, 1997 – 2000.

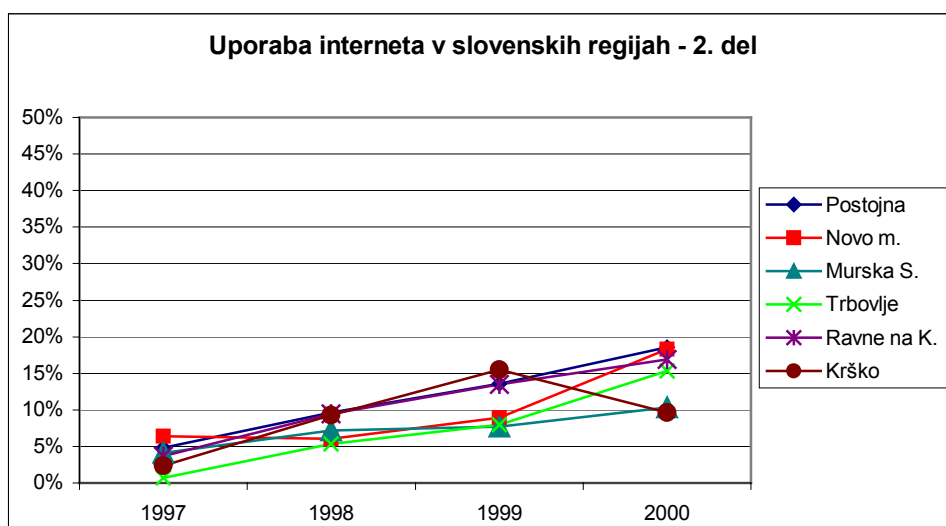
Če primerjamo uporabo interneta še po starih Telekomovih omrežnih skupinah, se razlike – z izjemo Ljubljane, ki napreduje najhitreje - v glavnem ne večajo. Vsekakor pa v »regijah«, ki vključujejo večja mesta (Ljubljana, Maribor, Celje...), več prebivalcev uporablja internet kot v regijah z manjšimi središči.

Seveda so ocene pri najmanjših regijah nenatančne in prihaja do vzorčnih osciliranj (npr. Krško).

Slika 46: Uporaba interneta v slovenskih regijah – regije z največ uporabniki.

Vir: Mediana, 1997 – 2000.

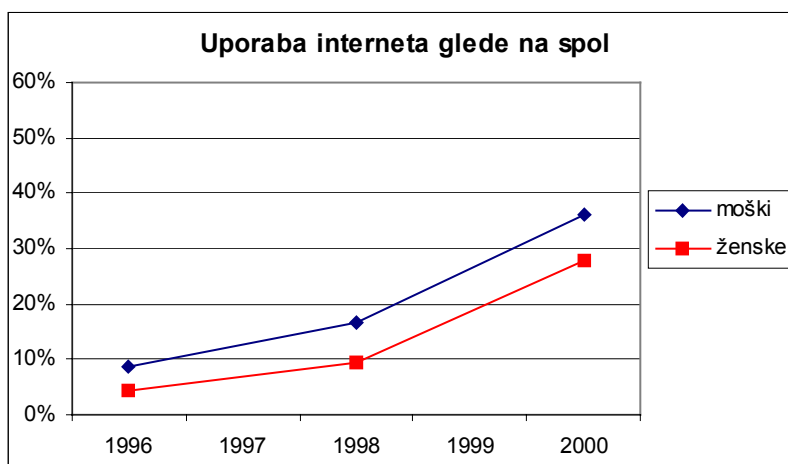
Slika 47: Uporaba interneta v slovenskih regijah – regije z manj uporabniki.

Vir: Mediana, 1997 – 2000

6.3.2 Podatki Slovensko javno mnenje

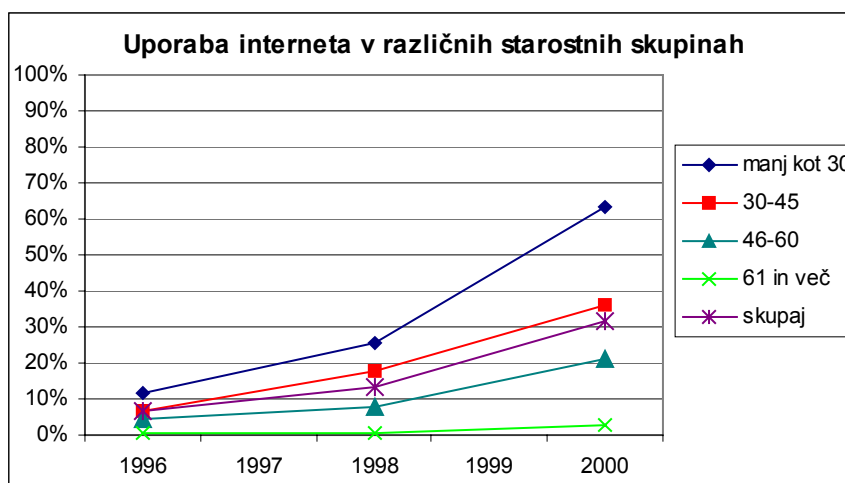
Za analizo razkoraka glede uporabe interneta smo uporabili še podatke SJM, pri čemer se je vprašanje glasilo: »Ali vi osebno v službi, doma ali kje drugje uporabljate internet?«. Podatke smo rekodirali na tiste, ki internet uporabljajo, in tiste, ki ga ne uporabljajo.

Med ženskami in moškimi se razlike v uporabi malenkostno povečujejo, pri čemer je več moških uporabnikov kot žensk. Seveda pa je razlika npr 5% pri 10% uporabnikov bistveno bolj dramatična kot pri 30%. V tem pogledu bi lahko govorili, da se razkorak zmanjšuje, čeprav absolutna razlika ostaja v glavnem enaka..

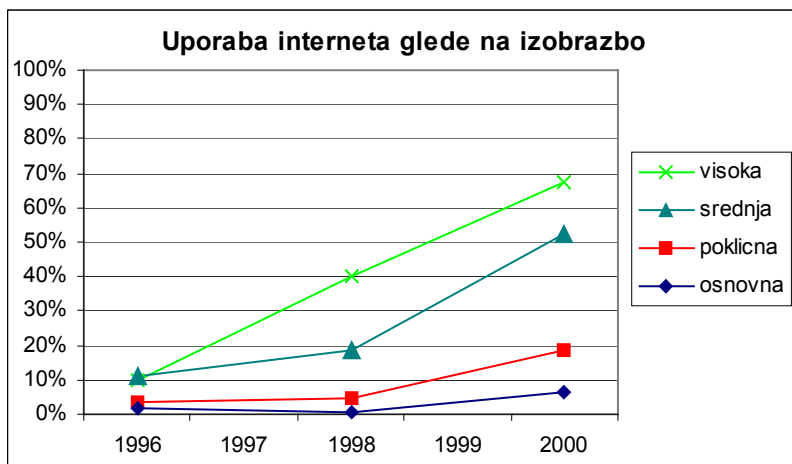
Slika 48: Uporaba interneta glede na spol. *Vir: SJM, 1996 – 2000.*

Če upoštevamo starost uporabnikov, ugotovimo, da so razlike med starostnimi skupinami precejšnje. Kar 63,4% anketirancev, starih manj kot 30 let, uporablja internet, vendar le 2,8% tistih, ki so stari 61 ali več let. Razlike so se od leta 1996 občutno povečale, pri čemer predvsem uporaba med najstarejšimi narašča izjemno počasi (0,7% uporabnikov leta 1996 in 2,8% uporabnikov leta 2000).

Slika 49: Uporaba interneta v različnih starostnih skupinah. *Vir: SJM, 1996 – 2000.*

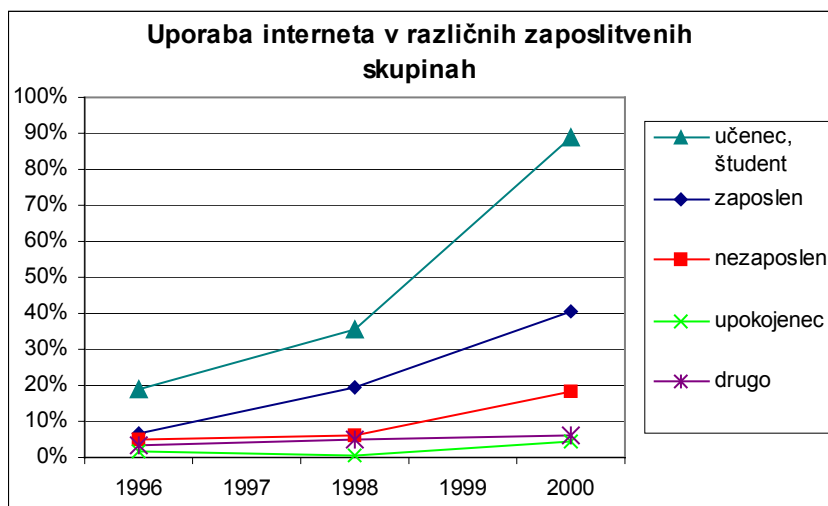
Podobno je z uporabo interneta v različnih izobrazbenih skupinah. Anketiranci z nižjo izobrazbo čedalje bolj zaostajajo za visoko izobraženimi. Leta 2000 je bilo med tistimi z visoko izobrazbo 67,4% uporabnikov, med tistimi z osnovnošolsko pa 6,2%. Z največjo stopnjo se uporaba interneta povečuje med anketiranci s srednjo izobrazbo.

Slika 50: Uporaba interneta v različnih izobrazbenih skupinah.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Še večje so razlike glede na delovno aktivnost oziroma zaposlitev. Vprašanje v SJM se je glasilo: »Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?« Med učenci in študenti je bilo novembra 2000 kar 88,8% uporabnikov interneta, med upokojniki pa le 1,8%. Hkrati so učenci in študentje tista skupina, v kateri je raba interneta od leta 1996 najhitreje naraščala. Sledijo jim zaposleni, nezaposleni, drugi (delovno neaktivni, trajno delovno nezmožni, gospodinje...) ter upokojniki, ki so spet na zadnjem mestu, kakor že pri lastništvu računalnika.

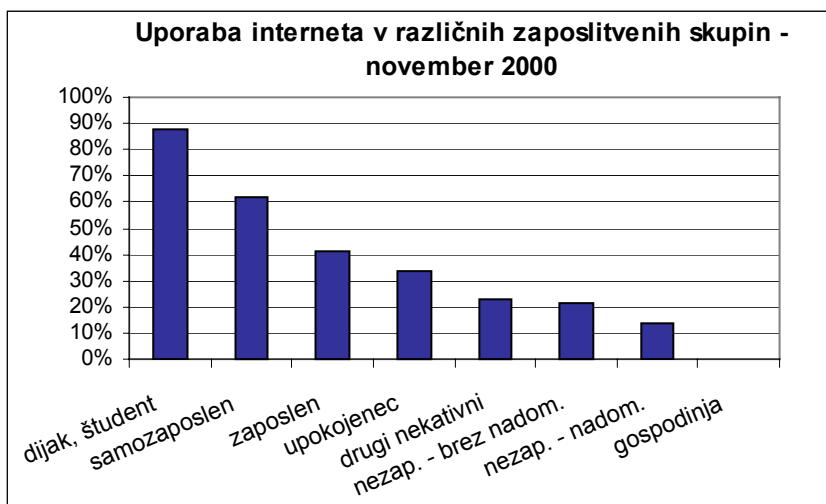

Slika 51: Uporaba interneta v različnih zaposlitvenih skupinah.

Vir: SJM, 1996-2000.

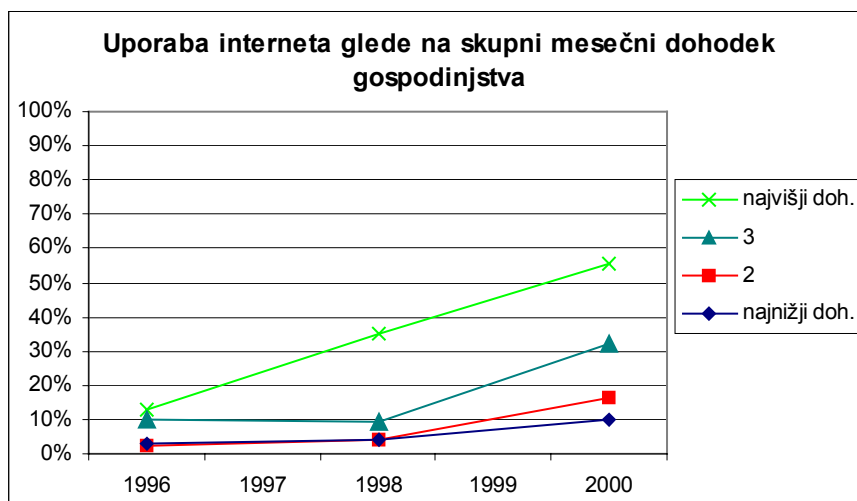
Za leto 2000 smo zaposlitvene skupine razdelili bolj natančno. Tako kot pri lastništvu računalnika je tudi tu na drugem mestu pred zaposlenimi skupina samozaposlenih. Upokojenci so po uporabi interneta pred gospodinjami in nezaposlenimi. Nezaposleni brez nadomestila spet – kot pri os. računalniku – prehitujejo nezaposlene z nadomestilom.

Slika 52: Uporaba interneta v različnih zaposlitvenih skupinah, november 2000.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Razlike med skupinami se povečujejo tudi glede na skupni mesečni dohodek gospodinjstva. Med tistimi z najvišjim dohodkom je največ uporabnikov interneta in obratno. Tudi v pogledu dohodka lahko opazimo večanje razkoraka.

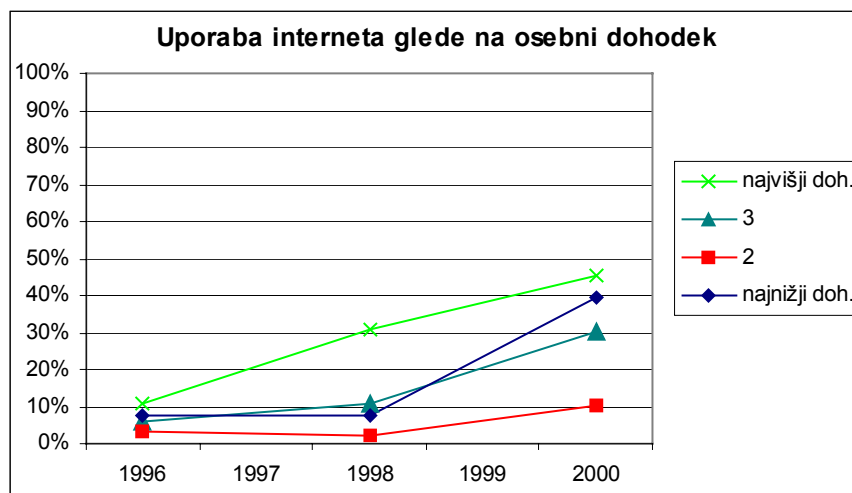

Slika 53: Uporaba interneta glede na skupni mesečni dohodek gospodinjstva.

Vir: SJM, 1996-2000.

Ogledali smo si še osebno uporabo interneta med skupinami po višini osebnega dohodka (»Ali prejimate redne mesečne dohodke? (če da) Kolikšen je bil zadnji redni mesečni dohodek (po odbitju davkov, obveznega socialnega zavarovanja in drugih dajatev)? Seštejte vse oblike: osebni dohodek, pokojnina, štipendija, dohodek od dela v obrti, kmetijstvu...«).

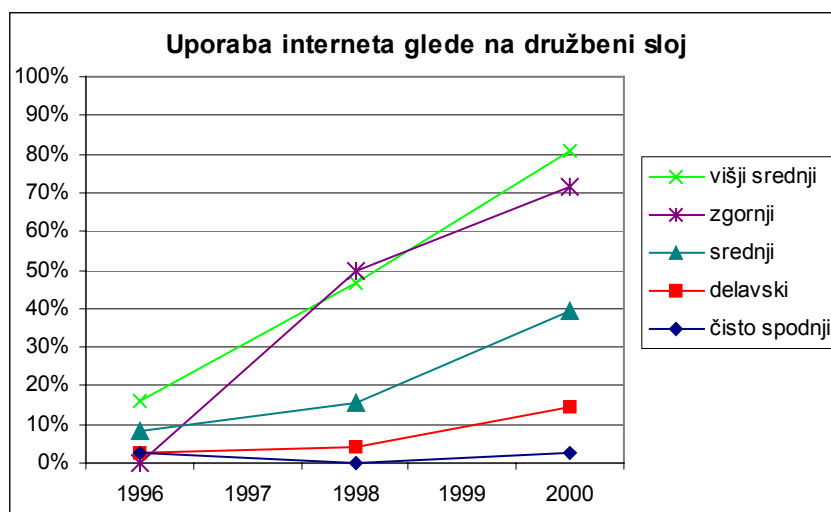
Slika osebne uporabe interneta je podobna kot pri skupnem mesečnem dohodku gospodinjstva. Treba pa je upoštevati, da dijaki in študentje nimajo os. dohodkov ali pa so le-ti nizki (štipendije in študentsko delo), vendar je med njimi kljub temu največ uporabnikov interneta.

Slika 54: Uporaba interneta glede na osebni dohodek anketiranca.

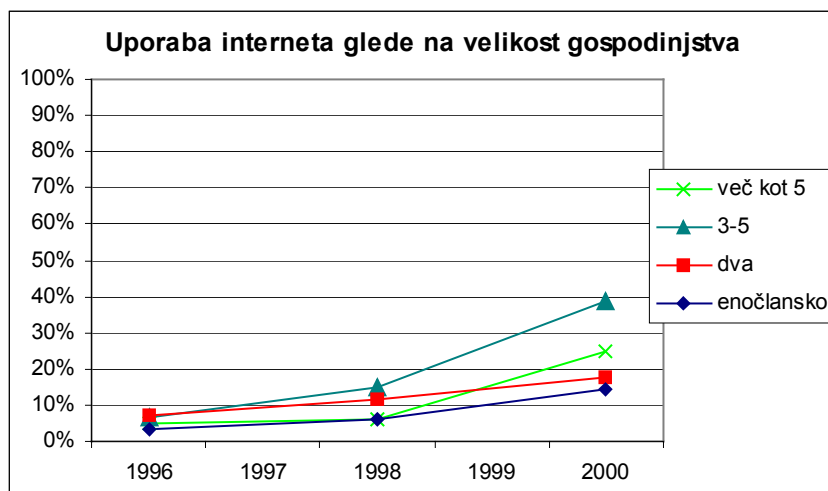
Vir: SJM, 1996 – 2000.

Tudi glede na subjektivno oceno družbene skupine, ki ji pripadajo, se anketiranci ločijo po uporabi interneta. Izstopata višji srednji in zgornji sloj, najmanj uporabnikov interneta pa je med tistimi, ki so se uvrstili med čisto spodnji sloj. Razlike so se od leta 1996 do 2000 občutno povečevale. Najhitreje je uporaba naraščala v zgornjih dveh slojih.

Slika 55: Uporaba interneta glede na družbeni sloj. *Vir: SJM, 1996-2000.*

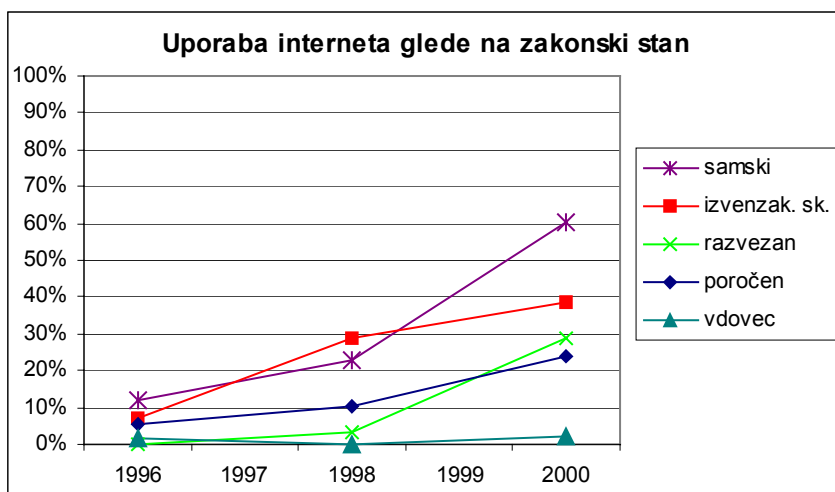
Uporaba interneta je bolj razširjena med anketiranci iz tri- do petčlanskih gospodinjstev. V letu 2000 so se na drugo mesto povzpela gospodinjstva z več kot pet člani. Anketiranci iz enočlanskih gospodinjstev so na zadnjem mestu po osebni uporabi interneta. Razlike v uporabi interneta glede na velikost gospodinjstva pa so se od leta 1996 do 2000 povečevale.

Slika 56: Uporaba interneta glede na velikost gospodinjstva.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

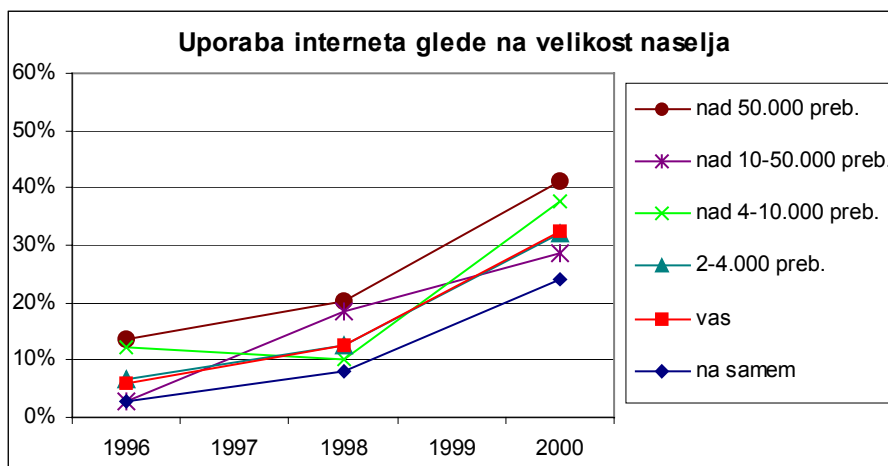
Podobno je stanje glede na zakonski stan. Samski anketiranci so najbolj pogosto uporabniki interneta, saj so to večinoma mlajši ljudje, dijaki in študentje. Ne smemo jih enačiti z enočlanskimi gospodinjstvi, v katerih precejšnji del predstavljajo upokojenci, vdovci. Samskim anketirancem po uporabi interneta sledijo tisti, ki živijo v izvenzakonski skupnosti – tudi ti so večinoma mlajši. Razvezani so v letu 2000 prehiteli poročene, na zadnjem mestu pa so vdovci. Razlike v uporabi interneta se glede na zakonski stan skozi čas povečujejo.

Slika 57: Uporaba interneta glede na zakonski stan.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

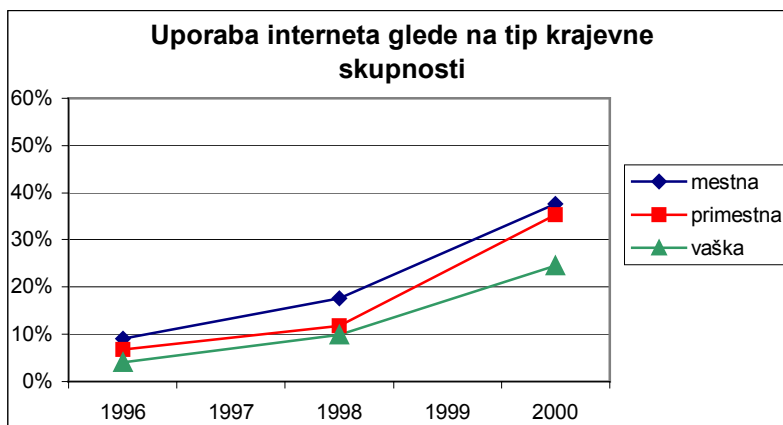
Uporabo interneta smo primerjali še glede na velikost naselja in tip krajevne skupnosti. Največ uporabnikov je med tistimi, ki živijo v mestih z nad 50.000 prebivalcev. Vendar razlike med skupinami po velikosti naselja niso velike (leta 2000 je bilo med prebivalci večjih mest 41,2% uporabnikov, med tistimi, ki živijo na samem, pa 23,9%) ter se s časom ne povečujejo.

Slika 58: Uporaba interneta glede na velikost naselja.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

Glede na tip naselja vaška naselja zaostajajo po uporabi interneta, razlika (izražena kot razlika deležev) pa v grobem ostaja enaka oziroma se malenkostno povečuje, čeprav se njen relativni pomen zaradi večanja uporabe interneta seveda hitro zmanjšuje.

Slika 59: Uporaba interneta glede na tip krajevne skupnosti.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

6.4 Interakcije

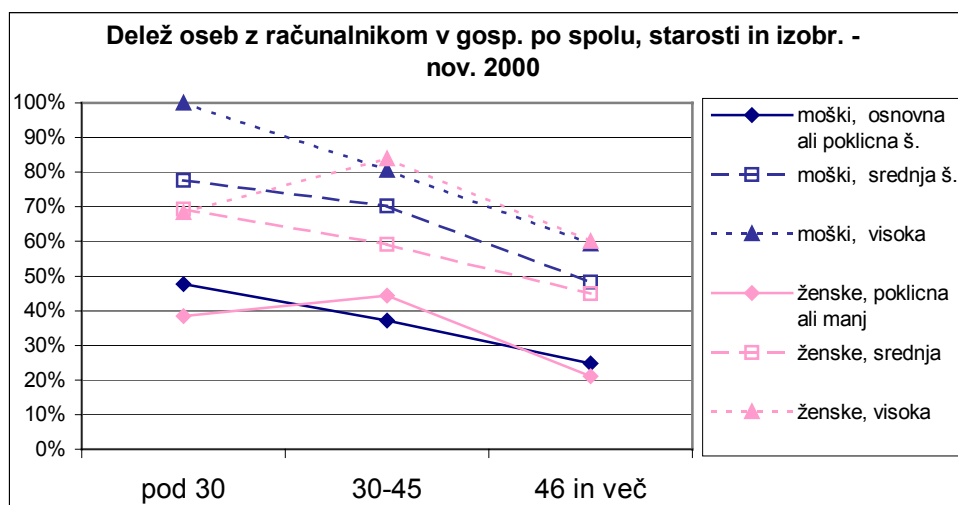
V družboslovnem raziskovanju so nadvse pogoste interakcije med spremenljivkami. Neredko namreč tretja spremenljivka izraziteje spremeni povezavo med dvema osnovnima opazovanima spremenljivkama. V nadaljevanju si bomo zato ogledali medsebojno povezanost več spremenljivk (med katerimi nekatere merijo sociodemografske značilnosti, druge pa posedovanje računalnika in dostop do interneta v gospodinjstvu ter uporabo interneta).

6.4.1 Računalnik v gospodinjstvu

V tem podpoglavju bomo analizirali lastništvo računalnika v gospodinjstvu med anketiranci, če upoštevamo vpliv dveh ali treh spremenljivk hkrati. Ker moški na splošno izstopajo tako po lastništvu računalnikov kot po osebni uporabi interneta, nas zanima, ali morda ženske z določenimi lastnostmi (npr. mlade, bolj izobražene, ženske, ki živijo na vasi...) kljub vsemu bolj uporabljajo (ali imajo v gospodinjstvu) navedene tehnologije. Moške in ženske smo tako primerjali po starosti, izobrazbi in tipu naselja. Predstavljene so tudi različne starostne skupine glede na izobrazbo. Na koncu pa obravnavamo po tri spremenljivke hkrati za vsako leto posebej.

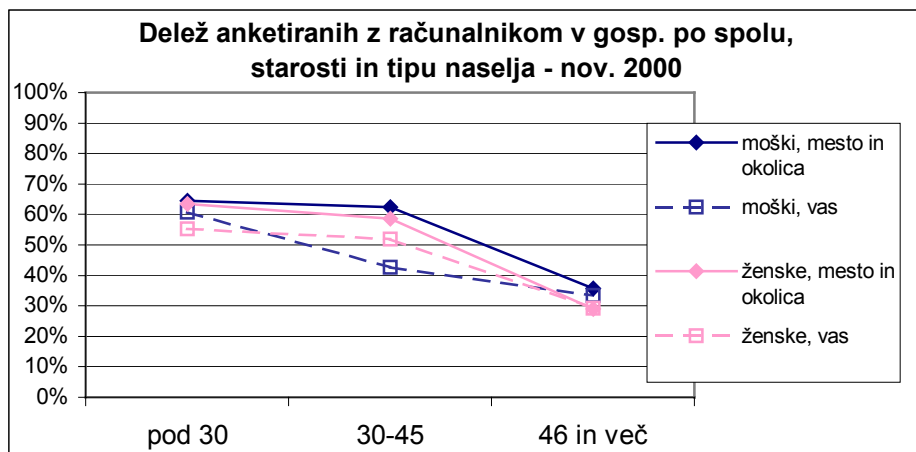
Za leto 2000 smo najprej primerjali moške in ženske različnih starosti in izobrazbe. V skupini anketirancev s srednjo šolo so moški v vseh starostnih skupinah pogosteje posedujejo osebni računalnik v gospodinjstvu kot ženske. Ker gre za lastnost gospodinjstva, kjer so osebe glede spola običajno uravnotežene, so tovrstne razlike pravzaprav nekoliko presenetljive, razlagamo pa jih lahko s tem, da nastajajo večje razlike pri samskih gospodinjstvih in pri družinah z otroci moškega spola.

S starostjo posedovanje PC-ja enakomerno upada v vseh izobrazbenih skupinah. Edina izjema so ženske s poklicno in ženske z višjo oziroma visoko šolo, za katere je v srednji starostni skupini značilen večji odstotek tistih, ki posedujejo računalnik, kot pri mlajših ženskah, kar lahko razložimo s prisotnostjo otrok, ki so močan dejavnik nakupa PC-jev. Očitno torej spol vpliva na povezavo med starostjo in PC-ji v gospodinjstvu.

Slika 60: Delež moških in žensk z računalnikom v gospodinjstvu v različnih starostih in izobrazbenih skupinah – november 2000, vir: SJM, 2000.

Moške in ženske smo analizirali tudi po starosti in tipu naselja. Za november 2000 je razvidno, da imajo vaške ženske, stare od 30 do 45 let, celo bolj pogosto računalnik v gospodinjstvu kot enako stari vaški moški. Iz grafa 2 je vidno tudi, da v srednji starostni skupini v posedovanju PC-jev obstajajo (glede na spol in tip naselja) bistveno večje razlike kot pri ostalih dveh skupinah.

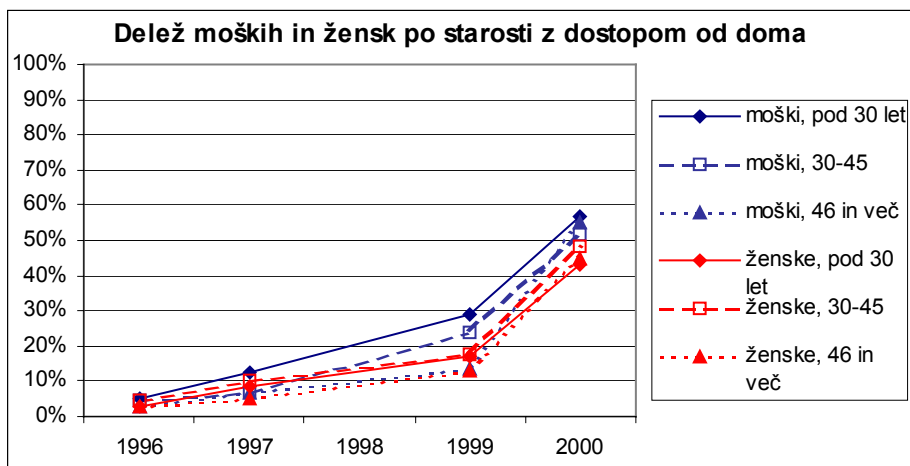

Slika 61: Delež moških in žensk z računalnikom v gospodinjstvu v različnih starostnih skupinah po tipu naselja – november 2000, Vir: SJM, 2000.

6. 4. 2 Dostop do interneta v gospodinjstvu

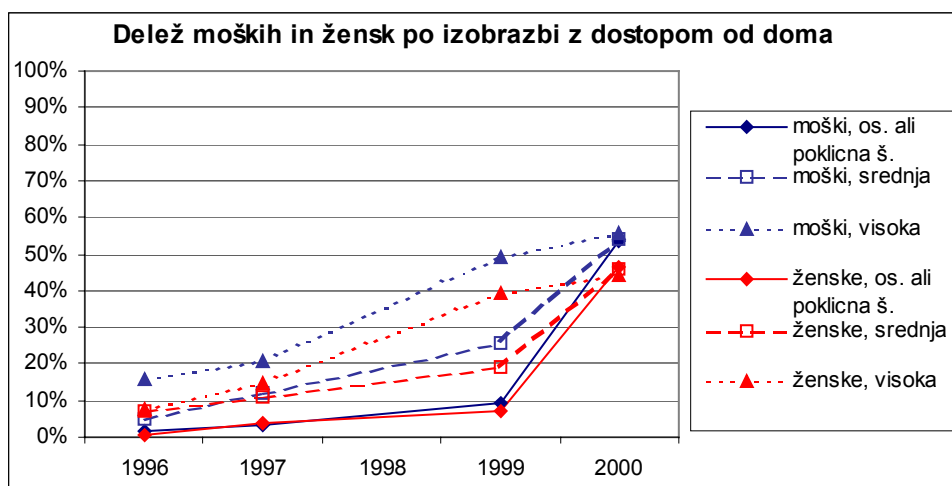
Tako kot lastništvo računalnika v gospodinjstvu si bomo ogledali tudi dostop do interneta v gospodinjstvu (od doma). Moške in ženske smo zopet primerjali med seboj po starosti, izobrazbi in tipu naselja. Obravnavali smo tudi po tri spremenljivke hkrati glede na dostop do interneta za vsako leto posebej, in sicer za 1996, 1997, 1999 in 2000, ko se je v vprašalniku SJM pojavilo vprašanje »Ali imate v vašem gospodinjstvu dostop do interneta (od doma)?«.

Glede na starost lahko za moške in ženske rečemo, da so si bili v vseh štirih letih, ki so upoštevana na spodnjem grafu, približno izenačeni, le moški pod 30-tim letom starosti se nekoliko bolj razlikujejo od žensk enake starosti. Sicer pa bi težko rekli, da glede na starostno-spolne razrede nastaja poseben razkorak (graf 3).

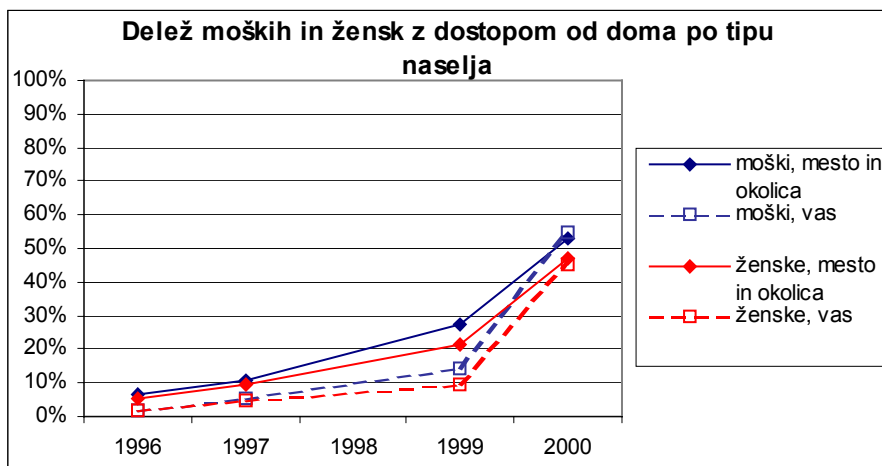
Slika 62: Delež moških in žensk z dostopom do interneta od doma v različnih starostnih skupinah. Vir: SJM, 1996 – 2000.

Če spola primerjamo po izobrazbi, vidimo, da nižje izobražene ženske izrazito zaostajajo pri dostopu do interneta od doma.

Slika 63: Delež moških in žensk z dostopom do interneta od doma v različnih izobrazbenih skupinah. Vir: SJM, 1996 – 2000.

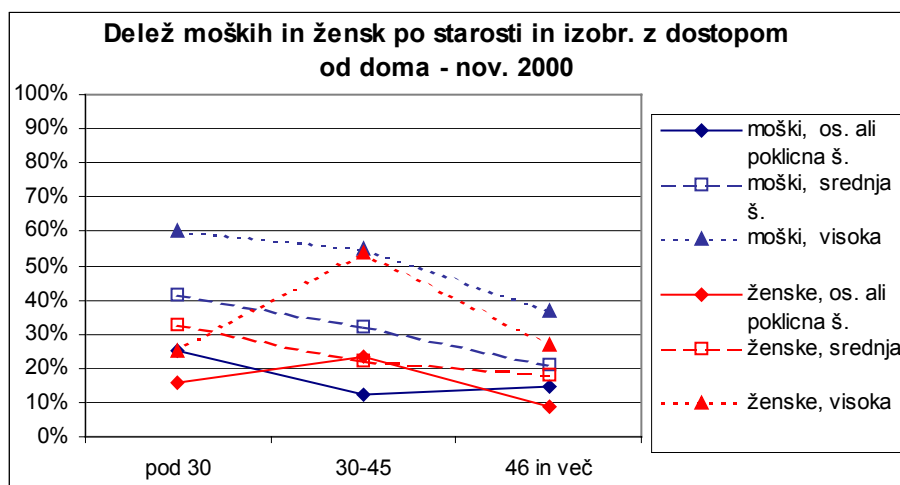
Podobno kot z izobrazbo je s tipom naselja, kar nam prikazuje spodnja slika.

Slika 64: Delež moških in žensk z dostopom do interneta od doma po tipu naselja.

Vir: SJM, 1996 – 2000.

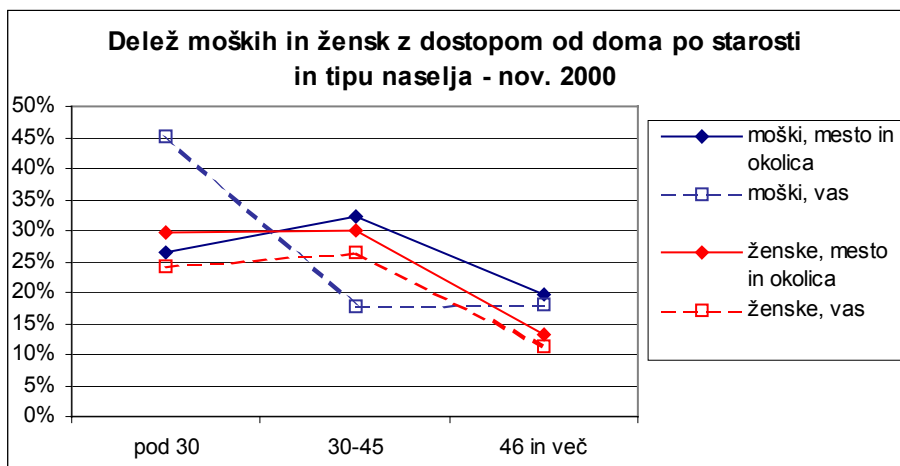
Če moške in ženske primerjamo tako po izobrazbi kot po starosti, vidimo da so za vsa leta (1996, 97, 99 in 2000) predstavniki obeh spolov najbolj izenačeni med sabo pri starosti 46 let in več (spodnji štirje grafi). Pri srednji starosti pa najdemo za ženske podoben učinek kot pri PC-jih.

Slika 65: Delež moških in žensk z dostopom do interneta od doma v različnih starostih in izobrazbenih skupinah - november 2000. **Vir:** SJM, 2000..

Glede na tip naselja in starost je v grobem opazen podoben učinek kot pri posedovanju osebnega računalnika. Glede na podatke za leto 2000 se moški in ženske v istem tipu naselja najmanj razlikujejo pri starosti 46 let ali več.

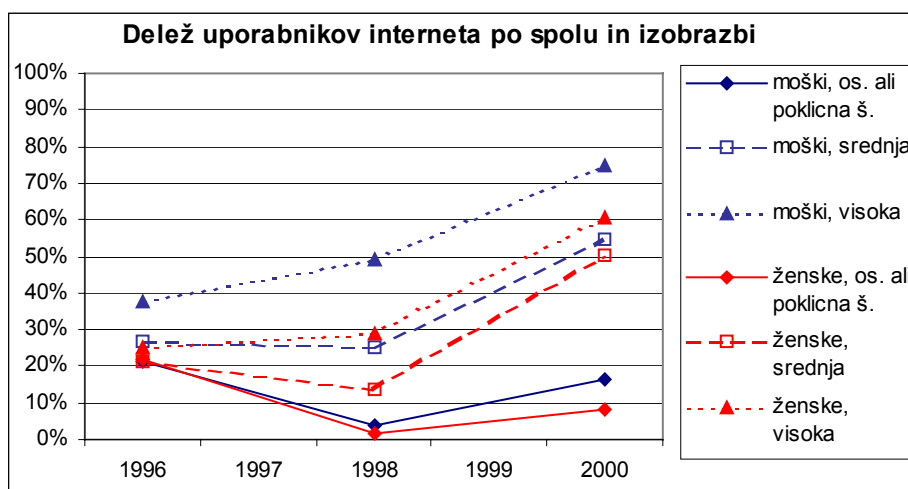

Slika 66: Delež moških in žensk z dostopom do interneta od doma v različnih starostnih skupinah po tipu naselja – november 2000. Vir: SJM, 2000..

6. 4. 3 Osebna uporaba interneta

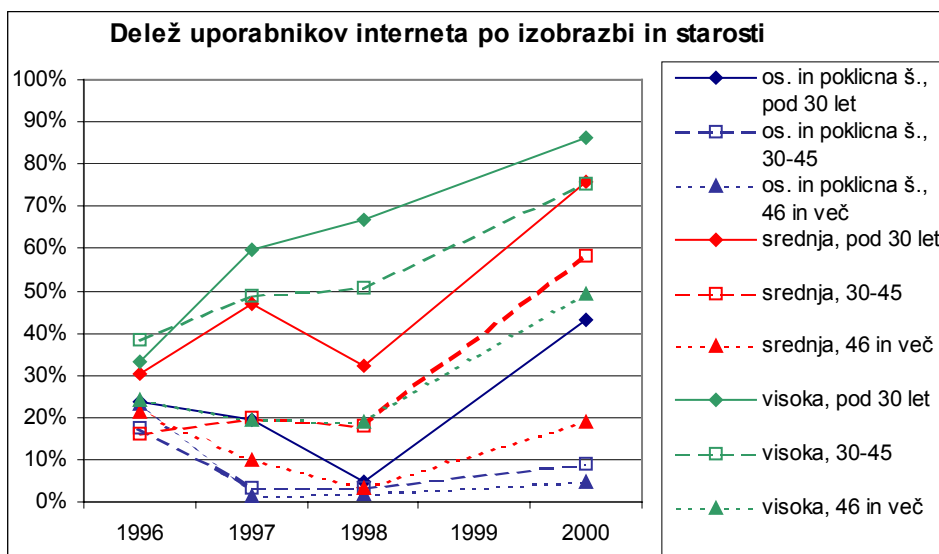
Zanima nas, ali na bivariatne povezanosti osebne uporabe interneta s spolom, izobrazbo, starostjo ipd. vplivajo tudi katere treje spremenljivke.

Če primerjamo moške in ženske glede na izobrazbo, pri spolu ne opazimo posebnih odstopanj – moški v vseh izobrazbenih skupinah bolj uporabljajo internet kot ženske, videti pa je, da so pri bolj izobraženih – tako kot pri PC-jih – med spoloma absolutne razlike (odstotki) večje.

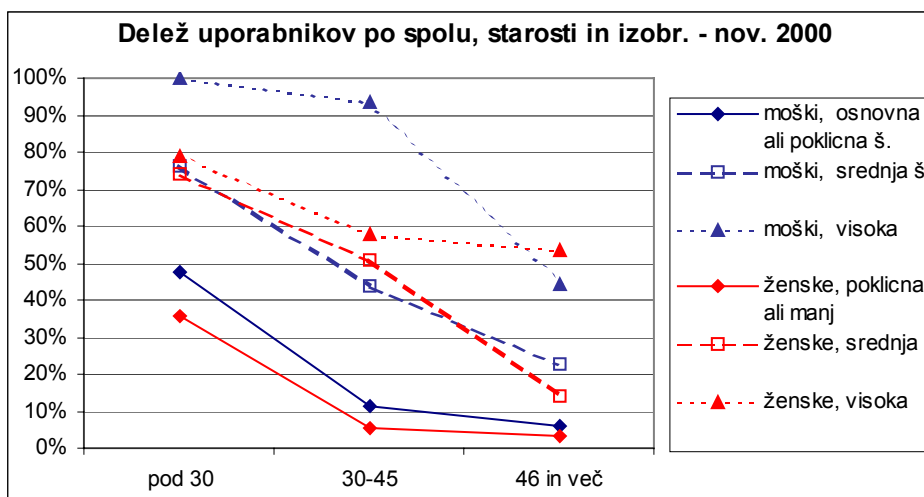
Slika 67: Delež moških in žensk, ki uporabljajo internet, v različnih izobrazbenih skupinah. Vir: SJM, 1996 – 2000.

Tudi pri vplivu spola na povezavo med tipom naselja in uporabo interneta niso opazne izrazitejše interakcije. Podobno velja tudi za interakcijo starost - izobrazba- uporaba interneta.

Slika 68: Delež uporabnikov interneta v različnih izobrazbenih skupinah glede na starost.
Vir: SJM, 1996 – 2000.

Če primerjamo moške in ženske glede na izobrazbo in starost hkrati, za november 2000 ugotovimo, da sta edini skupini, kjer so ženske pogosteje uporabnice kot moški, skupina s srednjo šolo med 30 in 45 let ter skupina z visoko šolo nad 46 let.

Slika 69: Delež moških in žensk, ki uporabljajo internet, v različnih starostnih in izobrazbenih skupinah – november 2000. **Vir:** SJM, 2000.

6.5 Spremenljivke, ki razmejujejo uporabo IT

Ogledali si bomo, katere spremenljivke najbolj ločujejo anketirance glede lastništva osebnega računalnika, dostopa do interneta v gospodinjstvu in glede osebne uporabe interneta.

V analizi smo na osnovi podatkov Slovensko javno mnenje uporabili spremenljivke izobrazba in zadnja končana šola, starost, spol, skupni mesečni dohodek gospodinjstva in zadnji mesečni osebni dohodek respondenta, tip naselja in zaposlitveno aktivnost.

Uporabili smo metodo CHAID, ki vzorec respondentov razvrsti v skupine, ki se kar najbolj razlikujejo glede ciljne spremenljivke.

6.5.1 Osebni računalnik

V splošnem lahko rečemo, da se respondenti glede lastništva osebnega računalnika v gospodinjstvu najbolj delijo glede na izobrazbo, mesečni dohodek gospodinjstva, starost in spol. Obravnavamo torej vprašanje: *“Ali imate vi ali kdo v vaši družini oz. vašem gospodinjstvu osebni računalnik?”*

Razlikovalne spremenljivke so v posameznih letih glede posedovanja računalnika v gospodinjstvu pokazale, da posedovanje osebnega računalnika opredeljujejo skupine, ki jih določajo spodnje spremenljivke. Pri tem so spremenljivke navedene po pomembnosti, torej prva navedena spremenljivka najbolj ločuje respondente glede posedovanja osebnega računalnika.

- 1994 – izobrazba, spol
- 1996 – izobrazba, mesečni dohodek gospodinjstva, starost, spol
- 1997 – izobrazba, mesečni dohodek gospodinjstva, spol, starost
- 1998 – izobrazba, starost, mesečni dohodek gospodinjstva
- 1999 – izobrazba, starost, mesečni dohodek gospodinjstva

V spodnji tabeli so prikazane značilnosti skupin, v katerih je delež gospodinjstev z računalniki največji oziroma najmanjši. Razberemo lahko, da je imelo v letu 1994 že 44% oseb z višjo ali visoko izobrazbo doma osebni računalnik, po drugi strani pa je med osebami z osnovno izobrazbo ta odstotek le okoli 5%. Spremenljivka, ki razmejuje slovensko populacijo glede posedovanja osebnega računalnika, je bila v letu 1992 torej samo izobrazba. Le pri srednji izobrazbi se nakazuje nadaljnja delitev glede na spol.

Tabela 4: Sociodemografske skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja 1994.

Marec 1994	DA
višja šola	44%
moški, srednja šola	30,3%
ženske, srednja šola	21,1%
osnovna šola	4,8%
nedokončana srednja, poklicna šola	10,5%

Tudi za leto 1996 je program poiskal skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja. Na eni strani so to osebe z visoko in višjo izobrazbo, na drugi pa starejši, z nižjo izobrazbo, pa tudi nižje izobraženi z nižjim dohodkom.

Tabela 5: Sociodemografske skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja 1996.

Junij 1996	DA
visoka in višja šola	52,3%
srednja ali nedokončana višja šola, dohodek gospodinjstva 150-600.000	50,7%
srednja ali nedokončana višja šola, mesečni dohodek gospodinjstva 0- 50.000 SIT	37,5%
osnovna šola, 50-72 let	2,2%
osnovna šola	6,7%
moški, srednja ali nedokončana višja šola, mesečni dohodek gospodinjstva 50-150.000 SIT	7,9%

V letu 1998 je program poiskal osebe srednjih let z visoko in višjo izobrazbo, na drugi strani pa ponovno starejše in manj izobražene.

Tabela 6: Sociodemografske skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja 1998.

Lastnosti	DA
Visoka in višja šola, 41-52 let	83,8%
SŠ, 36-69 let, mesečni dohodek nad 100.000 SIT	79,1%
višja šola, 20-41 let	69,4%
srednja šola, 20-24 let	60,3%
poklicna ali nedokončana SŠ, 59-80 let	7%
osnovna šola	7,7%
srednja šola, 59-80 let	7,9%
Skupaj	32,8%

Za leto 1999 imamo podobno sliko: na eni strani bolj izobraženi, na drugi strani pa starejši, manj premožni in manj izobraženi.

Tabela 7: Sociodemografske skupine, ki se najbolj ločujejo glede posedovanja PC-ja 1999.

lastnosti	DA
visoka šola	81,1%
srednja ali višja šola, 34-51 let	73,1%
srednja ali višja šola, 18-22 let	70,8%
srednja ali višja šola	58,1%
nedokončana srednja šola ali poklicna šola, 51-80 let, mesečni dohodek gospodinjstva do 200.000 SIT	6,5%
osnovna šola	15,3%
nedok. srednja š. ali poklicna š., 51-80 let	21,3%
nedokončana srednja ali poklicna šola, 18-34 let	27,2%

6. 5. 2 Dostop do interneta

Analizo smo izvedli še za dostop od doma za leti 1996 in za leto 1999. Obravnavamo torej vprašanje:

“Ali imate v gospodinjstvu dostop do interneta?”

Ugotovimo lahko, da dostop od doma najbolj razlikujejo naslednje spremenljivke:

- 1996 – izobrazba, mesečni dohodek gospodinjstva,
- 1999 – izobrazba, tip krajevne skupnost, starost, mesečni dohodek gospodinjstva

Leta 1996 je bil dostop najpogostejši v skupini tistih, ki imajo končano vsaj višjo šolo in dohodek gospodinjstva več kot 200.000 SIT (30,7%). Predstavljajo sicer le 3,8% vseh respondentov (oziroma slovenske populacije), hkrati pa kar 14,4% vseh tistih z dostopom v gospodinjstvu. Na drugi strani pa imamo ponovno manj izobražene, starejše, manj premožne.

Tabela 8: Sociodemografske skupine glede dostopa do interneta v gospodinjstvu, 1996.

lastnosti	DA
nedokončana višja šola ali več, mesečni dohodek gospodinjstva 200-360.000 SIT	30,7%
nedokončana višja šola ali več	17,6%
poklicna šola ali manj, mesečni dohodek gospodinjstva 200-360.000 SIT	15,8%
poklicna šola ali manj, mesečni dohodek gospodinjstva pod 120.000 SIT	1,4%
dokončana 2- ali 3-letna šola, mesečni dohodek gospodinjstva 120-200.000 SIT	2,1%
poklicna šola ali manj, mesečni dohodek gospodinjstva 360.000 SIT in več	3,2%

Leta 1999 so izstopali po deležu dostopa do interneta anketiranci z dokončano visoko šolo (53,3% jih je imelo dostop). Predstavljali so 9,7% vseh respondentov v vzorcu, vendar kar 26,6% vseh respondentov z dostopom. Največji delež (50%) med tistimi z dostopom pa je imela skupina anketirancev z dokončano 4-letno srednjo šolo in/ali dokončano 2-letno višjo šolo. V celotni populaciji so predstavljali 42,6%, dostop pa jih je imelo 22,8%. V spodnji tabeli so prikazane značilnosti skupin, v katerih je delež dostopa do interneta največji. Naveden je tudi odstotek, ki ga posamezna skupina predstavlja v celotni populaciji.

Tabela 9: Sociodemografske skupine glede dostopa do interneta 1999.

Skupina	DA
dokončana visoka šola	53,3%
dokončana 4-letna srednja šola ali dokončana 2-letna višja šola, mesto, 18-34 let	44,6%
dokončana 4-letna srednja šola ali dokončana 2-letna višja šola, mesto, 34-80 let, mesečni dohodek gospodinjstva 130- 800.000 SIT	32,8%
dokončana 4-letna srednja šola ali dokončana 2-letna višja šola, mesto	30,1%

6. 5. 3 Uporaba interneta

Uporabo interneta smo določili z rekodiranjem spremenljivke »Ali vi osebno v službi, doma ali kje drugje uporabljate internet?« (1-uporabljam, 2-ne uporabljam)

Spremenljivke, ki so po vrsti najbolj statistično ločile respondente po uporabi interneta:

- 1998 – starost, izobrazba, spol, dohodek
- 2000 – delovna aktivnost, dohodek, izobrazba

Največji delež dostopa do interneta novembra 1998 je bil v skupini tistih, ki so bili stari med 20 in 41 let z visoko šolo. Hkrati so ti predstavljali tudi največji delež vseh anketirancev z dostopom do interneta, in sicer 25 %, čeprav je ta skupina predstavljala le 4,4 % populacije.

Dve leti kasneje so največji delež uporabnikov interneta (66,4 %) predstavljali zaposleni na splošno, ki so odtehtali za 51,9 % populacije. Najbolj so internet uporabljali dijaki in študentje (88 %), ki predstavljajo 8,8 % populacije in nesorazmernih 24,6 % vseh uporabnikov interneta.

Spremenljivka »delovna aktivnost« najbolj statistično značilno loči uporabnike in neuporabnike interneta. Študentje in učenci imajo največji delež tistih, ki uporabljajo internet, najmanjši pa upokoenci in drugi, ostala dva segmenta sta še zaposleni in nezaposleni.

Tabela 10: Sociodemografske skupine glede uporabe interneta 1998.

lastnosti	DA
20-41 let, visoka šola	75 %
20-41 let, 4-letna srednja šola, moški	53 %
nad 52 let, mesečni dohodek gospodinjstva manj od 160.000 SIT	0,4 %
skupaj	13 %

Tabela 11: Sociodemografske skupine glede uporabe interneta 2000.

lastnosti	DA
učenec, študent	88,00 %
zaposlen, osebni dohodek 81-150.000 SIT, visoka izobrazba	79,71 %
zaposlen, osebni dohodek 150-450.000 SIT	75,76 %
zaposlen, osebni dohodek 150-450.000 SIT, srednja izobrazba	52,38 %
upokojenec, osnovna ali poklicna šola, mesečni osebni dohodek do 40.000 SIT	0,41 %
upokojenec, osnovna ali poklicna šola	2,48 %
zaposlen, mesečni osebni dohodek 80-150.000 SIT, osnovna šola	2,78 %
skupaj	31,32 %

Če pregledamo vse segmente za leto 2000, ugotovimo, da se v segmentu **zaposleni** respondenti nadalje statistični značilno ločijo po spremenljivki »zadnji dohodek anketiranca« in sicer v tri skupine:

- od 0- do 80.000, ki se nadalje razdeli še po spremenljivki »izobrazba«, kjer ima večji delež uporabnikov segment respondentov s srednjo in visoko izobrazbo.
- od 80- do 150.000, ki se prav tako nadalje loči po spremenljivki izobrazba. Največji delež uporabnikov ima segment z visoko šolsko izobrazbo, najmanjši pa tisti z osnovnošolsko izobrazbo.
- Nad 150.000

Segment **nezaposlenih se** nadalje statistično značilno razdeli še po spremenljivki »spol«, kjer moški več uporabljajo internet kot ženske. Segment **učenci, študenti** se nadalje ne deli več.

Segment **upokojeneci in drugo** se naprej razdeli po spremenljivki »izobrazba« in sicer na dva segmenta: osnovna šola in poklicna šola ter srednja in visoka šola, ki ima malo višji delež uporabnikov. Segment osnovna in poklicna šola se razdeli še po »dohodku anketiranca« in sicer na tiste brez dohodka in tiste z dohodkom, kjer je večji delež uporabnikov med tistimi brez dohodka.

7 Digitalni razkorak v šolskem sistemu

7.1 Anketa šolskih zavodov

Digitalni razkorak v veliki meri nastaja s šibko vlogo izobraževalnega sistema. Povzemimo nekatere ključne ugotovitve ankete šolskih zavodov:

- Internet je v slovensko družbo vstopil - za evropske razmere - razmeroma zgodaj. Uporabniki, ki so tako ali drugače vezani na informacijske tehnologije, so namreč novo tehnologijo absorbirali izredno hitro. Posvajanje interneta v preostali šolski populaciji, ki ni računalniško usmerjena, pa poteka bistveno počasneje, saj preostala populacija potrebuje znatno večje vzpodbude.
- Slovenija se v deležu šol z dostopom do interneta ugodno uvršča med razvite države in zaostaja le za državami, ki so informacijsko tehnologijo postavile kot najvišjo prioriteto. Bistveno slabši položaj pa ima v pogledu vključevanja računalniških vsebin v predmetnike. Izobraževalni proces se, razen predmeta računalništvo, zaradi interneta izraziteje bistveno še ne spreminja.
- Uvajanje interneta in sodobnih tehnologij v izobraževalni proces je močno vezano tudi na informacijsko opremljenost gospodinjstev. Predvsem učenci, ki prihajajo iz gospodinjstev z dostopom do interneta – teh je pa le petina vseh gospodinjstev – namreč praviloma postajajo redni uporabniki interneta.
- Kot oviro za intenzivnejšo uporabo interneta zavodi še naprej izpostavljajo pomanjkanje sredstev, čeprav v bistveno manjši meri kot prejšnja leta, zato so preostali razlogi za omejen vpliv interneta bolj prikriti, posebej nepoznavanje vloge, ki jo ima lahko internet v tem procesu.
- Pri opremljanju šol je prišlo do določenega zastoja, zato šolski sistem ne omogoča učencem splošne uporabe, ki temelji na dejstvu, da je internet integriran v izobraževalne vsebine

Če upoštevamo smernice EU (Progress Report, Lisbone, 23-24 March 2000) eEurope, ki zahtevajo do leta 2001, da so vsi učitelji ustrezno izobraženi, vsi učenci pa digitalno pismeni, potem bodo ob sedanjem tempu informatizacije pri izpolnjevanju zgornjih usmeritev v Sloveniji verjetno nastopile težave predvsem pri opremljanju oziroma šolanju učiteljev, delno tudi pri zagotavljanju on-line dostopa v učilnicah.

Navedimo še nekaj podatkov o šolskih zavodih v EU. Podatek o šolah z dostopom na se nanaša na poročila odgovarjajočih ministrstev za začetek šolskega leta 1999/2000, ostali podatki pa izhajajo iz navedb ESDIS januarja 2001.

Tabela 12: Šolski zavodi v EU in v Sloveniji.

DRŽAVA	ŠOLE Z DOSTOPOM DO INTERNETA (%)		ŠTEVILO UČENCEV NA PC		DIGITALNO PISMENI UČITELJI
	<i>Osnovne</i>	<i>Srednje</i>	<i>Osnovne</i>	<i>Srednje</i>	%
Belgija	70	95	30	18	-
Danska	94	100	14	9	50
Nemčija	56	81	-	-	-
Grčija	1	18	-	30	6
Španija	80	95	38	17	56
Francija	30	84	25	6	55
Irska	80	90	18	13	75
Italija	75	90	35	15	63
Luksemburg	25	100	18	11	-
Nizozemska	38	86	16	13	-
Avstrija	63	100	13	10	54
Portugalska	42	100	-	65	-
Finska	90	95	11	7	54
Švedska	57	99	10	5	-
Velika Britanija	86	98	16	9	71
Slovenija	82-99	93-100	29	27	<50*

V celoti gledano so zaposleni v šolskih zavodih precej slabše opremljeni – 1,9 računalnika na 10 zaposlenih – kakor pa zaposleni v slovenskih podjetjih, kjer imajo zaposleni v velikih podjetjih 2,4 osebne računalnike na 10 zaposlenih, v najmanjših pa celo 4 osebne računalnike. Opremljenost z računalniki za učence narašča zelo počasi. Še vedno je namreč 20% osnovnih šol in 12% srednjih šol, kjer imajo učenci na voljo manj kot 10 osebnih računalnikov. Dodati velja, da obstaja verjetnost, da je med 15% šol, kjer niso odgovorili, ta delež še bistveno večji.

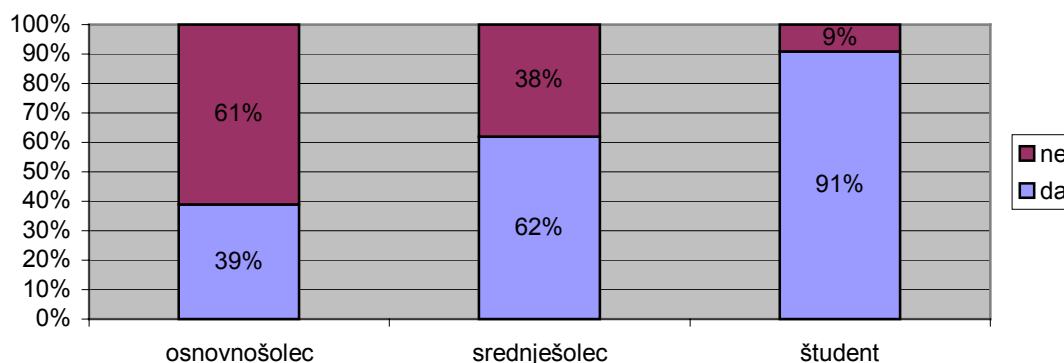
7.2 Anketa šolajoče generacije

Oglejmo si še analize na podlagi podatkov iz telefonske ankete, ki je bila izvedena v juniju 2001 v starostnem segmentu od 10 do 75 let. Šolajočim respondentom je bilo zastavljenih nekaj vprašanj o rabi interneta na šolah oziroma univerzah. Šolajoči statusi so: osnovnošolec, srednješolec in študent.

Pri ocenah je potrebno upoštevati natančnost ocen. Ker gre v vzorcu le za 51 oseb (šolajočih), predstavljajo odstotki pod 10% manj kot 5 enot v celici, kar pomeni zgolj ilustrativen izračun, saj je koeficient variacije večji od 0,33 ($CV > 0,33$). Ta opomba velja za vse prihodnje izračune. Pričujoči rezultati so zato le pilotski oziroma orientacijski. Testiran je bil predvsem vprašalnik za nadaljnje raziskave.

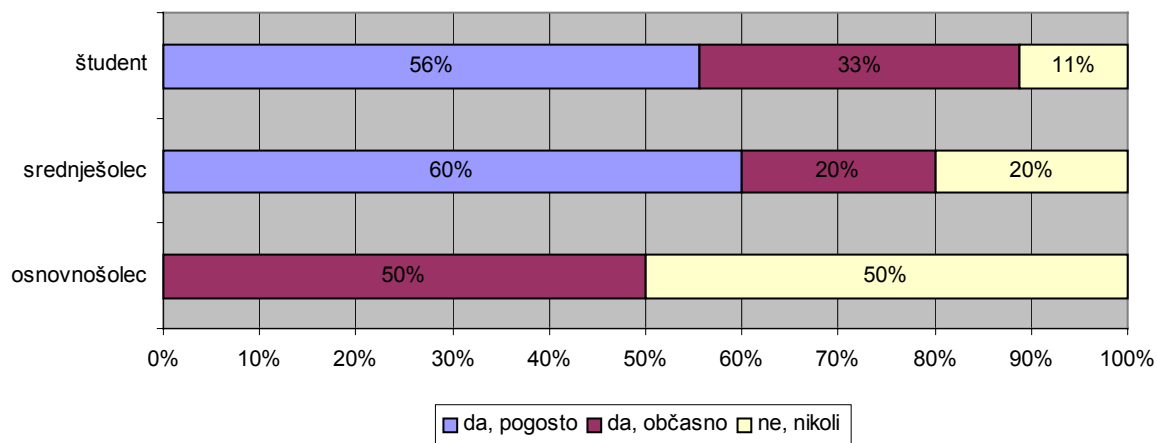
V šolajoči populaciji ima 60% učencev, dijakov in študentov možnost uporabe računalnika z dostopom do interneta. Največ možnosti uporabe šolskih računalnikov in interneta imajo študenti (83%) nato srednješolci (65%) in nazadnje osnovnošolci (39%). Dejansko pa uporablja šolske računalnike z dostopom do interneta 67% študentov. Srednješolcev, ki uporabljajo šolske računalnike, je četrtnina (25%), osnovnošolcev pa manj kot desetina (6%).

Glede števila računalnikov so najbolj nezadovoljni študenti, ki v 27% menijo, da je računalnikov bistveno premalo. Da je dovolj računalnikov, meni 62% srednješolcev in 43% osnovnošolcev. Uporaba interneta v okviru obveznih predmetov je najvišja pri srednješolcih (42% redno). Le 14% osnovnošolcev uporablja internet redno pri obveznih predmetih. V okviru fakultativnih dejavnosti pa uporablja internet redno 45% študentov.

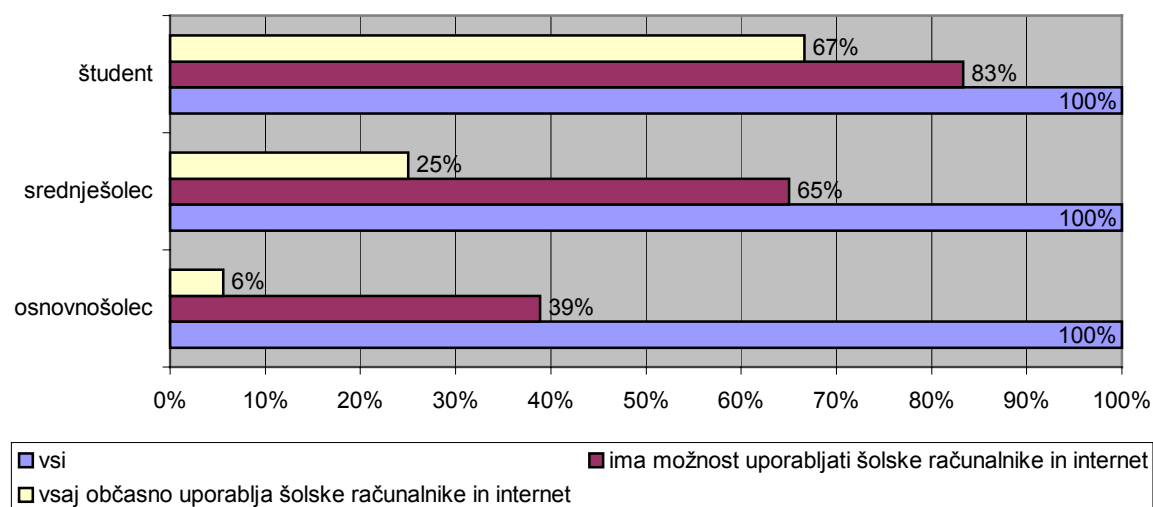
Slika 70: Možnost uporabe računalnika z dostopom do interneta na šoli oziroma fakulteti glede na status.

Iz grafa lahko razberemo, da ima večina študentov (91%) možnost uporabe interneta na fakulteti. Takih srednješolcev je 62%. Osnovnošolci imajo najmanj možnosti uporabe interneta na šoli, le 39%.

Slika 71: Ali je respondent sam uporabnik šolskih računalnikov (n=16).

Pogosto uporablja šolske računalnike (tisti, ki imajo možnost dostopa do interneta) 56% študentov, 60% srednješolcev in noben osnovnošolec. Polovica osnovnošolcev uporablja šolske računalnike le občasno. Takih srednješolcev je 20% in študentov 33%. Nikoli pa ne uporablja šolskih računalnikov polovica osnovnošolcev, 20% srednješolcev ter 11% študentov.

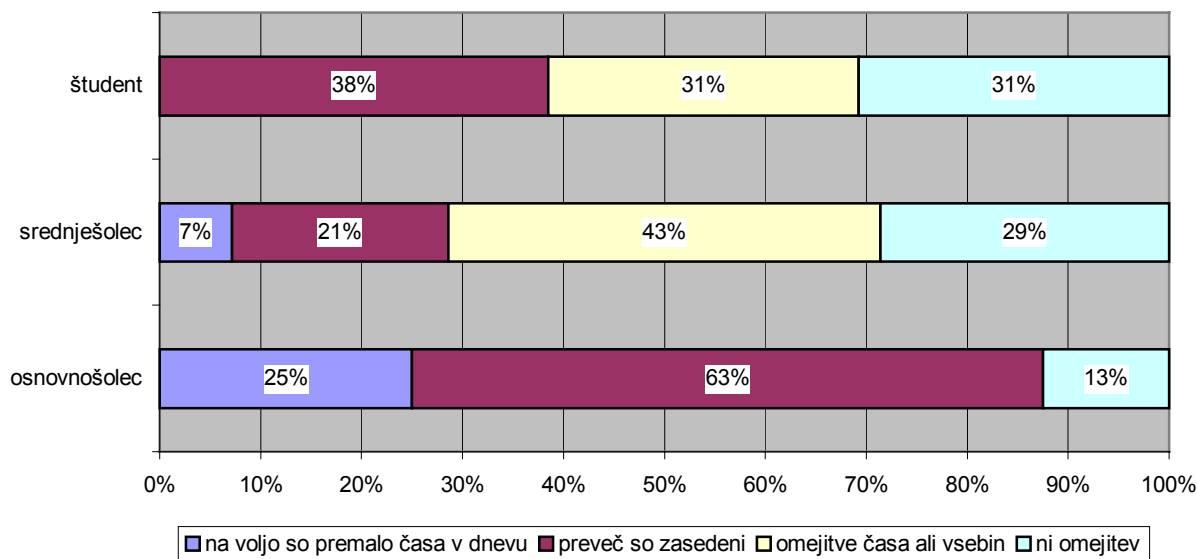

Slika 72: Možnost uporabe in dejanska uporaba šolskih računalnikov in interneta glede na vse šolajoče (n=51).

Med študenti jih ima 83% možnost uporabljati računalnike in internet na šoli/fakulteti. Med vsemi študenti pa jih 67% te računalnike tudi uporablja. Med srednješolci jih ima 65% možnost uporabljati šolske računalnike in internet. Dejansko pa jih uporablja le 25%. Med osnovnošolci pa jih ima 39% možnost uporabljati šolske računalnike z internetom. Uporablja pa te računalnike 6% osnovnošolcev.

Šolajoči so bili vprašani po omejitvah pri uporabi šolskih računalnikov. Respondentom je bilo ponujenih več odgovorov. Zato v naslednjem grafu prikazujemo izračune narejene po metodi multiplih odgovorov. Na vprašanje je odgovarjalo 28 šolajočih respondentov, ki imajo možnost uporabljati šolske računalnike. Med temi so štirje navedli dve omejitvi in en respondent je navedel tri omejitve. Ostalih 23 respondentov je navedlo eno omejitev pri uporabi šolskih računalnikov.

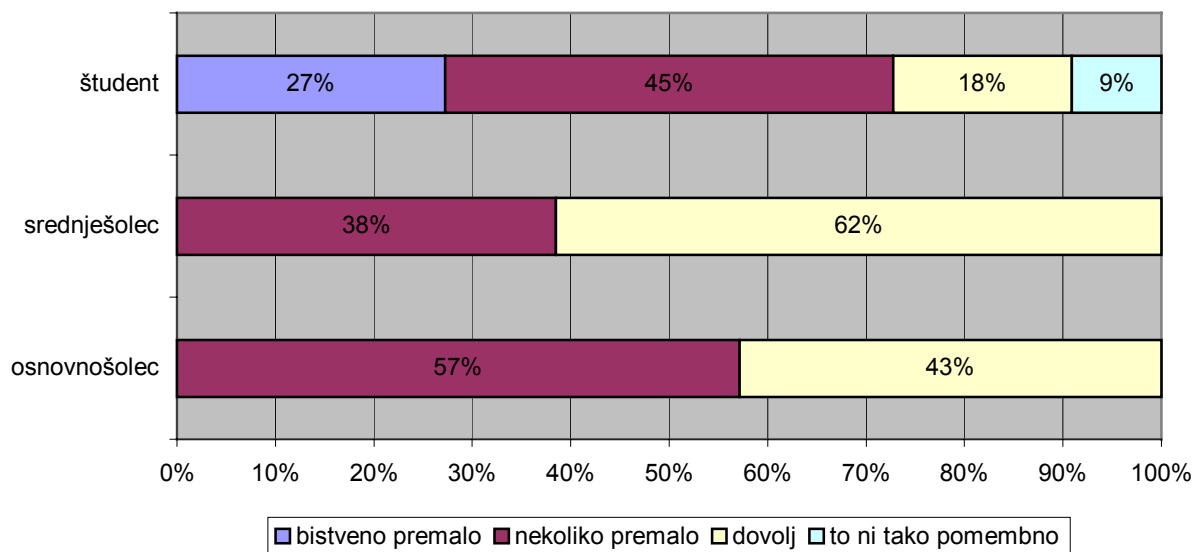
Omejitve pri uporabi šolskih računalnikov so: »na voljo so premalo časa v dnevu«, »preveč so zasedeni«, »čas uporabe je omejen« in »ni nobenih omejitev«.

Slika 73: Omejitve pri uporabi računalnikov z dostopom do interneta glede na status (n=28).

Četrtnina osnovnošolcev meni, da so računalniki na njihovi šoli na voljo premalo časa v dnevu, in celih 63% jih meni, da so preveč zasedeni. Le 13% jih je izrazilo prepričanje, da ni nobenih omejitev pri uporabi šolskih računalnikov. Srednješolci imajo v 43% omejitve časa ali vsebin. Skoraj tretjina (39%) pa nima pri uporabi šolskih računalnikov nobene omejitve. Preveliko zasedenost računalnikov je navedlo 21% srednješolcev, 7% pa navaja, da so ti računalniki dostopni premalo časa. Nekaj manj kot tretjina (31%) študentov pri uporabi univerzitetnih računalnikov nima nobenih omejitev, prav tako nekaj manj kot tretjina (31%) ima omejitve časa ali vsebine in nekaj več kot tretjina (38%) jih meni, da so računalniki preveč zasedeni.

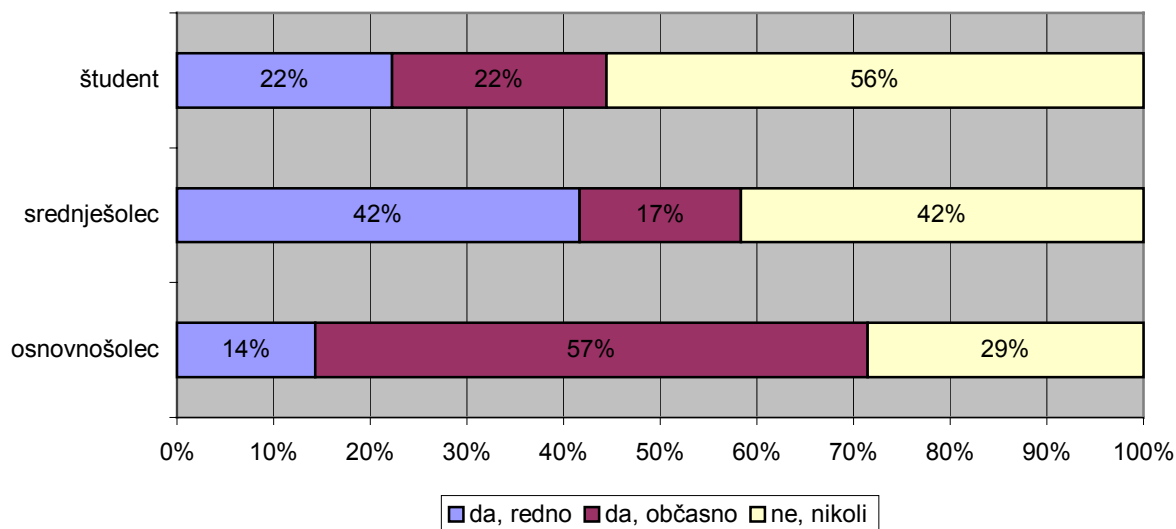
Respondenti, ki se šolajo, so tudi odgovorili na vprašanje o tem, ali je dovolj računalnikov na šoli oziroma fakulteti.

Slika 74: Zadostno število računalnikov na šoli/fakulteti glede na status (n=31).

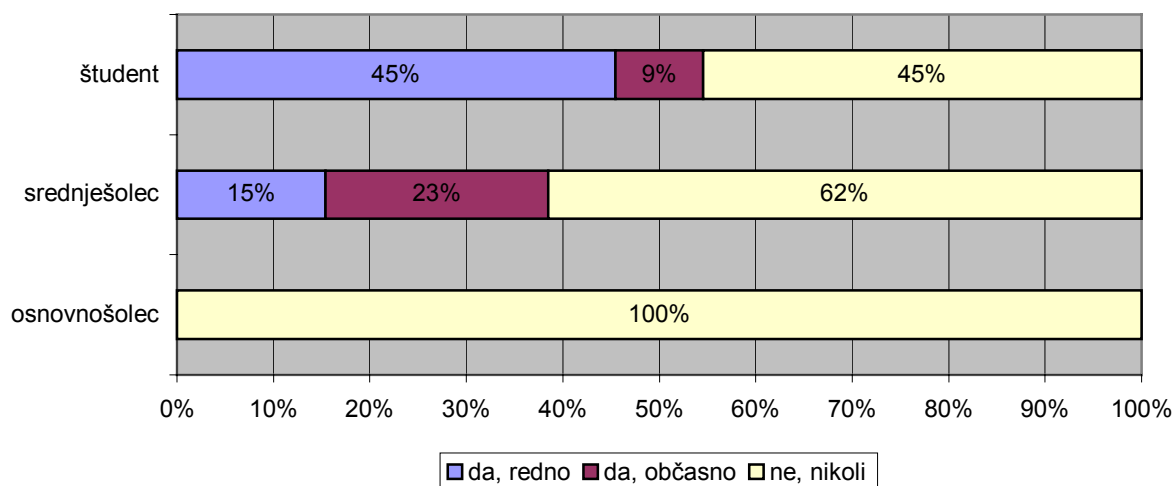
Skoraj tretjina študentov (27%) meni, da imajo na fakulteti bistveno premalo računalnikov in 45%, da je računalnikov nekoliko premalo. Med študenti pa je tudi 9% takih, ki menijo, da število računalnikov ni tako pomembno. Računalnikov je na šoli nekoliko premalo meni 38% srednješolcev in 57% osnovnošolcev. Tak rezultat lahko tudi pripišemo dejstvu, da so srednje šole bolj opremljene z računalniki kot osnovne šole. Podrobne rezultate nam razkriva vsakoletna raziskava RIS med šolskimi zavodi. Noben osnovnošolec ali srednješolec ni izrazil prepričanja, da število računalnikov ni pomembno. Prav tako ni noben osnovnošolec ali srednješolec izrazil prepričanja, da je računalnikov na šoli bistveno premalo.

Povprašali pa smo tudi po uporabi interneta v sklopu obveznih predmetov in tudi fakultativnih dejavnosti oziroma izbirnih predmetov.

Slika 75: Uporaba interneta v okviru obveznih predmetov (n=28).

Internet v okviru obveznih predmetov uporablja 42% srednješolcev in 14% osnovnošolcev. Študentov, ki v okviru študija uporabljajo internet, je 22%. Celih 57% osnovnošolcev uporablja internet občasno. Občasno ga pri obveznih izobraževalnih dejavnostih uporablja še 22% študentov in 17% srednješolcev. Več kot polovica študentov (56%) interneta pri obveznem delu študije ne uporablja. Takih srednješolcev je 42% in osnovnošolcev 29%.

Slika 76: Uporaba interneta v okviru fakultativnih/izbirnih predmetov (n=30).

Pri fakultativnih dejavnostih pa je uporaba interneta veliko manjša. Osnovnošolci interneta pri teh dejavnostih ne uporabljajo. Takih srednješolcev je 62%. Le 15% srednješolcev uporablja internet pri fakultativnih dejavnostih redno. Več kot polovica študentov (45% redno in 9% občasno) pa pri fakultativnih dejavnostih uporablja internet.

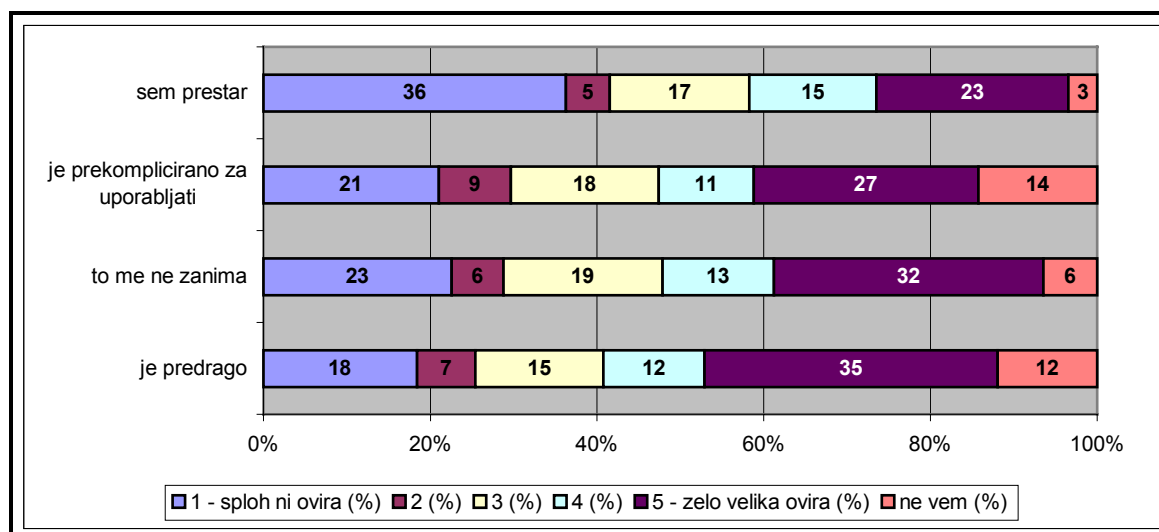
8 Ovire za uporabo interneta v gospodinjstvih

Večkrat smo omenili, da je za digitalni razkorak bistven dostop do doma. Skoraj tri četrtine aktivnih uporabnikov interneta ima namreč dostop od doma, preostali pa v službi. Rekli bi torej lahko, da je predpogoj za aktivno uporabo interneta dostop v gospodinjstvu.

V nadaljevanju smo si zato podrobno ogledali razloge, ki ovirajo večjo razširjenost dostopa v gospodinjstvih. V ta namen ločujemo osebe v gospodinjstvih z dostopom in tiste brez dostopa.

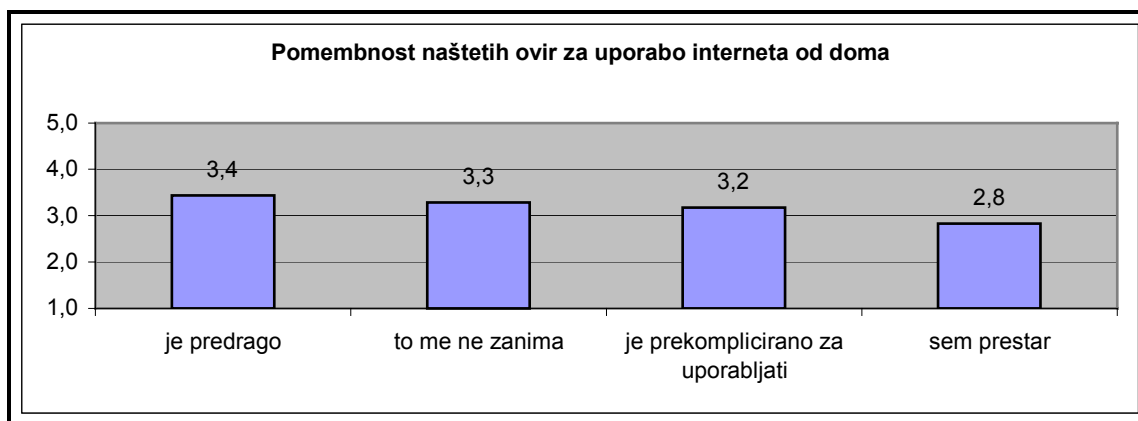
8.1 Gospodinjstva, ki še ne razmišljajo o dostopu do interneta

Oglejmo si najprej skupino, ki v gospodinjstvu ne razmišlja o dostopu do interneta. V anketi so respondenti ocenjevali pomen ovir za nezanimanje za uporabo interneta od doma. Videti je, da zelo veliko oviro predstavljajo predvsem stroški uporabe.

Slika 77: Ovire med respondenti, ki interneta ne uporabljajo in ne razmišljajo o uporabi od doma (junij 2001, n=164).

Tudi povprečne ocene podajo enak rezultat, največjo oviro predstavljajo stroški, za njimi pa nezainteresiranost za uporabo interneta. Vse štiri navedene ovire so seveda subjektivne oziroma spremenljive. Nižanje cen opreme oziroma tekočih stroškov dostopa in bogatenje vsebin lahko spremenita odnos do navedenih ovir. Podobno velja tudi za bolj subjektivne ovire in predsodke (uporaba je komplicirana, za uporabo sem prestar), ki jih je mogoče premagati z informiranjem in izobraževanjem uporabnikov.

Slika 78: Ovine za uporabo interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o uporabi (junij 2001, n=164).

Oglejmo si še podrobne kategorije. Ker je tokrat na vprašanje odgovarjalo večje število respondentov, so ocene dokaj natančne, širina intervala zaupanja je v vsako smer le okoli 0.15. Razvidno je, da so subjektivne ovire v manjšini, prevladujejo predvsem ovire zaradi premalo vsebin in visoki stroški. Seveda pa se razlogi močno razlikujejo po podskupinah. Tako različne podskupine izpostavljajo različne ovire:

- ženske pogosteje navajajo visoke stroške, nezanimanje in komplicirano uporabo,
- bolj izobraženi izpostavljajo nezanimanje, manj izobraženi pa stroške,
- komplicirano uporabo izpostavljajo tudi najmlajši (do 14 let) in najstarejši (nad 40 let),
- razumljivo je, da relativno malo ovir vidijo računalniško orientirane osebe in angleško govoreči respondenti.

Tabela 13: Ovine za uporabo interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o uporabi (junij 2001, n=164).

Pomembnost naštetih ovir za uporabo interneta od doma	1 - sploh ni ovira (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 - zelo velika ovira (%)	ne vem (%)	skupaj	povp. ocena	n	std. napaka
je predrago	18	7	15	12	35	12	100	3,4	144	0,13
to me ne zanima	23	6	19	13	32	6	100	3,3	153	0,13
je prekomplicirano za uporabljanje	21	9	18	11	27	14	100	3,2	140	0,13
sem prestar	36	5	17	15	23	3	100	2,8	158	0,13

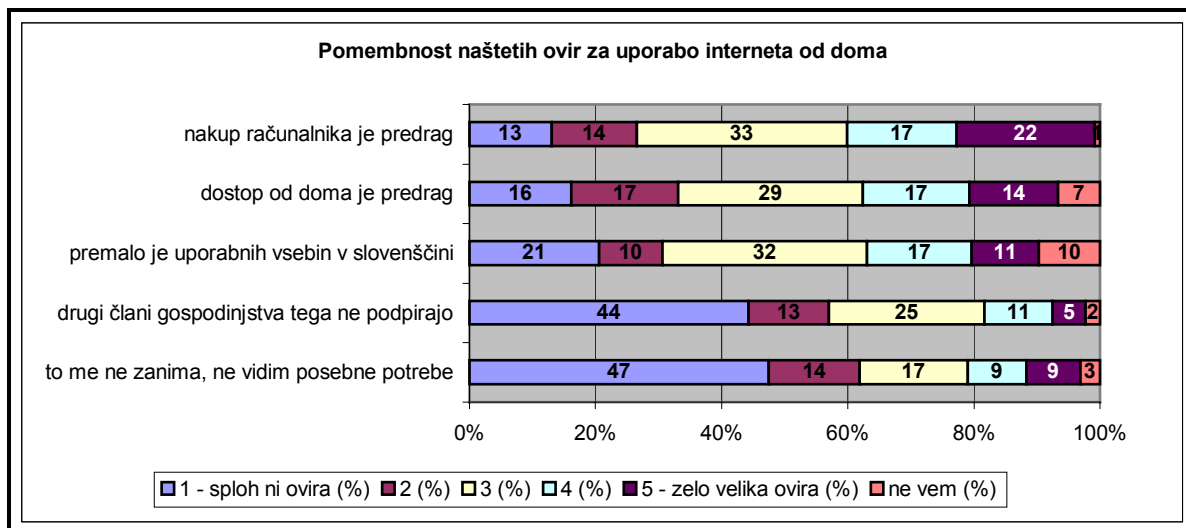
Med ženskami, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o tem, jih 80% zagotovo ne namerava uporabljati interneta od doma, največjo oviro pri uporabi interneta od doma pa jim predstavlja predraga uporaba interneta od doma.

Tabela 14: Potencialna uporaba interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo ter ovire za uporabo interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o uporabi (junij 2001, n=164).

	Rekli ste, da ne razmišljate o uporabi interneta od doma. Verjetno ne ali zagotovo ne?			Pomembnost naštetih ovir za vašo neuporabo interneta.			
	zagotovo ne	verjetno ne	ne vem	je predrago	prekomplicirano za uporabljati	sem prestar	to me ne zanima
SKUPAJ	72	25	3	3,4	3,2	2,8	3,3
SPOL:							
Moški	60	37	3	3,2	2,9	2,8	3,2
Ženske	80	18	3	3,6	3,4	2,8	3,3
IZOBRAZBA:							
Srednja šola ali manj	74	23	3	3,5	3,2	2,9	3,3
Več kot srednja šola	40	54	5	2,3	2,8	2,1	2,8
STAROST:							
10 – 14 let	84	16	0	2,4	3,1	1,4	3,0
15 – 19 let	63	37	0	3,0	1,6	1,3	3,1
20 – 24 let	100	0	0	1,8	1,0	2,2	1,8
25 – 29 let	38	62	0	2,1	2,4	1,2	2,7
30 – 39 let	37	55	8	3,3	2,8	1,6	2,9
40 – 49 let	66	34	0	3,7	3,0	2,5	3,2
50 – 59 let	84	16	0	3,3	3,4	3,4	2,9
60 – 65 let	81	11	8	3,7	3,5	3,7	4,1
66 – 75 let	88	9	3	4,3	4,2	4,2	3,8
ZAPOSLENOST:							
Vodilni v podjetju	100	0	0	1,0	1,0	1,0	1,0
Lastnik podjetja, samozaposleni strokovnjak (odvetnik, zdravnik,...)	48	52	0	2,3	2,2	1,9	2,3
Obrtnik, samostojni podjetnik							
Uradnik, pisarniški delavec	52	48	0	3,2	2,2	2,3	2,9
Nezaposlen	75	25	0	4,8	3,6	2,8	2,8
Upokojenec	84	12	4	3,9	3,9	4,1	3,8
Osnovnošolec	81	19	0	2,5	2,9	1,4	3,2
Srednješolec	65	35	0	3,0	1,6	1,4	2,9
Študent							
Drugo (delavec, gospodinja, kmet)	68	29	3	3,4	3,2	2,2	3,1
REGIJA:							
Osrednja slovenska	79	21	0	3,5	3,2	2,6	3,3
Štajerska in Pomurje	76	20	4	3,5	3,2	3,1	3,1
Savinjska regija in Zasavje	69	31	0	3,5	3,2	2,3	3,5
Gorenjska	23	59	18	2,8	1,9	2,4	2,9
Goriška in obalno kraška regija	71	29	0	3,2	3,4	3,1	3,1
Dolenjska in Posavje	80	17	3	3,8	3,5	3,2	3,6
ZNANJE ANGLEŠČINE							
ne znam	85	15	0	3,9	3,9	3,4	3,6
zelo malo znam	67	23	10	3,2	2,8	2,2	3,0
delno znam	55	42	3	3,1	2,4	2,4	3,2
v glavnem znam	44	56	0	1,6	1,8	1,4	1,9
znam tekoče	28	72	0	2,5	1,7	1,7	3,3
RAČUNALNIŠKE REVIJE							
nikoli	79	18	4	3,7	3,6	3,0	3,4
zelo redko	51	49	0	2,9	2,2	2,1	2,6
včasih	51	49	0	3,3	2,8	2,9	3,9
pogosto	100	0	0	1,7	2,0	2,2	2,6
redno							

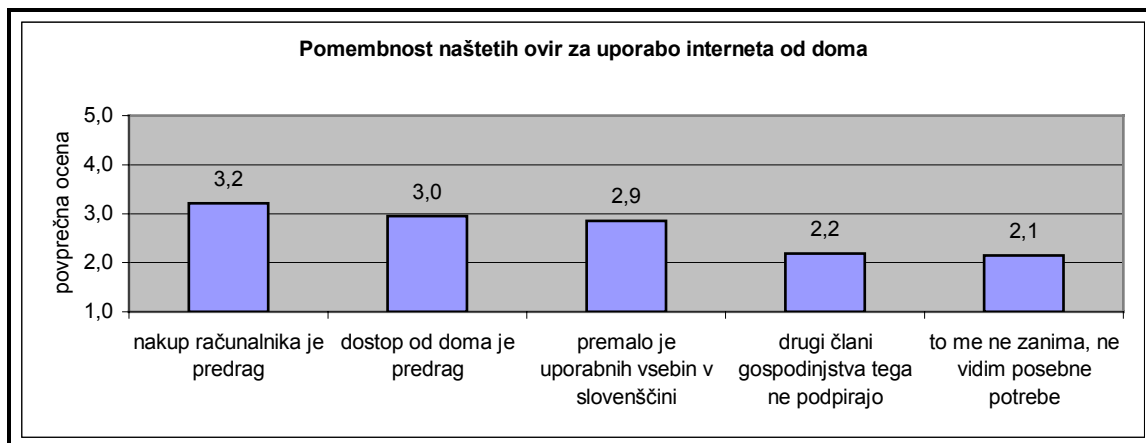
8.2 Gospodinjstva, ki že razmišljajo o dostopu do interneta

Anketirani, ki še nimajo dostopa do interneta od doma, vendar so o tem že razmišljali, so ocenili pomembnost naštetih ovir za uporabo interneta od doma, 1 pomeni sploh ni ovira, 5 pa zelo velika ovira. Največji delež anketiranih meni, da je zelo velika ovira predrag osebni računalnik.

Slika 79: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, med respondenti, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).

Tudi v povprečju so anketirani kot največjo oviro za uporabo interneta od doma ocenili predrag nakup računalnika, študenti pa navajajo tudi nerazumevanje ostalih članov.

Graf 19: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).

Tabela 15: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).

Pomembnost naštetih ovir za uporabo interneta od doma	1 - sploh ni ovira (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 - zelo velika ovira (%)	ne vem (%)	skupaj	povp. ocena	n	std. napaka
nakup računalnika je predrag	13	14	33	17	22	1	100	3,2	72	0,15
dostop od doma je predrag	16	17	29	17	14	7	100	3,0	68	0,16
premalo je uporabnih vsebin v slovenščini	21	10	32	17	11	10	100	2,9	66	0,16
drugi člani gospodinjstva tega ne podpirajo	44	13	25	11	5	2	100	2,2	71	0,15
to me ne zanima, ne vidim posebne potrebe	47	14	17	9	9	3	100	2,1	70	0,16

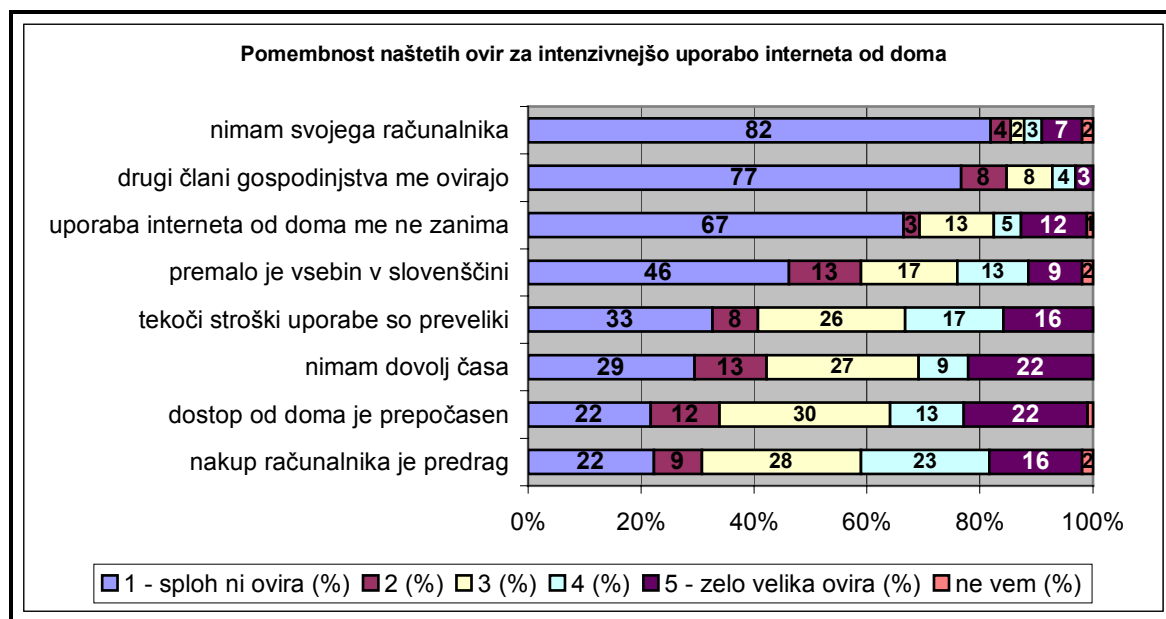
Študentom, ki nimajo dostopa do interneta od doma in so o dostopu že razmišljali, največjo oviro predstavljajo drugi člani gospodinjstva (3,1). Osebe z manj kot srednješolsko izobrazbo pa v povprečju ocenjujejo ceno nakupa računalnika (3,2), kot največjo oviro.

Tabela 16: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).

Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, v gospodinjstvih, ki še nimajo interneta, a jih zanima (1 – sploh ni ovira, 5 – zelo velika ovira)	<i>dostop od doma je predrag</i>	<i>nakup računalnika je predrag</i>	<i>drugi člani gospodinjstva tega ne podpirajo</i>	<i>premalo je uporabnih vsebin v slovenščini</i>	<i>to me ne zanima, ne vidim posebne potrebe</i>
SKUPAJ	3,0	3,2	2,2	2,9	2,1
SPOL:					
Moški	2,9	2,9	2,3	2,7	2,0
Ženske	3,0	3,4	2,1	3,0	2,2
IZOBRAZBA:					
Srednja šola ali manj	3,0	3,2	2,1	2,9	2,1
Več kot srednja šola	2,1	2,6	2,7	2,1	2,0
STAROST:					
10 – 14 let	2,2	2,5	2,1	2,0	2,5
15 – 19 let	3,3	3,1	2,4	3,6	2,0
20 – 24 let	2,8	2,8	2,9	2,4	2,3
25 – 29 let	2,3	2,8	1,4	2,5	1,7
30 – 39 let	2,8	3,4	1,8	3,4	2,4
40 – 49 let	4,1	4,0	2,5	3,2	1,9
50 – 59 let	2,8	3,5	2,6	2,5	1,9
60 – 65 let	-	-	-	-	-
66 – 75 let	3,0	3,0	1,0	4,0	2,0
ZAPOSLENOST:					
Vodilni v podjetju	1,0	2,0	1,0	1,0	1,0
Lastnik podjetja, samozaposleni strokovnjak (odvetnik, zdravnik,...)	3,2	3,3	2,9	2,5	2,8
Obrtnik, samostojni podjetnik	-	-	-	-	-
Uradnik, pisarniški delavec	3,2	3,1	1,9	2,5	1,8
Nezaposlen	4,1	4,4	1,0	4,0	1,0
Upokojenec	3,0	3,0	2,3	3,5	2,6
Osnovnošolec	2,2	2,5	2,1	2,0	2,5
Srednješolec	3,3	3,1	2,4	3,6	2,0
Študent	2,6	2,5	3,1	2,9	2,5
Drugo (delavec, gospodinja, kmet)	2,8	3,4	2,2	3,2	2,2
REGIJA:					
Osrednja slovenska	3,2	3,1	2,6	3,3	2,7
Štajerska in Pomurje	2,9	3,1	2,5	2,7	1,9
Savinjska regija in Zasavje	3,1	3,7	1,5	3,1	2,0
Gorenjska	2,7	3,7	2,0	2,9	1,8
Goriška in obalno kraška regija	3,0	2,4	1,0	2,7	2,7
Dolenjska in Posavje	2,6	2,8	3,3	2,4	2,9
ZNANJE ANGLEŠČINE					
ne znam	3,2	3,8	2,3	2,9	2,1
zelo malo znam	3,2	3,7	2,4	3,8	2,5
delno znam	3,0	3,2	2,2	2,7	1,8
v glavnem znam	2,6	2,7	2,1	2,5	2,2
znam tekoče	2,2	2,0	1,7	2,7	3,0
RAČUNALNIŠKE REVIJE					
nikoli	3,0	3,2	2,0	3,0	2,1
zelo redko	3,1	3,4	2,0	3,1	2,2
včasih	2,8	3,2	2,5	2,5	2,1
pogosto	2,2	1,3	1,5	2,7	1,4
redno	3,2	3,8	3,6	2,4	3,5

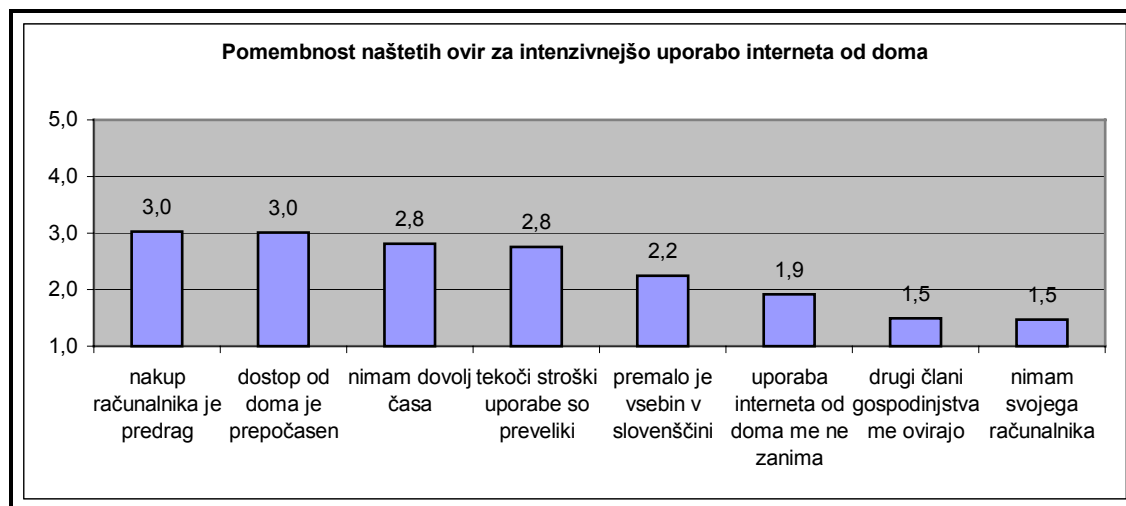
8.3 Gospodinjstva z dostopom do interneta

Za največ anketiranih, ki imajo dostop do interneta v gospodinjstvu, predstavlja zelo veliko oviro prepočasen dostop in pomanjkanje časa.

Slika 80: Ovine za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).

V povprečju največjo oviro predstavlja predrag nakup računalnika in prepočasen dostop, najmanjšo oviro pa drugi člani gospodinjstva in posedovanje lastnega računalnika.

Slika 81: Ovine za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).

Tabela 17: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).

Pomembnost naštetih ovir za uporabo interneta od doma	1 - sploh ni ovira (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 - zelo velika ovira (%)	ne vem (%)	skupaj	povp. ocena	n	std. napaka
nakup računalnika je predrag	22	9	28	23	16	2	100	3,0	68	0,17
dostop od doma je prepočasen	22	12	30	13	22	1	100	3,0	68	0,17
nimam dovolj časa	29	13	27	9	22	0	100	2,8	69	0,18
tekoči stroški uporabe so preveliki	33	8	26	17	16	0	100	2,8	69	0,18
premalo je vsebin v slovenščini	46	13	17	13	9	2	100	2,2	68	0,17
uporaba interneta od doma me ne zanima	67	3	13	5	12	1	100	1,9	68	0,17
drugi člani gospodinjstva me ovirajo	77	8	8	4	3	0	100	1,5	69	0,12
nimam svojega računalnika	82	4	2	3	7	2	100	1,5	68	0,14

Moški, ki imajo dostop do interneta od doma, bi najverjetneje internet uporabljali več, če bi imeli hitrejši dostop, ženske pa, če bi bili računalniki cenejši. Osebam z več kot srednješolsko izobrazbo največjo oviro pri intenzivnejši uporabi interneta od doma predstavlja pomanjkanje časa.

Tabela 18: Ovine za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).

Ovine za intenzivnejšo uporabo interneta	nimam svojega PCja	nimam dovolj časa	drugi člani gospodinjstva me ovirajo	tekoči stroški uporabe so preveliki	dostop od doma je prepočasen	nakup PCja je predrag	premalo je vsebin v slovenščini	uporaba interneta od doma me ne zanima
SKUPAJ	1,5	2,8	1,5	2,8	3,0	3,0	2,2	1,9
SPOL:								
Moški	1,2	2,9	1,4	2,7	3,2	2,9	2,2	1,9
Ženske	2,0	2,7	1,7	2,9	2,7	3,2	2,3	2,0
IZOBRAZBA:								
Srednja šola ali manj	1,5	2,6	1,5	2,7	2,9	2,9	2,4	1,7
Več kot srednja šola	1,3	3,5	1,3	3,0	3,4	3,4	1,9	2,5
STAROST:								
10 – 14 let	3,7	1,9	3,7	3,7	3,1	4,6	3,1	1,9
15 – 19 let	1,8	2,3	1,6	2,8	3,2	3,2	2,3	1,6
20 – 24 let	1,7	3,3	1,5	2,4	3,4	2,7	1,7	1,1
25 – 29 let	1,1	2,9	1,4	3,5	3,4	4,3	1,2	2,5
30 – 39 let	1,3	2,9	1,4	2,3	3,0	2,8	2,6	2,2
40 – 49 let	1,0	3,0	1,4	2,8	2,4	2,6	2,6	1,3
50 – 59 let	1,7	2,6	1,0	2,7	1,7	1,8	2,9	2,3
60 – 65 let	1,0	2,3	1,0	3,9	4,1	2,3	2,3	3,9
66 – 75 let								
ZAPOSLENOST:								
Vodilni v podjetju	1,0	3,5	2,2	2,2	2,2	2,2	1,0	2,2
Lastnik podjetja, samozaposleni strokovnjak (odvetnik, zdravnik,...)	1,1	3,9	1,2	3,1	3,3	3,8	1,9	2,3
Obrtnik, samostojni podjetnik	1,0	3,0	1,0	2,1	2,4	1,0	3,7	1,0
Uradnik, pisarniški delavec	1,0	2,3	1,2	2,8	2,4	2,4	2,0	1,8
Nezaposlen	1,0	1,0	1,0	2,0	5,0	5,0	1,0	1,0
Upokojenec	1,8	2,1	1,4	2,9	3,2	2,5	1,9	4,3
Osnovnošolec	2,8	2,0	2,8	3,7	3,3	4,2	3,3	1,6
Srednješolec	1,9	2,3	1,7	2,7	3,2	3,1	2,3	1,7
Študent	1,8	2,8	1,5	3,2	3,6	3,4	1,8	1,4
Drugo (delavec, gospodinja, kmet)	1,3	3,2	1,4	2,3	2,6	2,9	2,9	2,0
REGIJA:								
Osrednja slovenska	1,5	2,8	1,4	2,4	2,8	2,8	1,8	1,8
Štajerska in Pomurje	1,3	2,3	1,7	2,3	2,9	3,1	2,5	1,7
Savinjska regija in Zasavje	2,3	2,8	1,8	3,2	3,6	3,5	2,9	1,3
Gorenjska	1,2	3,1	1,4	3,8	3,6	2,9	2,5	1,9
Goriška in obalno kraška regija	1,0	3,2	1,0	2,9	3,6	3,3	1,3	3,8
Dolenjska in Posavje	1,1	2,8	1,5	2,8	2,1	3,3	2,8	2,3

Tabela 19: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).

ZNANJE ANGLEŠČINE								
ne znam	1,5	3,8	1,0	3,1	2,0	1,8	2,8	2,8
zelo malo znam	1,8	2,3	1,9	2,5	2,2	2,7	3,7	2,0
delno znam	1,5	3,1	1,4	2,9	3,3	3,5	2,2	2,0
v glavnem znam	1,3	2,3	1,4	3,0	2,9	3,2	1,9	1,8
znam tekoče	1,4	3,0	1,7	2,1	3,8	2,7	1,8	1,6
RAČUNALNIŠKE REVIJE								
nikoli	1,8	2,8	1,4	2,6	2,8	2,8	2,7	2,0
zelo redko	1,6	2,9	1,6	2,3	2,8	3,2	2,0	2,2
včasih	1,1	3,1	1,2	3,0	3,1	2,8	2,5	1,7
pogosto	1,4	2,6	2,1	3,3	3,6	3,0	1,6	1,8
redno	1,0	1,4	1,2	3,4	3,2	4,0	1,5	1,0
POGOSTOST UPORABE								
večkrat dnevno	1,3	3,0	1,7	3,1	3,9	3,4	1,9	1,7
skoraj vsak dan	1,1	2,8	1,3	1,9	3,2	2,8	2,1	1,5
nekajkrat tedensko	1,6	2,7	1,5	2,8	3,0	3,2	2,3	2,1
nekajkrat mesečno	1,4	3,0	1,2	3,3	3,0	2,8	2,0	1,6
manj kot 1 krat na mesec	1,0	3,0	1,0	1,0	1,0	5,0	1,0	1,0

8.4 Sumarni pregled

V spodnji razpredelnici so zbrane ovire za uporabo interneta glede na različne kategorije. Anketirani, ki o uporabi interneta od doma še niso razmišljali, so višje ocenili trditev, da v tem ne vidijo posebne potrebe, znotraj te kategorije pa so izjavo najvišje ocenili anketirani, ki v gospodinjstvu nimajo osebnega računalnika ali ga osebno ne uporabljajo. Predrag dostop do interneta od doma se zdi največja ovira anketiranim, ki v gospodinjstvu nimajo računalnika in še niso razmišljali o uporabi interneta od doma.

Tabela 20: Ovire uporabo interneta od doma (junij 2001)

Pomembnost naštetih ovir za uporabo interneta od doma (1 – sploh ni ovira, 5 – zelo velika ovira)	anketirani ne dostopa do interneta od doma in o tem tudi ne razmišlja								anketirani ne dostopa do interneta od doma, vendar ga to zanima						anketirani dostopa interneta od doma	
	v gospodinjstvu nimajo osebnega računalnika		v gosp. imajo računalnik, vendar ga anketirani osebno ne uporabljajo		v gosp. imajo računalnik, anketirani ga osebno uporabljajo		v gosp. imajo računalnik, anketirani ga osebno uporabljajo, imajo internet		v gospodinjstvu nimajo osebnega računalnika		v gosp. imajo računalnik, vendar ga anketirani osebno ne uporabljajo		v gosp. imajo računalnik, anketirani ga osebno uporabljajo			
	n	povp. ocena	n	povp. ocena	n	povp. ocena	n	povp. ocena	n	povp. ocena	n	povp. ocena	n	povp. ocena	n	povp. ocena
to me ne zanima, ne vidim posebne potrebe	111	3,3	26	3,3	12	3,2	4	2,2	42	2,0	2	3,2	26	2,3	68	1,9
dostop od doma je predrag, tekoči stroški uporabe so preveliki	105	3,7	23	2,5	12	3,3	4	3,2	41	2,9	2	3,3	25	3,0	69	2,8
nakup računalnika je predrag	-	-	-	-	-	-	-	-	44	3,5	2	1,5	26	2,9	68	3,0
drugi člani gospodinjstva tega ne podpirajo, me ovirajo	-	-	-	-	-	-	-	-	43	2,3	2	2,0	26	2,1	69	1,5
premalo je uporabnih vsebin v slovenščini	-	-	-	-	-	-	-	-	37	3,1	2	3,0	26	2,5	68	2,2
je prekomplificirano za uporabljati	101	3,5	22	2,6	12	1,8	4	2,5	-	-	-	-	-	-	-	-
sem prestar	114	3,1	27	2,5	12	1,6	4	1,2	-	-	-	-	-	-	-	-
nimam svojega računalnika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	68	1,5
nimam dovolj časa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	69	2,8
dostop od doma je prepočasen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	68	3,0

9 Literatura

1. Aichholzer, Georg, Rupert Schumtzer (2000): »The digital divide in Austria«. Report. Country report prepared for the conference "Stepping Stones into the Digital World", 21-22 September 2000, Bremen, Germany. Institute of Technology Assessment, Austrian Academy of Science, Dunaj. http://www.stepping-stones.de/frame_d.html, 15. februar 2001.
2. Arunachalam, Subbiah (1999): »Information and knowledge in the age of electronic communication: a developing country perspective.« *Journal of Information Science*, 25, 6, str. 465-476.
3. Becker, Henry J. (2000): »Who's wired and who's not: children's access to and use of computer technology.« *The Future of Children / Center for the Future of Children, the David and Lucile Packard Foundation*, 10, 2, str. 44-75.
4. Berst, Jesse (1999): »Why the Digital Divide is Your Problem Too: Wiring for Profits« *ZDNet AnchorDesk*, 3. november 1999. http://www.zdnet.com/anchordesk/story/story_4059.html, 16. september 2001.
5. Benton Foundation (2001): Digital Divide Network. <http://www.digitaldividenetwork.org/>, marec 2001.
6. Benton Foundation (2001). <http://www.benton.org>, marec 2001.
7. (2000) »An Information Society For All: Action Plan«. Council of the European Union, Commission of the European Communities. Junij, 2000. Bruselj. http://www.europa.eu.int/comm/information_society/eeurope/pdf/actionplan_en.pdf, 15. februar 2001.
8. (2001) »Characteristics and Choices of Internet Users«. General Accounting Office. Februar, 2001. <http://www.digitaldividenetwork.org/content/stories/index.cfm?key=106>, 14. februar 2001.
9. Drabenstott, Mark (2001): »New policies for a New Rural America«. *International Regional Science Review*, 24, 1, str. 3-15.
10. Eastin, Matthew S. in Robert LaRose (2000): »Internet Self-Efficacy and the Psychology of the Digital Divide«. *Journal of computer mediated communication*, 6, 1. <http://www.ascusc.org/jcmc/vol6/issue1/eastinold.html>, 14. september, 2001.
11. Ebo, Bosah (1998): »Internet or Outernet?« V: Ebo, Bosah (ur.): *Cyberghetto or Cybertopia? Race, Class, and Gender on the Internet*. Praeger Publishers, Westport, CT.
12. (2001) »Effective Regulation Is Key To Bridging Digital Divide – ITU.« *News Bytes Network*, 08. 03. 2001.
13. (2000) Digital Partners. Seattle. <http://www.digitaldivide.org>, april 2001
14. (1999) »Falling Through the Net: Defining the Digital Divide« National Telecommunications & Information Administration, Department of Commerce. <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/ftn00/contents00.html>, 15. februar 2001.
15. (2000) »Falling Through the Net: Toward Digital Inclusion«. National Telecommunications & Information Administration, Department of Commerce. www.ntia.doc.gov/ntiahome/ftn00/contents00.html, 15. februar 2001.
16. Falling Through the Net web site. www.digitaldivide.gov, marec, 2001.
17. Hafner, Katie (2000): »A Credibility Gap In the Digital Divide«. *The New York Times*, 5. marec, 2000. www.nytimes.com, 14. september 2001.
18. Hoffman, Donna L., Thomas P. Novak (1999): »The Growing Digital Divide: Implications for an Open Research Agenda«. Za objavo v: B. Kahin, E. Brynjolfsson

- (ur.): Understanding the Digital Economy: Data, Tools and Research. <http://ecommerce.vanderbilt.edu/papers/pdf/Digital.Divide.chapter.nov9920.pdf>, 13. februar 2001.
19. (2000) Human Development Report 2000. United Nations Development Programme. <http://www.undp.org/hdro/>, 20. februar 2001.
  20. (2001) Information and Communication Technology (ICT) Literacy: Status Memorandum. <http://www.nces.ed.gov./surveys/all/documents/ict.pdf>, 10. marec 2001.
  21. (2000) International Conference »Stepping-Stones Into the Digital World« September 21-22, 2000. Bremen. http://www.stepping-stones.de/frame_d.html, februar 2001.
  22. Kuhar, Metka (2000): Osebna uporaba informacijskih tehnologij: Slovenija in Evropska unija. Poročilo RIS.
  23. Norton, R.D. (2000): The Geography of the New Economy. Regional Research Institute, WVU. <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Norton/contents.htm>, 14. februar 2001.
  24. Norris, Pipa (2000): Digital Divide? Civic Engagement, Information Poverty & the Internet in Democratic Societies. <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris.shorenstein.ksg/book1.htm>, 19. september 2001
  25. Novak, P. Thomas, Donna L. Hoffman (1998): »Bridging the Digital Divide: The Impact of Race on Computer Access and Internet Use.« Working Paper. <http://www2000.ogsm.vanderbilt.edu/papers.html>, 19. september 2001.
  26. Nurmela, Juha, Marja-Liisa Viherä (2000): »Communication Capability is an intrinsic determinant for the information society«. Report. Helsinki. http://www.stepping-stones.de/frame_d.html, 15. februar 2001.
  27. OECD (2001): Understanding the digital divide. OECD Publications, Paris. http://www.oecd.org/dsti/sti/prod/Digital_divide.pdf, 15. februar 2001
  28. (2000) »Online content for low-income and underserved Americans: the digital divide's new frontier. A strategic audit of activities and opportunities.« The Children's Partnership. http://www.childrenspartnership.org/pub/low_income/index.html, 15. februar 2001
  29. Parker, Edwin B. (2000): »Closing the digital divide in rural America.« Telecommunications Policy, 28, str. 281-290. <http://www.elsevier.com/locate/telopol>, 13. februar 2001
  30. Reddick, Andrew in drugi (2000): «The Dual Digital Divide - The Information Highway in Canada«. The Public Interest Advocacy Centre, Ottawa. http://olt-bta.hrhc-drhc.gc.ca/download/oltdualdivide_e.pdf, 20. februar 2001.
  31. Rainie, Lee, Dan Packel (2001): »More online, doing more«. Pew Internet Project: Internet tracking report. <http://www.pepope-press.org>, 20. september, 2001.
  32. Raziskava interneta v Sloveniji (RIS). www.ris.org, marec, 2001.
  33. (2001) »Technology forecast«. Employment Policy Foundation. 11. januar, 20001. <http://www.epf.org>, 13. februar 2001.
  34. (2000) »The digital divide in Australia«. The National Office for the Information Economy. <http://www.noie.gov.au/projects/access/community/digitaldivide/digitaldivide.htm>, 12. marec, 2001.
  35. (2000) »Towards a Swedish Information Society for All«. Report prepared for the conference »Stepping Stones into the Digital World« in Bremen, Germany. September. http://www.stepping-stones.de/frame_d.html, 15. februar 2001.

36. van Dijk, Liset, J. de Haan, Susanne Rijken, Antonia Verweij (2000): »Digitalisation of daily life; Summary and conclusions«. <http://www.scp.nl/boeken/cahiers/cah167/uk/summary.htm>, 20. februar 2001.
37. Vehovar, Vasja, Zenelj Bagatelj in Katja Lozar (1999): »Language as a Barrier.« INET'99 - The Internet Global Summit. http://www.isoc.org/isoc/conferences/inet/99/proceedings/3i/3i_3.htm, 11. marec 2001.
38. Welling, Stefa in Herbert Kubicek (2000): »Measuring and bridging the digital divide in Germany«. Report to be presented at the International Conference »Stepping-Stones Into the Digital World« September 21-22, Bremen. Telecommunications Research Group, University Bremen, Bremen. http://www.stepping-stones.de/frame_d.html, 15. februar 2001
39. Windrum, Paul, Simone de Jong (2000): »Internet Access in The Netherlands: Themes and Issues.« MERIT, University of Maastricht/Infonomics, Heerlen.
40. Wolf, Alecia (1998): »Exposing the Great Equalizer: Demythologizing Internet Equity«. V: Ebo, Bosah (ur.): Cyberghetto or Cybertopia? Race, Class, and Gender on the Internet. Praeger Publishers, Westport, CT.
41. (2000) World Competitiveness Yearbook 2000. International Institute for Management Development.
42. Zernike, Kate (2001): »Gap Between Best and Worst Widens on U.S. Reading Test«. New York Times, 6. april, 2001. <http://www.nytimes.com>, 6. april 2001.

Gradivo: Vprašalnik o pismenosti za informacijsko in komunikacijsko tehnologijo
Information and Communication Technology (ICT) Literacy: Status
Memorandum, Appendix A: Draft Questionnaire, 11-18.
[\[http://www.nces.ed.gov/surveys/all/documents/ict.pdf\]](http://www.nces.ed.gov/surveys/all/documents/ict.pdf)

10 Seznam tabel in grafov:

<i>Slika 1: Gostota internetnih strežnikov po državah.....</i>	<i>12</i>
<i>Slika 2: Število strežnikov na 100.000 prebivalcev za mesec januar 2001.....</i>	<i>13</i>
<i>Slika 4: Svetovna difuzija radia, televizije in interneta, 1950-2000.....</i>	<i>21</i>
<i>Slika 5: Uporabniki interneta – globalna enklava. ....</i>	<i>23</i>
<i>Slika 8: Pogostost uporabe interneta v Avstriji 1996 – 2000 (odstotek populacije nad 14 let).....</i>	<i>26</i>
<i>Slika 9: Uporabniki interneta po spolu v Avstriji 1997 – 2000 (v odstotkih). ....</i>	<i>27</i>
<i>Slika 10: Uporabniki interneta glede na starost v Avstriji 1997 – 2000 (v odstotkih). ....</i>	<i>27</i>
<i>Tabela 1: Možnost uporabe osebnega računalnika iz kakšnega mesta (od doma ali iz službe ali šole ali kraja študija) – delež moških in žensk v različnih starostnih skupinah. ....</i>	<i>29</i>
<i>Tabela 2: Kazalci komunikacijskih zmožnosti po spolu. ....</i>	<i>30</i>
<i>Tabela 3: Kazalci komunikacijskih zmožnosti glede na delovno aktivnost. ....</i>	<i>30</i>
<i>Slika 14: Povezanost v internet na Nizozemskem (junij 1997 – december 1999). ....</i>	<i>34</i>
<i>Slika 15: Delež ameriških gospodinjstev z računalnikom in dostopom do interneta v izbranih letih.....</i>	<i>37</i>
<i>Slika 16: Raba interneta glede na spol in starost. ....</i>	<i>38</i>
<i>Slika 17: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta 1998 in 2000 – urbana in ruralna območja. ....</i>	<i>39</i>
<i>Slika 19: Delež ameriških gospodinjstev z dostopom do interneta po prihodku 1998 in 2000.....</i>	<i>40</i>
<i>Slika 20: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta glede na dohodek in izobrazbo, 2000.....</i>	<i>41</i>
<i>Slika 21: Vzroki za neuporabo interneta v ameriških gospodinjstvih z računalnikom/Web TV, 2000. ....</i>	<i>43</i>
<i>Slika 22: Profil uporabnikov interneta. Odstotek uporabnikov interneta v zadnjih treh mesecih. ....</i>	<i>44</i>
<i>Slika 23: Lastništvo računalnika v gospodinjstvu v različnih starostnih skupinah respondentov.....</i>	<i>47</i>
<i>Slika 24: Lastništvo računalnika v gospodinjstvu v različnih izobrazbenih skupinah.....</i>	<i>48</i>
<i>Slika 25: Računalnik v gospodinjstvu glede na družbeni sloj.....</i>	<i>49</i>
<i>Slika 26: Računalnik v gospodinjstvu glede na delovno aktivnost. Vir: SJM, 1997 - 2000.....</i>	<i>50</i>
<i>Slika 27: Računalnik v gospodinjstvu glede na delovno aktivnost – november 2000.....</i>	<i>50</i>
<i>Slika 28: Računalnik v gospodinjstvu glede na mesečni dohodek gospodinjstva. ....</i>	<i>51</i>
<i>Slika 29: Računalnik v gospodinjstvu glede na zakonski stan.....</i>	<i>51</i>
<i>Slika 30: Računalnik v gospodinjstvu glede na otroke od 6 do 18 let. ....</i>	<i>52</i>
<i>Slika 31: Računalnik v gospodinjstvu glede na prihranke v višini ene povprečne plače.....</i>	<i>52</i>
<i>Slika 32: Računalnik v gospodinjstvu glede na narodnost. ....</i>	<i>53</i>
<i>Slika 33: Računalnik v gospodinjstvu glede na narodnost – november 2000.....</i>	<i>53</i>
<i>Slika 34: Računalnik v gospodinjstvu glede na tip krajevne skupnosti. ....</i>	<i>54</i>
<i>Slika 36: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na starost.....</i>	<i>55</i>
<i>Slika 37: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na izobrazbo.....</i>	<i>56</i>
<i>Slika 38: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na skupni mesečni dohodek gospodinjstva. ....</i>	<i>56</i>
<i>Slika 39: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na družbeni sloj.....</i>	<i>57</i>
<i>Slika 40: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na zakonski stan. ....</i>	<i>58</i>
<i>Slika 41: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na zakonski stan. ....</i>	<i>58</i>
<i>Slika 42: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede prisotnost otrok od 6 do 18 let. ....</i>	<i>59</i>
<i>Slika 43: Delež uporabnikov v različnih izobrazbenih skupinah.....</i>	<i>61</i>
<i>Slika 44: Delež uporabnikov v različnih starostnih skupinah. ....</i>	<i>61</i>
<i>Slika 45: Delež uporabnikov v skupinah po kupni moči.....</i>	<i>62</i>
<i>Slika 46: Uporaba interneta v slovenskih regijah – regije z največ uporabniki.....</i>	<i>63</i>
<i>Slika 47: Uporaba interneta v slovenskih regijah – regije z manj uporabniki. ....</i>	<i>63</i>
<i>Slika 48: Uporaba interneta glede na spol. Vir: SJM, 1996 – 2000.....</i>	<i>64</i>
<i>Slika 49: Uporaba interneta v različnih starostnih skupinah. Vir: SJM, 1996 – 2000.....</i>	<i>64</i>
<i>Slika 50: Uporaba interneta v različnih izobrazbenih skupinah. ....</i>	<i>65</i>
<i>Slika 51: Uporaba interneta v različnih zaposlitvenih skupinah.....</i>	<i>65</i>
<i>Slika 52: Uporaba interneta v različnih zaposlitvenih skupinah, november 2000. ....</i>	<i>66</i>
<i>Slika 53: Uporaba interneta glede na skupni mesečni dohodek gospodinjstva.....</i>	<i>66</i>
<i>Slika 54: Uporaba interneta glede na osebni dohodek anketiranca.....</i>	<i>67</i>
<i>Slika 55: Uporaba interneta glede na družbeni sloj. Vir: SJM, 1996-2000. ....</i>	<i>67</i>
<i>Slika 56: Uporaba interneta glede na velikost gospodinjstva. ....</i>	<i>68</i>
<i>Slika 57: Uporaba interneta glede na zakonski stan.....</i>	<i>68</i>
<i>Slika 58: Uporaba interneta glede na velikost naselja.....</i>	<i>69</i>
<i>Slika 59: Uporaba interneta glede na tip krajevne skupnosti.....</i>	<i>69</i>
<i>Slika 60: Delež moških in žensk z računalnikom v gospodinjstvu v različnih starostih in izobrazbenih skupinah – november 2000, vir: SJM, 2000. ....</i>	<i>70</i>

<i>Slika 61: Delež moških in žensk z računalnikom v gospodinjstvu v različnih starostih skupinah po tipu naselja – november 2000, Vir: SJM, 2000.</i>	71
<i>Tabela 4: Sociodemografske skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja 1994.</i>	77
<i>Tabela 5: Sociodemografske skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja 1996.</i>	77
<i>Tabela 6: Sociodemografske skupine, ki se najbolj razlikujejo glede posedovanja PC-ja 1998.</i>	78
<i>Tabela 7: Sociodemografske skupine, ki se najbolj ločujejo glede posedovanja PC-ja 1999.</i>	78
<i>Tabela 8: Sociodemografske skupine, ki glede dostopa do interneta v gospodinjstvu, 1996.</i>	79
<i>Tabela 9: Sociodemografske skupine glede dostopa do interneta 1999.</i>	80
<i>Tabela 10: Sociodemografske skupine glede uporabe interneta 1998.</i>	81
<i>Tabela 11: Sociodemografske skupine glede uporabe interneta 2000.</i>	82
<i>Tabela 12: Šolski zavodi v EU in v Sloveniji.</i>	84
<i>Slika 70: Možnost uporabe računalnika z dostopom do interneta na šoli oziroma fakulteti glede na status.</i>	85
<i>Slika 71: Ali je respondent sam uporabnik šolskih računalnikov (n=16).</i>	86
<i>Slika 72: Možnost uporabe in dejanska uporaba šolskih računalnikov in interneta glede na vse šolajoče (n=51).</i>	86
<i>Slika 73: Omejitve pri uporabi računalnikov z dostopom do interneta glede na status (n=28).</i>	87
<i>Slika 74: Zadostno število računalnikov na šoli/fakulteti glede na status (n=31).</i>	88
<i>Slika 75: Uporaba interneta v okviru obveznih predmetov (n=28).</i>	89
<i>Slika 76: Uporaba interneta v okviru fakultativnih/izbirnih predmetov (n=30).</i>	89
<i>Slika 77: Ovire med respondenti, ki interneta ne uporabljajo in ne razmišljajo o uporabi od doma (junij 2001, n=164).</i>	91
<i>Slika 78: Ovire za uporabo interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o uporabi (junij 2001, n=164).</i>	92
<i>Tabela 13: Ovire za uporabo interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o uporabi (junij 2001, n=164).</i>	92
<i>Tabela 14: Potencialna uporaba interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo ter ovire za uporabo interneta med anketiranimi, ki interneta še ne uporabljajo in tudi ne razmišljajo o uporabi (junij 2001, n=164).</i>	93
<i>Slika 79: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, med respondenti, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).</i>	94
<i>Graf 19: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).</i>	94
<i>Tabela 15: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).</i>	95
<i>Tabela 16: Pomembnost ovir za uporabo interneta od doma, ki še nimajo dostopa do interneta, a jih zanima (junij 2001, n=73).</i>	96
<i>Slika 80: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).</i>	97
<i>Slika 81: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).</i>	97
<i>Tabela 17: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).</i>	98
<i>Tabela 18: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).</i>	99
<i>Tabela 19: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med anketiranimi, ki imajo v gospodinjstvu dostop do interneta (junij 2001, n=69).</i>	100
<i>Tabela 20: Ovire uporabo interneta od doma (junij 2001).</i>	101